Uppsala Universitets Bibliotek.
Sv. avd.

Romaner
Sturzen-Becker

GUSTAV OXENSTIERNA

BIBL·REG·UNIV·UPSAL

EN UTFLYGT UR BOET.

RESE-MINNEN

AF

ORVAR ODD.

Sturzen-Becker

I.

STOCKHOLM.

1842.

PÅ HAFVET.

»Farväl, mitt fosterland, farväl!» Det är ingen mindre än lord Byron, som någorstädes yttrar denna djupsinniga tanka, och det må tillåtas mig att efter honom upprepa den.

Farväl på en stund, du gamla heder-liga Sverge, du nordstjernebandens och de ryska tschakåernas, kammarjunkarnes

och backstuguhjonens, »dévouementets» och barkbrödets, äreportarnas och majestätsbrottens förlofvade jord! och framförallt du stolta »Birgers stad», du Stockholm af år 1838, med din ojemförliga teater, från hvilken jag ryckt mig med så mycken saknad, med dina hjeltemodiga dragonlöjtnanter, med din Strömparterrs tevatten, och ditt Blåportens aborrar! Jag skickar dig min slängkyss med sunnanvinden och viftar i tankarna med näsduken åt dig, ännu då jag är femtio mil ifrån dina kuster.....

Det är då verkligen sannt att jag är stadd på resa, att jag har pass på fickan till främmande land, att jag redan med ena foten inträder i den oskattbara egenskapen af en välbeställd verldsupptäckare, en liten annan Alexander von Humboldt, om ni så vill, att icke

säga en annan Bernhard von Beskow! Jag skall titta in genom nyckelhålet till Europa, och när jag åter en gång med guds hjelp kommer hem med hvad jag sett, skola gamla tanter — så förespeglar mig åtminstone min egenkärlek — bjuda mig på kaffe och kalla mig för en ofantligt intressant ung man, och en guvernant, som funderar på utgifvandet af sina »Samlade arbeten», skall taga mig under sina vingars skugga och finna mig värdig att till och med läsa hennes korrekturer.

I sjelfva verket har jag också redan sett en mängd nya saker och gjort ett dussin intressanta bekantskaper, ehuru det endast är trenne dagar sedan jag ännu vandrade på Mälarens strand, och dessa rader endast förskrifva sig från hytten numero 16 på »the powerful and

elegant steamer» Saint Georges utanför Ystads hamn.

Ty det är ofta en liten rätt underlig verld, man råkar på inom väggarna af dessa hafvets gångande hus, der slumpen roar sig att föra de mest skilda länder tillsammans, der Europa och Amerika sitta till bords med hvarandra på samma bänk, och parisaren och muskoviten visa hvarandra små vänskapstjenster i kojerna. Det är en verld af mycken pikant omvexling, nyhet, originalitet. Och den jag funnit inom styrbord och babord på »the powerful» S:t Georges, är visserligen icke bland de minst kuriösa.

Jag har sålunda till exempel en granne i hytten numero 18. En äldre herre med ett det mest fryntliga och beskedliga ansigte i verlden! Han går vanli-

gen insvept ända upp till näsan i en underbart vidlyftig och alldeles majestätligt fotsid regnkappa af brun kamlott, från hvilken ett par förfärligt långa, toma ärmar flaxa på ryggen såsom tvenne kyrkengelsvingar, och med en storbordig låg vaxdukshatt nedtryckt öfver pannan. Under kappan bär han en likaledes ofantligt lång och högst enkel grå syrtut och derunder ännu en på gamla viset med breda skört tillskuren grå frack, — alltid grått! — När han någon gång öppnar på denna, blänker fram en temligen stor, finpolerad sax, hvilken dinglar utanpå byxluckan, fasthäftad liksom en berlock. För öfrigt har han långt, slätkammadt hår, och om halsen icke mindre än trenne hvita halsdukar, samt derutanpå ytterligare en svart. En välmående skräddare! — skall ni utropa.

På intet vis; mannen lär vara en engelsk kapitalist och, om man så vill, miljonär; han har varit på besök i Ryssland, för att hälsa på en sin son, som derstädes är bosatt och egare af diverse bruk och grufvor, jemte ett obestämdt antal själar. Men denna miljonär är dessutom någonting, som gör honom till en mer än vanligt intressant miljonär; han är qväkare. Hela verlden har sett »Qväkaren och dansösen» och vet att herr Almlöf i denna pjes är en ganska naturlig qväkare; min hederliga pappa i gråa rocken är likväl ännu ett stycke naturligare, och jag anser mig verkligen lycklig att ha gjort hans bekantskap. En bekantskap, som för öfrigt är ingen ytlig, utan en ganska intim, ty jag har vid en häftig slingring af fartyget hållit på att störta den gamla

hedersmannen öfver ända och han har dervid med den aldra oförargligaste och menlösaste uppsyn yttrat till mig: »thou art very sick, my young friend!» Millionären har kallat mig för *sin unga vän*! . . . .

Vid sidan af detta original vet jag sannerligen icke hvem jag skall ställa främst, antingen den elegante monsieur Robert, af franska Spetsbergs-expeditionen, som nu, med några kistor geologiska fynd, en faslig mängd »observations assez curieuses», samt ett kongligt svenskt vasaband, återvänder till Frankrike, klädd till bal i spända pantalonger och blå frack med pressade guldknappar, — det nämnda gröna bandet alltid bundet som en rosett i knapphålet! — eller hans kära kamrat från Spetsbergen, den lilla nordstjerneriddaren Xavier Marmier, som

af vår småklipska kapten litet emellanåt undfägnas med någon vidtutsväfvande skepparhistoria, den han nästa ögonblick ganska godtroget antecknar i sitt album, för att förmodligen med tiden låta vederbörligen figurera i en lärd och intressant volym »Lettres sur le Nord»! — eller denne andre engelsman med den långlifvade frisrocken och den runda sammetsbaretten, nerdragen bak i nacken och lemnande pannan öppen och bar för regnskurarna, i hvilket skick han från morgon till qväll promenerar fram och åter på däcket, utan att säga ett endaste ord och med händerna liksom fastvuxna i fickorna! — eller kanske heldst, när allt kommer omkring, denne min kära landsman med de små fnurriga mustascherna, i hvit sommarhatt, kalmuckfodrad tulubb och — sporrar!

utan tvifvel en bra lämplig kostym för en sjöresa, och till hvars kompletterande det endast felas — ridspöet! ....

För öfrigt vill jag bland de mer eller mindre märkliga konnäsanser, jag gjort här ombord, endast som hastigast omnämna en liten fartyget tillhörig spansk hynda, en 'yrhätta, som är både besättningens och de resandes lust och glädje, brunögd som en kastilianska, liflig och elastisk i sina rörelser som en »Maja» i boleron, och med ett par öron, lika tvenne på hvar sin sida om det lilla hufvudet benade tofsar af silkeslena kastaniebruna lockar; vidare tvenne husdufvor, hvilka med nickande halsar hoppa omkring på fartyget, och med en hemmastaddhet, som nästan skulle tyckas vara ett gammalt arf ända från Noaks ark, flaxa bland tågverket, sätta sig i maschinerna på pi–

stonger och axlar och hacka i jernet med sina små näbbar; samt slutligen en liten kanarifogel, som sitter i en gungande bur uppe i ena »skylighten» uti stora salongen, och hvarje morgon med en beundransvärd metod och böjlighet i rösten sjungit för mig åtskilliga bravur-arier i Rossinis manér.

Vi hafva haft en rasande storm nära nog stick i stäf uti trenne dygn. Sjöarna ha en gång slagit in för oss stormluckorna för ett af salongens fönster, och monsieur Marmier, som händelsevis låg och tog sig sin middagslur på madrassen derunder, har blifvit dugtigt genomblött med ordensband och allt. Ångmaschinen frossar nu af det i Ystad intagna nya kolförrådet och böljorna klyfva sig skummande för den med fördubblad ifver framilande kölen. Den

svenska vallen stiger alltmer och mer tillbaka i det blånande fjerran. Farväl då än en gång, mitt ovärderliga fädernesland! Din tårögda son skyndar till Lübeck, till metvurstarnas och skinkornas frejdade stad.

ANKOMST TILL LÜBECK.

Så är jag i Lübeck,

Jag vet icke riktigt hur jag kommit hit, men historien är i korthet denna:

Klockan var åtta i går afton, då vi efter en besvärlig resa ankrade i öppna sjön, en styf mil utanför Travemünde. Det var kolmörkt och vi nödgades med

raketer signalera för lotsarna, litet emellanåt, på det de skulle hitta reda på »the powerful.» Vi kastade oss, en sex, sju af resenärerna, genast i lotsslupen, — ty det ansågs rådligast låta fartyget ligga och vänta, der det låg, tills morgonen, — en frisk kultje fyllde dess tvenne segel, och med ledning af fyrbåkens högröda sken, återkastadt i de krusiga svallsjöarna, kryssade vår platttyska Palinurus snart upp med oss till Travemünde.

Hvad skall jag säga er om denna lilla miniatyr till stad? Den är Lübecks yttre hamn, men på samma gång, med sin fashionabla badanstalt, sina vackra planteringar och sin ypperliga torsk-fisk, ett slags utvärdshus och förlustelseort för de goda lybeckarne. Som hvarannat hus i den gästvänliga staden är ett af de tu,

antingen ett offentligt hotell eller ett »privat–logis,» hade vi också icke synnerligt svårt att oaktadt det fullkomliga mörkret finna ett passande ställe att taga in på; vår ankomst gjorde en uppståndelse, som om sjelfva Olympens gudar nedstigit för att pröfva på »Stadt Lübecks» visthus, och värden skyndade, som en annan Philemon, att i egen person laga ....te i ordning åt oss. Vi erhöllo en varm supé och kalla bäddar, och redan klockan fyra följande morgon blefvo vi uppväckta af ett bultande på porten, som skulle kommit en stendöf att yrvaken kasta benen ur sängen; det var de på förhand tingade hyrkuskarna, som skulle föra oss till Lübeck. Vi begåfvo oss af, en karavan utaf trenne ekipascher, på den präktiga murade vägen, ungefär lika kloka som när vi anlände från ång–

båten, och i nära samma mörker som då. Detta kallas att *passera* en stad.

Morgonsolen, omhöljd af ett kallt töcken, steg ändtligen upp öfver de half-gulnade bokskogarna och tillät en att genom vagnsfönsterna taga en smula i betraktande de omgifvande föremålen. Vägen från Travemünde till Lübeck är ganska behaglig; man färdas som på ett kammargolf, och på ömse sidor stå nä-stan i en oafbruten sträcka, ordentligt och snörrätt som teaterdekorationer, små hanseatiska villor, städade, ehuru mer-ändels orappade korsverkshus, som med sin nätta arkitektur, sin lilla oumbär-liga altan och sin af murgrön omslin-grade kolonnad utanför porten, ega nå-gonting på samma gång gentlemans-messigt och idylliskt. Jag fixerade med oaflåtna blickar hvarje fönster, för att

om möjligt upptäcka någon liten »Louise» eller »Dorothea», framtittande under gardinen med sina rosenkinders gessnerism och sina dufvoögons känslosamma tyskeri; men den med stora steg framskridande hösten hade förmodligen redan jagat de sköna barnen in till stadsnöjenas ljummare klimat och georginerna voro efterlemnade utan uppsigt och vård att förvissna obegråtna på de små terrasserna framför husen.

Omsider efter fyra, fem timmars resa körde vi med ett förfärligt skrammel in genom Lübecks väldiga stadsportar, eller, rättare sagdt, genom hvad som är qvar af desamma, ty det är i sjelfva verket endast några ruiner, som ännu återstå af dessa gamla fästningsverk, hvilka fordom gjorde Lübeck till en bland de starkaste och dyrkfriaste penningkistor, som någonsin funnits.

Lübeck är en stad, som mera tillhör minnet, än det närvarande, men hvilken såsom sådan eger för en svensk ett ganska naturligt intresse. Också har jag redan på första timman som hastigast genomlupit dessa krokiga och trånga gator, så karakteristiskt gammalmodiga med deras i allahanda groteska former utskurna husgaflar, med de smårutiga fönsterna, sammanhängande, som i drifhus, det ena tätt vid det andra, de gammaltyska eller latinska inskriptionerna och de skulperade siraterna af englahufvuden och dylikt ofvanför alla portar, de öfver hvarandra utbyggda våningarna, liknande en upp- och nedvänd trappa, allt detta underligt kontrasterande mot de moderna butikerna och magasinerna här och der på botten. Jag har träffat småkrämare i kautschukskappor och med

paraply i hand, springande omkring i gränderna med sina paketer och knyten under armen, der fordom de »ärevärde herrar och mästare,» den nordiska handelns magnater, »vitaliernas» konungar och guldets gudar, gravitetiskt promenerade sin sammetsbraskande välgöddhet. Men här och der utanför husen har jag sett en flitig husmoder sitta med strumpan i hand, utan att låta det ringaste förtycka sig, under bar himmel, på det grånade och förfallna flustret vid porten eller på en högkarmad, haltande trädsoffa under fönsterna. Uti detta åtminstone är det ännu något äkta gammaldags, som verkligen frapperar; det är ett bibehållet spår af femtonhundratalets familjera lif, då man satt ute vid sin port med ölstånkan bredvid sig och samspråkade med grannen tvärs öfver gatan. I

våra dagar håller hvar och en sin port tillsluten med dubbla patentlås och låter af folkskygghet gardinerna vara nere för fönsterna så lång dagen är. Vi kalla det andra för »småstadsaktigt»;.... småstadsaktigt, hjertans gerna! men det har dock en viss trefnad med sig, som man rätt väl kunde behöfva äfven i de »stora» städerna.

Det kommersiella lifvet synes härstädes vara till och med obetydligare än hvad man skulle föreställa sig. Men Lübeck är en gång för alla dömdt till förfall och att för verlden vara ett af de bedröfligaste bevis på lyckans obestånd. På den tid, då staden stod i spetsen för det mägtiga hansaförbundet och innehade hela den nordiska verldens handel, egde den öfver hundratusen innevånare och trehundra fartyg; — dess marin gällde i medlet af femtonhundratalet som

ett mönster för alla dylika och Franska konungen Frans den förste lät 1540 härstädes bygga för sin räkning flere örlogsfartyg; — Lübeck har nu en folkmängd af högst tretiotusen själar och dess skeppsrulla går ej till högre numerär än sjutio. Jag har velat ha trängsel på gatorna, — och på långa stycken har jag icke mött två personer; jag har velat se packvagnar och lastdragare med ofantliga foror, hvart jag vände mig, — vid hamnen har jag upptäckt endast några jernbärare, temligen flegmatiskt urlastande ett enda fattigt svenskt fartyg; — jag har velat höra stoj och uppståndelse på alla håll och kanter, — utom Mariakyrkans klockspel, som för hvarje timma klingar sin koral, är det rundt omkring mig tyst och stilla som om det vore i Grenna eller Borås.

Lübeck gör icke mera något väsen af sig här i verlden; det har gjort tillräckligt på sin tid.

RÅDHUSET.

Jag har gått i timmars tid och betraktat utan och innan denna märkvärdiga medeltidsbyggnad, en arkitektonisk scharad, der mitt första är ett torn, mitt andra en portik, mitt tredje ett stycke fästning, mitt fjerde ett stycke kyrka, mitt femte ett stycke lada, och mitt hela jag vet icke hvad för någonting, som ännu

ingen kunnat utreda och tyda. Det är en ofantlig stenmassa, med sina omaka utbyggnader och flyglar vittnande om flera särskilda tider, som lagt hand vid verket, men likväl alltigenom af en götisk, mörk och dyster karakter. Det inre svarar fullkomligt mot denna allvarsamma och stränga fysionomi; vidlyftiga förstugor, oändliga korridorer, salar stora som torg, bruna ekepanelningar, väldiga gråstenspelare, grofva bjelktak, allt äkta gammalfrankiskt, bastant och tilltaget »så det förslår.»

Lübecks rådhus är en gammal krönika i sten, der man måvara igenkänner olika handstilar, men der likväl hvarje sida eger sina samma götiska versaler, och det hela samma genuina medeltidskulör från perm till perm. Det har i verldshistoriens bibliotek sin plats på

samma hylla som till exempel denna andra märkvärdiga och innehållsrika krönika, hvilken kallas Towern i London, eller denna kolossala prest-saga, som kallas Vatikanen i Rom.

«Oh, men den eger likväl icke den poetiska halt som dessa, — hör jag någon af sällskapet invända mot min jemförelse; — här är det sjelfva prosan och materialismen, guldet, den lumpna penningen, som ligger till grund för hela historien, och denna fond måste ge vika för det poetiska elementet uti det gamla engelska konungadömets vapenslamrande epopé och den under korsets banér krigande kyrkans annaler.»

Detta sätt att dömma är ganska allmänt, men det innebär en stor orättvisa. Detta slags »materialism,» som sänder tusen segel ut kring oceanen, för att

binda folk och länder tillsamman medelst denna »gåfvornas och gengåfvornas» hälsosamma princip, som redan vår gamla Edda erkänner och prisar, och för att, om äfven blott småningom, fortplanta bildningen, utvecklingen, framstegen till aflägse trakter, denna materialism, eger icke den sin poesi, lika god som vapnens, om än icke lika storlåtig, eller som en papistisk vaxljusprocessions, om än icke af samma teatereffekt? Penningen, som i och för sig är af ingen högre betydelse, kan likväl som idé och ändamål få en sådan och bli värdig att spela hufvudrollen i ett verldshistoriskt epos. Hvad är icke i våra dagar ångan för en poetisk krabat, med dessa tusentals under, dem hon skapar omkring sig? och jag vill dock tro att ångan är i och för

sig sjelf någonting skäligen »materialistiskt.»

För öfrigt, och för att hålla oss vid Lübecks rådhus, — hvilket jag anser mig böra så mycket heldre taga i försvar, som jag just nyss på dess källare druckit ett alldeles förträffligt vin och gjort bekantskap med denna äkta lybska metvurst, som numera hos oss tyvärr endast är en tradition, — så, om ni nödvändigt vill ha skrammel och vapenbrak jemte ett och annat litet blodbad till hvad ni kallar den »poetiska halten» af er krönika, saknar ni då dylikt här? Skall jag behöfva påminna er om att den gamla »hansan» var en Mercurius, iklädd krigsgudens rustning, att man icke alltid ostraffadt, som Severin Norby, «duktade på de lybska krämarskutornas kryddpåsar,» utan oftast fick en kula till

svar på sin närgångenhet, och att den sluga senatorn Nicolaus Bröms' högdragna fråga inför rådet: »om man skulle förklara Danmark krig och gifva Sverge åter en egen konung,» — för att endast taga ett exempel bland så många dylika ni vill, — hade bakom sig såsom ett fruktansvärdt stöd en organiserad armé och en segelfärdig flotta?

Med er tillåtelse finner jag alltså »das Rathhaus in Lübeck» ett ganska poetiskt monument från medeltiden, och jag har, som sagdt är, haft min lust i att vandra fram och åter i dess gångar och trappor både länge och väl. Jag har lärt mig utantill de underliga bildhuggerierna i den gamla »hansasalen,» der förbundets deputerade hvart tredje år samlades till allmän »hansadag», — den första hölls 1260 och den sidsta

1630, — der Gustaf Wasa med berättelsen om sitt fäderneslands olyckor kom de styfnackade senatorerna att fälla en tår i sina yfviga silfverskägg, och der något sednare en Jürgen Wollenweber, denna mägtiga och för sin tid verkligen utomordentliga ande, med sin vältalighets svärd tillkämpade seger åt sina djerfva och lysande planer och dikterade sina magtspråk mot konungar och furstar, den lilla demokraten i en vrå vid Trave. En annan »puissance» utfärdar härifrån i dag sina oryggliga utslag, den nyckfulla gudinnan Fortuna. Gebrüder Heine hafva nemligen i denna samma sal nedslagit bopålarna för sitt stora lübecker-lotteri; i stället för rådsbord ser man midt på golfvet tvenne mystiska lyckohjul, och der man fordom hvälfde staters öden, hvälfver man nu endast några hundra tusen

marks. Se detta, mina herrar! är äkta och ram prosa och något annat än den gamla hanse-kommersen. Också förundrar det mig sannerligen att icke längesedan någon af de stolta borgmästarne från fjorton- eller femtonhundra gått igen ur sin graf för att nypa Gebrüder Heine i näsan och bedja dem »packa sig ur templet.»

Jag har nyss i förbigående nämnt om Rådhuskällaren. I fordna dagar var en rymlig och välförsedd vinkällare ett alldeles oundgängligt tillbehör till en rådstuga, — äfven Stockholm har än i dag en sådan qvar i det gamla så kallade Stadshuset på Södermalm; — man visste sätta värde på ett godt glas vin, till att uppfriska de torra förhandlingarna! Många af dessa rådhuskällare i Tyskland hafva vunnit en stor märkvärdighet, de flesta

hafva fästad vid sig någon gammal saga eller roman. »Der Rathskeller in Lübeck» är i detta afseende icke mera lottlös än de andra. Historien förmäler nemligen att när Lübecks vidtberömda Mariakyrka uppfördes, — den ligger endast några steg från rådhuset, — hade djefvulen, som var med vid alla medeltidens stora byggnadsföretag, fått i sitt enfaldiga hufvud, att man ernade den ståtliga byggnaden till en — källare. Förtjust öfver en så prisvärd idé hos de goda lybeckarne, tog då den onde sjelf hackan i hand, började tälja sten och hjelpa till med murningen, endast för att så mycket fortare få färdigt detta syndens och frosseriets hus, som lofvade honom för framtiden en så riklig skörd af menniskosjälar. Först när byggningen redan var i det närmaste uppförd, märkte

han till sin häpnad, att det blef en ordentlig kyrka, och han var då på god väg att åter rifva ner hela verket, när just i grefvens tid en ung fintlig Bursch lyckades förmå honom att afstå derifrån mot löfte, att man skulle genast uppföra en vinkällare tätt bredvid kyrkan, så att de skulle få hvar sitt hus för sig, vår herre och fan. På det sättet uppkom »der Rathsweinkeller in Lübeck.»

En hemlig dörr leder från Rådhuset in till vinkällaren; hur många gånger hafva icke de högvise patricierne, stadens fäder, i fordomtimma smugit sig denna »teologiska väg» från öfverläggningssalen, för att hälsa på de stora välbekanta faten med det ädla gyldene Rheinvinet och de gröna remmarena på det massiva ekebordet!

Numera är den urgamla källaren för–

vandlad till en restauration på fullkomligt fransyskt manér; de häfdvunna spindelväfvarna äro obarmhertigt bortsopade, den antika mögeln är afskrapad från stenväggarna, blänkande mahognymöbler hafva intagit de maskätna ekbänkarnas plats, och de gamla gröna pokalerna stå som löjliga anakronismer och se förlägna ut på de små moderna marmorborden. Rundtomkring väggarna hänga teateraffischer och ångbåtstariffer, längst inifrån hvalfvet hör man ett evigt skrammel af biljardkulor, och, hvart man för öfrigt vänder sig, äro dominospelen i full gång..... Åter en metamorfos, hvaröfver »der alte Herr Nicolaus Bröms» skulle ha anledning att göra stora ögon, i händelse han en vacker dag stege upp från de döda!

DÖD-DANSEN.

Om ni frågar en lybeckare efter den gamla stadens märkvärdigheter, kan det visserligen hända, att man verkligen i främsta rummet visar er till den nyss omförmälda »hansasalen» eller också berättar er med mer eller mindre äfventyrliga tillsatser historien om »der Rathskeller» och tager er under armen för

att införa er i dess underjordiska tartar, men i fall ni råkat ut för en sannskyldig kälkborgare, — och sorten lär icke vara sällsynt i det goda Lübeck, — skall han otvifvelaktigt framför allt annat nämna ett gammalt astronomiskt ur bakom altaret i Maria-kyrkan, ett ur, som gör tjenst för en hel observatorii-intendent och dessutom är så konstigt, att det hvarje middag vid sidsta tolfslaget öppnar en liten dörr, derur åtskilliga automater, — hvilka somliga påstå skola föreställa apostlarna, men andra göra till ingenting mindre än kurfurstar, — framskrida för att defilera och artigt buga sig för en Kristusbild. Det är ända från början af fjortonhundratalet de små gudfruktiga dockbilderna på detta sätt hvar eviga dag gjort sin kur för den andra personen i guddomen, och urma-

karen har nog ställt så till, att de skola fortfara dermed »in sæcula sæculorum», till trots af Strauss och hela straussianismen.

Men Mariakyrkan, — som redan i och för sig sjelf är en ganska märkvärdig götisk kyrka och en herrlig relik från stadens aldra äldsta tider, omtalad någorstädes redan 1164, — besitter i sjelfva verket en vida intressantare sällsynthet, den så kallade *Död-dansen*, en målning, som här intager hela väggarna af ett enkom och temligen ansenligt kapell.

Den vidlyftiga taflans bakgrund utgöres af utsigter utaf Lübeck och dess omgifningar. På denna fond spela öfver tjugo särskilda figurer i naturlig storlek, bildande en lång promenad eller, om man så vill, en slängpolska; de bära alla fem-

tonde århundradets klädedrägter, — målningen är bevisligen åtminstone icke yngre än af 1463, — och synas, ehuru fem särskilda gånger påkluddade eller, som det kallas, renoverade, ursprungligen ha varit utförda med ett slags talang, i afseende på hvars och ens karakteristiskt attrapperade uttryck och åtbörder. Främst för tåget ser man Döden under bilden af ett grått benrangel, blåsande flöjt och dertill med lustiga fasoner hoppande på ett ben och piruetterande. Efter denna anförare kommer en annan skelett-figur, som släpar med sig en påfve uti full skrud, derpå en tredje dödman, hvilken skjuter på den helige fadren och sjelf förer vid handen en kejsare i mantel och krona, vidare en fjerde med kejsarens gemål, en femte med en kardinal, en sjette med en konung,

och så hela vägen en och en representant i sender för alla värdigheter och yrken ända ned till bonden, och för alla åldrar ända till barnet i vaggan, hvilket slutar den långa raden. Alla utan undantag måste dansa efter dödens pipa; det ligger en viss humor i hela denna allegori.

Under hvart och ett par i den melankoliska baletten har från början stått en liten vers på gammal nedersachsisk dialekt, men någon klåfingrad poet af år 1701 har funnit dessa stanzer alltför simpla och ersatt dem med en serie af förnumstiga alexandriner i tidens välbekanta smak. Af de ursprungliga verserna finnes nu endast ett och annat naivt fragment öfrigt; sålunda deschiffrerar man till exempel följande tvenne rader, hvilka blifvit lagda i munnen på spenabarnet i vaggan:

»O Dot, wo schall ik dat vorstan?
Ik schall danssen un kan nit ghan!»

O, Död! hur skall jag det förstå?
Jag skall *dansa* och kan ej *gå*!

Dylika »Död-dansar» eller, som de äfven kallas, »Macaber-dansar» — på franska »Danse Macabre,» — finnas ännu flerastädes, målade på kyrkoväggar, på murar af kyrkogårdar och gamla hus. Man har antecknat sådana i Basel, i Lucern, i Chaise-Dieu uti Auvergne, i Dresden på en kyrkogård, i Strasburg, under arkaderna af slottet Blois, och på ytterligare några andra ställen. Vanligen nämner man den i Maria-kyrkan i Lübeck som den äldsta, men det omtalas likväl en Macaber-dans uti Minden i Westphalen, daterad af år 1383, och som således skulle vara betydligt äldre;

de flesta förskrifva sig imedlertid från fjortonhundratalets slut.

Om ursprunget till benämningen »Macaber–dans», »Danse Macabre», hafva fornforskarne varit mycket oense, och jag öfverlemnar åt någon ledamot af kongliga svenska vetenskaps–akademiens klass «för allmän lärdom» att slita tvisten. Några hafva deriverat ordet från engelskan; »macabre» skulle enligt dem vara en hårdragen sammansättning af »Make», — göra, — och »Break», — bryta, — och antyda brakandet af benrangelsknotorna, när de brytas mot hvarandra. Andra hafva varit ännu grundligare filologer och öfversatt ordet med: »kyrkogårds–dansen» efter det arabiska »magabir», kyrkogård. De flesta komma likväl öfverens om att göra Macabre till ett nomen proprium, och anföra till förklaring häraf en hi–

storia, som jag med två ord vill berätta.

Ända till år 1780 stod på kyrkogården »des Innocents» i Paris ett gammalt besynnerligt, åttkantigt torn, efter all anledning en qvarlefva från romarnes invasion. Detta melankoliska och enstaka torn hade i långliga tider varit en bostad för dödgräfvare och kyrkovaktare, då år 1424 en hemlighetsfull person tog detsamma i besittning. Han kallade sig Macabre; ingen visste hvem han var, men man berättade om honom de förunderligaste saker, såsom att han om nätterna med sitt strängaspel lockade de döda ur grafvarna, och mera dylikt. Man hade endast tvenne gånger tillfälle att göra hans närmare bekantskap, åren 1424 och 1429, då han på kyrkogården offentligen uppförde ett slags pan-

tomim, som bestod i en ofantlig procession af utspökade karlar och qvinnor om hvarandra, hvilka Döden uppbjöd till dans en och en i sender. Macabre, som var anförare och spelade Dödens roll, gjorde genom sin ohyggliga dödskallefysionomi, sina på en gång gräsliga och komiska åtbörder, och sitt underligt surrande stränginstrument, hvarpå han ackompanjerade sig till dansen, ett alldeles exempellöst intryck. Det hela var egentligen ingenting annat än ett af dessa medeltidens teologiska eller andliga skådespel, kallade »mysterier» och »moraliteter», men särskilda omständigheter gjorde, att det mer än något annat dylikt tog fart, och kyrkorna stodo tomma, under det hela Paris strömmade till »le cimetière des Innocents» för att öfvervara »la danse Macabre.» Man gick ända

derhän att inom sjelfva hofsirklarna eftergöra dessa hiskliga maskerader.

Utan tvifvel var idéen till den dystra farsen icke Macabres egen; andliga mimer i ungefär enahanda stil hade redan långt förut varit brukliga, och det var icke utan exempel, att man sett dem uppförda äfven på kyrkogårdar. Ett ofta behandladt tema var sålunda, bland andra, det hurusom, enligt munk-föreställningen, Synden, i djefvulens skepnad med horn på hufvud och knän, bortförde de fördömdas själar till det eviga plågorummet. Den hemska sinnesstämning, som i Europa under fjortonde och femtonde århundradena var allmän i anseende till pestens outtröttliga och ryslig härjningar, hvilka vid denna tid från Italien till yttersta norden ödelade hela landsträckor och skördade miljoner, —

det är med en viss helig rysning antecknadt att på några få år endast i Westergötland i Sverge förgingo fyrahundra och sextiosex prester! — förklarar lätt hur man då från nyssnämnda dogmatiskt teologiska allegori kommit att leda sig till en närbeslägtad, men mera filosofisk bild af den kroppsliga döden, från hvars lia ingen kan köpa sig fri, och inför hvilken alla äro lika, och hur en Macabres offentliga föreställningar i Paris voro af natur att vinna sympatier hos mängden samt göra en verkan, som länge skulle öfverlefva honom och fortplantas genom måleriet och rimkonsten.

Tyskarna vilja tillerkänna sig denna Macabre, som en deras värda landsman. Han skall hafva hetat Eximius Macaber och varit på en gång en speleman, improvisatör och g cklare, hvilken lärt

sin konst i Tyskland, måhända »i Hamburg,» och sedan dermed uppträdt i Frankrikes hufvudstad.

Vare sig härmed huru som heldst, Macabre–danserna, sådana de här och der förekomma afmålade med mer eller mindre utförlighet, äro bland de kuriösaste minnesmärken, man eger från medeltiden, och ett besök i Lübecks Mariakyrka skulle derför alltid vara belönande, äfven om denna kyrka icke dessutom egde en berömd tafla af Overbeck och ett präktigt altare af hvit och svart marmor, — i sitt slag ett verkligt mästerstycke, — att icke förglömma det der förrnämnda konstiga uret med de små gudfruktiga dockorna.

FRÅN LÜBECK TILL HAMBURG.

Fyra aktningsvärda unga män suto tidigt en morgon i hvar sitt hörn af en temligen beqväm täckvagn. De hade qvällen förut på hotellet »Stadt Hamburg», vid dess språksamma table d'hôte, uppgjort sällskap från Lübeck till »det frejdade Hammonia.» De voro en handlande från Finland i luden mössa och

rysk tulubb, en student från Göttingen med stora mustascher och öppen bringa, en flöjtblåsare från Schwerin, och er ringa tjenare, som skrifver dessa rader.

Lohnkutschern hade redan klatschat ett par ljudliga smällar med sin långa pisksnärt, och vagnen, förspänd med trenne försvarliga kampar, rullade af med oss......

I det hela var jag ingenting mindre än missbelåten med att åter komma till vägs. Ty Lübeck är en »tusan djefla» intressant stad för en dag, till och med för två, men redan på den tredje blir det hjertans tråkigt mellan dess gamla gråa husväggar, på den fjerde blir det odrägligt, och till att derstädes öfverlefva den femte måste åtminstone fordras lång vana, såsom en irländare skulle uttrycka sig. Således, jag fann mig ganska väl

i mitt hörn och jag uträknade för mig sjelf, hur jag ännu samma afton skulle sitta på Hamburgs Stadt–Teater och höra »Trollflöjten», hvilken jag sett annonserad i Hamburgerbladen sedan flera dagar.

Oh, hur man kan misstaga sig här i verlden! Det är mera sanning, än ni kanske tror, i den gamla satsen, att intet finnes under solen, hvarpå en vis man må med tillförsigt bygga.

Det är en allom kunnig sak, att den stora farvägen mellan Lübeck och Hamburg, en stråt, som ännu dagligen flitigt befares af dessa kolossala med fem, sex par hästar förspända packvagnar, — handelstrafikens flegmatiskt framrullande mammoths–monster, — att icke räkna alla de otaliga resenärer, som dygnet om färdas här fram och åter, är jemnt och nätt den värsta väg, som fin–

nes i hela den bildade verlden. Jag tvif-
lar imedlertid på om någon eger nog
stark inbillningsförmåga, för att, utan
att sjelf ha passerat den, göra sig full-
komligt tydligt till hvad grad den verk-
ligen icke blott är eländig, usel, men
omensklig, afskyvärd. Ni har säkerligen
hört omtalas någonting, som i geologien
kallas för »rullstensfloder»; stora sträc-
kor af lösa väldiga stenblock, hvilka fö-
refinnas särdeles på den tyska kontinen-
ten, och förmodas hafva vid en diluvi-
ansk naturrevolution blifvit af de upp-
rörda vattenmassorna utryckta från nor-
dens alper och nervräkta öfver fastlan-
den i vidt utbredda dyningar. Vägen
mellan de båda här ifrågavarande han-
sestäderna förefaller en verkligen som en
dylik rullstensflod i smått. Det hela ut-
gör endast ett bredt sandbälte, der en

mängd söndersmulade klippstycken ligga kringkastade, som bränningar och grund i ett villande haf. Det har visserligen af ålder funnits här ett slags stenläggning, med anspråk på att gälla som en ordentlig gata, men den är längesedan alldeles förstörd, så att endast fragmentariska och om hvarandra huller om buller omvältade flisor numera beteckna den linje, der hon gått fram. Också, i stället för att följa denna sträcka åt, hafva under årens lopp fororna heldre valt att göra sig väg på sidan om densamma, stundom i ganska långa krokar åt höger eller venster, så att terrängen företer ett underligt sammelsurium af hundratals hjulspår, liksom om man på ett papper ritar en mängd raka och krokiga streck, allt eftersom det faller sig, kors

och tvärs. Derigenom att de resande gerna i det längsta styra i något af dessa uppdragna spår, blifva desamma åter slutligen fördjupade så att hela hjulen stå ner deri, och råkar man då händelsevis ut för någon af de förrnämnda rullstenarna, gör man verkligen bäst i att befalla sig i guds hand. I sitt rysvärdaste skick visar sig detta elände, när det nyss har regnat, såsom just nu var fallet; de olika fördjupningarna i hjulspåren stå då såsom ordentliga sjöar, och man har likväl ofta intet annat råd för de oöfverkomliga stenarna i vägen än att rakt köra ner i en dylik. Härunder har man all möjlig möda att hålla sig qvar i vagnen, och nödgas oupphörligen balansera än åt ena, än åt andra sidan, för att någorlunda hålla i jemvigt det arma åkdonet, som hvarje ögonblick

hotar att bryta af en axel eller ett hjul. Man knuffar hvarannan alldeles mör i sidan, man faller hufvudstupa öfver hvarandra med näsa mot näsa, och innan man fått tid att bedja den ena grannen om ursäkt, ligger man der redan ånyo öfver den andra, knappast i stånd att resa sig upp. De olycksaliga refbenen gnissla i en som den rostiga mekaniken i ett gammalt lås, ryggen värker som om den satt under en såg, lungorna hålla på att hicka andan ur sig, och man skulle vilja ge bort någonting rätt hederligt till närmaste fattigförsörjningsanstalt, endast man i fem minuter kunde få för ombytes skuld sitta på någonting annat än det man vanligen sitter på....

En forman behöfver äfven under den bästa årstiden tvenne dygn för att föra sina varor mellan Hamburg och Lübeck,

då det imedlertid icke är mer än fjorton svenska mil öfver Oldeslohe och tolf öfver Schönberg; — den insparing af tvenne mil, man tror sig göra på den sednare vägen, motväges likväl af den omständigheten, att Schönbergervägen är om möjligt ännu ohjelpligare och vederstyggligare än den andra, så att det i det hela just kan komma på ett ut hvilkendera man väljer. — På en jernväg skulle man tillryggalägga detta afstånd mellan de begge handelsstäderna på ett par timmar, och hanseaterna hafva ingalunda varit blinda för den utomordentliga förmån, som på alla händer skulle beredas genom påkostandet af en ångvagns-kommunikation till sammanbindande af Elbe och Trave. Men olyckan vill att vägen går genom det danska landet, och konungen af Danmark har

alltså ett ord med i laget. Bemälde konung råkar nu ega en stad, som heter Kiel, den der han gerna ville se upplyftad till glans och ära och värdighet af ett nytt Lübeck, för att sedan lysa i hans krona såsom en juvel af första ordningen. Hans Majestät, som, under det han sjelf behagligt motionerar sin välmåga på Köpenhamns jemna gator, föga frågar efter hur många arma stackare bryta armar och ben af sig på den förfärliga Schönbergs-vägen, — ty kungar se allting endast i stort och från en högre synpunkt, alldeles som de odödliga gudarna i Olympen, — säger med det största lugn i verlden: »Låt vägen vara, mina herrar hanseater! den är min, och jag vill ha den sådan den är.... Det är nu en gång för alla min fantasi.» Den goda kungen tror sig på sådant sätt

kunna småningom tvinga handelsrörelsen att från Hamburg taga en annan riktning och, i stället för att långsamt vada i sand och gyttja hela vägen fram till Lübeck, helt beqvämt på en den förträffligaste chaussée i verlden rulla till hans kärälskliga Kiel. Hansestäderna skulle visserligen för längesedan velat åtminstone omskapa den barbariska hålvägen till en macadamiserad gata och göra Hans danska Majestät en present deraf för hans goda Holstein, men det har aldrig varit värdt att röra på denna sträng. »Det är också märkvärdigt, — har, som sagdt är, varit den förnäma grannens första och sista ord, — att jag icke kan få ha min kära rullstensväg i fred! Jag älskar denna väg och jag vill ha den orörd; den är mig dyrbar som en kuriositet,— hvarför icke? — som ett naturens un-

der, som en geologisk sällsamhet, à la bonne heure!»

De hedervärda hamburgarne, som ändtligen hunnit öfvertyga sig att de ingenhvart förmå komma med den kungliga geologen, fundera nu temligen starkt på att anlägga en jernväg rundtomkring den holsteinska gränsen, hvarigenom man i det närmaste vunne sitt ändamål på samma gång man lemnade det danska majestätet oförhindradt både att bibehålla sin rullstensflod och att på vägen anlägga till de trafikerandes beskattande hur många onödiga tullhus som heldst. Förslaget har verkligen den allmänna rösten temligen för sig, och få se hvad i en framtid kan ske!

Tills vidare nödgas man imedlertid begagna den enda kommunikation som finnes. Vår Lohnkutscher hade ganska

samvetsgrannt öfverlåtit åt vårt fria val hvilkendera stråten vi ville fara, den förskräckliga på fjorton mil eller den ännu hiskligare på endast tolf, och vi hade efter något djupsinnigt öfvervägande beslutat oss för den förra, den öfver Oldeslohe. Jag vet icke rätt på hvad sätt denna lilla oas, som kallas Oldeslohe, blifvit hitkastad midt i sandöcknen, men det är verkligen en liten alltför beskedlig småstad, hvarest man finner både ett slags värdshus med god tillgång på mjölk, och en snusbod, der man får köpa sigarrer. Vi höllo oss temligen krya, vi fyra i vagnen, oaktadt de mordiska knuffar, som från alla sidor tilldelades oss i hvarje minut. När vi tröttnade att svärja, — och du himmel! hvilka svordomar! — företogo vi oss att för ombytes skuld skratta en stund åt alltsam-

mans; och så åter att pestera med nya krafter! Vi hade på detta sätt tillbragt en evighet och det såg ut att blifva eftermiddagslikt, då vi ändtligen ansågo oss ha rätt att fråga kusken om vi icke möjligtvis snart borde vara framme. »Kutscher! hur långt ha vi qvar?»

». . . . . »

»Hvaba? Man kan icke höra.»

»*Halfva vägen!*» Upprepade den lymmeln med en obarmhertig högljuddhet, som gick oss genom merg och ben. Vi föllo, som förintade, tillbaka i våra vagnshörn.

. . . .
. . . .
. . . .

Det blef skymning, det blef qväll. Ni kan dömma om hur ledsam situationen var, när jag säger er att jag, oak-

tadt de ideliga väckelserna af vagnens stötar och vippningar, slutligen försjönk, — och jag tror visst mina kamrater gjorde likaledes, — i en oredig half-slummer, liknöjdt öfverlemnande åt slumpens behag huruvida jag skulle komma fram med lif och lemmar i behåll eller först bryta af mig nacken, innan jag finge det nöjet att skåda Hamburgs vidtfrejdade Jungfernstieg. Jag drömde mig härunder sitta på spektaklet å Stadt-Theater, — en präktigt eklärerad salong, uppfylld af menniskor! — man gaf »Troll-flöjten.» Jag hörde uvertyren spelas,— denna herrliga fuga, på en gång så lärd och så lättfattlig, — ridåen gick upp, jag såg ormen ringla sig fram öfver scenen och de tre nattens tärnor sticka sina spjut i ryggen på honom, jag hörde Papageno slå sitt klockspel och Tamino

sjunga sin vackra aria, jag såg nattens tärnor sätta munlåset för Papagenos mun och hörde den olycklige mumla sitt »hm, hm, hm, hm!» Men just i detta ögonblick tog vagnen en förfärlig törn mot någon sten, jag hoppade högt i vädret och tittade yrvaken ut genom vagnsdörren. Det var redan kolmörkt rundtomkring oss. . . .

En jemnare väg förkunnade oss ändtligen att vi hunnit in på Hamburgs territorium. Nejden visade sig efterhand mer och mer bebygd, och spridda ljussken upplyste på ömse sidor om vägen de höga poppelalléerna med ett magiskt skimmer, äfvensom hela eklärerade fönsterrader här och der från de många landställena närmast staden framtittade mellan löfven, alltsom vi rullade förbi. Omsider stannade vagnen; stadsporten var längesedan stängd, och vi hade att

erlägga det fastställda »Thorgeld» för att slippa igenom. Aldrig har en menniska med mera hugnad utgifvit sina två mark kurant, än vi här gjorde det, och nu bar det i flygande sträck af till närmaste hotell. Klockan slog någonting just som vi höllo utanför trappan. Hvad var det? »Låt höra!.... Åtta, nio... tio...... elfva........ tolf!»

Det var midnatt. I fall vi anländt till Hamburg ännu endast tio minuter sednare, hade vi enligt gällande hanse-stads-ordning icke sluppit igenom stads-porten för hvad pris som heldst, utan nödgats sitta och vänta utanför tills ljusan dag. Potz tausend Donner-wetter!

Häraf läres och inses, att om man från Lübeck vill komma till Hamburg på en viss dag så pass tidigt, att man

skall kunna åhöra operan på Stadt-Theater, bör man för all säkerhets skuld begifva sig af åtminstone — hvad skall jag taga till? — en vecka förut.

HAMBURGS ALLMÄNNA LINEAMENTER.

Taget i sin helhet, är Hamburg visserligen ingen hvad man egentligen kallar vacker stad. Större, till och med aldra största delen deraf företer tvertom samma föga inbjudande karakter, som det inre af Stockholm »inom broarna»; endast trånga, smutsiga och mörka gränder, så som man, jag vet icke till följe

af hvad för en hemlig obskurantisk och trångbröstad naturdrift älskade att bygga sina städer under medeltiden. Sjelfva husen äro, åtminstone i de äldre qvarteren, af en ofta mer än ruskig beskaffenhet, uppförda blott af korsverke och knappast ens folklikt kalkrappade. Det gammaltyska byggnadssättet, med de öfre våningarna utbyggda utöfver de undra, bidrager visserligen ej heller att gifva gatorna något gladare utseende. Efter 1814, då Hamburg sluppit Fransmännen, hvilka temligen vårdslöst huserat med »la bonne ville de Hambourg», började man visserligen reparera staden efter en till någon del ny och bättre plan, men det ser imedlertid ut, som det ännu skulle behöfvas den grymma, men ofta oundgängliga radikalkuren af en och annan försvarlig eldsvåda, för att pånytt–

föda Hamburg till en vackrare och äd-
lare gestalt. Det blefve hårdt för brand-
försäkringarna, jag medger det, men det
onda vore dock ett för ögonblicket öf-
vergående och fördelen deremot bestån-
dande för århundraden.

Det bör för öfrigt icke nekas, att
vid sidan af den äldre staden ett och
annat nyare qvarter redan ganska för-
delaktigt utmärker sig genom en på sam-
ma gång solidare konstruktion och smak-
fullare anläggning, såsom till exempel
hela den »Nya Jungfrustigen» och den
vackra »Esplanaden», omgifven af endast
lika byggnader på ömse sidor med höga
fönster och italienska tak, och sjelf plan-
terad med präktiga almträdsalléer. Gamla
»Jungfernsstiegs» hoteller äro visserligen
äfven mycket berömda för sin ståtliga
arkitektur, sina granna bodar och sina

violetta fönsterglas, men detta allt är egentligen endast en förgyld och öfvermålad skröplighet ungefär af samma slag, som de målade kulisser, föreställande stora, nyputsade byar, hvarmed ett fyndigt hofsmicker någon gång i Ryssland lyckats draga den förbiresande monarken vid näsan i afseende på verkliga graden af landets välmåga och civilisation. Det är åt »Jungfernstieg» idel palatser, — dråpliga, öfversvingligt rara palatser, — men i fall ni händelsevis kommer åt att beskåda herrligheten bakifrån, skall ni upptäcka att det på sätt och vis är, med respekt till sägandes, endast skräp alltsammans; en grann pretext för en klen sak, ett broderadt förkläde för att skyla refvorna och hålen på sjelfva klädningen!

Något som deremot obestridligen ger

åt Hamburg ett stort behag, äro dess många täcka omgifningar, der naturen relativt gjort så litet, men konsten så mycket. Så fort man sticker foten utom stadsporten, — och sjelfva de fordna vallarna kring staden äro numera, såsom en vacker gärd åt den allmänna europeiska fredspolitiken, förvandlade till trädgårdar, — träffar man skuggrika alléer, doftande parker, skiftande blomsterfält, och, snart sagdt, hela förstäder af pittoreska och eleganta landthus, der de rika borgarena om söndagarna hemta frisk luft och pusta ut från börsspekulationer och verldshandelsbestyr. Man skulle knappast föreställa sig så mycken poesi straxt utanför tröskeln af en så hjertans prosaisk stad, så mycken romanesk »villeggiatura», som man verkligen finner till exempel under de gamla ekar-

na i Harvstehude och i de öfriga engelska parkerna på stranden af »Grosse Alsters» vackra svanuppfyllda insjö. På Harvstehude bodde i förra århundradet en poet vid namn Hagedorn, en ganska känslofull poet, som spatserade der för sig sjelf i nattrock och diktade de allersomsötaste visor om Doris och Chloe, om lamm och förgätmigej, under det folket derinne i den stora staden då som nu endast suto och räknade pengar. Det är ett vackert drag af den vänskap, som man enligt mytologien vet ha egt rum alltifrån barndomen mellan Mercurius och Apollo, att den förre ännu i vår egoistiska tid upplåter åt den sednare åtminstone en liten stuga, med bete för ett par får, utanför murarna af sin hufvudstad!

Dessa landskaper i Hamburgs när-

het, — och man har sådana ännu mera pittoreska, om man begifver sig litet längre ut, såsom till det intagande fiskläget Blankenese, vid Elben, — äro i sanning förtjenta af att beses äfven af den, som nyss kommer från Djurgårdens förtjusande nejder, från Rosendals syrenlunder och Slättens fashionabla villor. Den så kallade Elbpaviljongen, — en halft landtlig kafé på en kulle inom sjelfva vallgrafven, — erbjuder något af utsigten från Mosebacke i Stockholm; på andra sidan om grafven utbreder sig förstaden Hamburgerberg, bakom hvilken Altona från sin branta höjd dominerar Elben, men straxt nedanför sig har man floden och hamnen, uppfylld af ankrade fartyg utan tal och af fiskar- och landtmannabåtar, hvilkas röda segel afmåla sig dunkelt i det grumliga vattnet.

Jag har kallat Hamburg en prosaisk stad, och jag ärnar icke taga mitt ord tillbaka, så vidt det är mig tillåtet att betrakta saken i dess stora helhet. Men detta hindrar icke att dess innevånare kunna veta att litet mellanåt roa sig och njuta af lifvet, till och med riktigt med besked. Hamburg är en stad, som, i allmänhet taladt, tycker om pengar, — goda vexlar eller dukater, lika godt! — och ingen må förtycka den sådant, men Hamburg är alldeles icke någon girigbuk för det, någon Harpagon, som lefver af potatesskal och vatten. Tvertom har hamburgaren ett odladt sinne, — hvarför skulle jag icke få kalla det till och med ett estetiskt sinne? — för både sparris, kapunstek och »champagne d'Aï.» Hans roastbeef täflar med John Bulls, hans köks- och frukt-träd-

gård är en veritabel paradisets lustgård, och han eger ett särskildt territorium icke långt utom sin kära stad, — »Die Vierlande», — ett ytterst bördigt slättland vid Elben, hvars innevånare, ursprungligen Vriesländska och Flanderska kolonister från början af tolfte århundradet, sysselsättas endast och allenast med att odla en mängd läckerheter för hans nogräknade mun. Han är, hvilket jag nämner särskildt, en passionerad ostronätare, — ensamt detta skall säkerligen betydligt höja honom i många mina vänners existimation! — och i jord- eller källarvåningen af nästan hvartannat hus finnes ett krypin, dit man måste leta sig till nergången mellan kolossala högar af utkastade ostronskal, och der det enligt inskrifterna på ett slags, vid dörren uthängda papperslyktor, hvilka om qväl-

larna dessutom illumineras, finnes till salu ostron och porter, porter och ostron, »*Austern* und Porter», »Roastbeef, Carbonad und *Austern*», »Frühstück, *Austern* und Wein.» På hotellerna sitter värden merändels sjelf och presiderar vid »la table d'hôte», och jag har riktigt med beundran åsett den lefnadslust och aptit, hvarmed dessa förträffliga män föregå sina gäster till berömvärdt efterdöme och låta sig den ena kötträtten, den ena buddingen efter den andra innerligt väl bekomma, nersköljande det feta målet med en butelj godt rödt vin. Korteligen, hamburgaren är visst icke den som kastar sina styfrar i strömmen, men han anser ej heller egentligen förloradt hvad han kostar på sin kära lekamen, — och redan detta är någonting både aktningsvärdt och jovialiskt hos honom,

— hans yttersta sträfvan här i verlden är visserligen att samla sig en liten rund förmögenhet, men han afstår icke derför från att på samma gång söka skaffa sig en liten rund mage, han vill icke blott lägga på kistbotten, utan äfven på hullet, och hans princip är att man icke endast skall *vara* en solid man, utan derjemte *se ut* som en sådan.

Vidare! Hamburgaren är, om ni så vill, en arbetsmyra, en träl under sina göromål, han sitter och adderar eller står och mäter från klockan fem, sex på morgonen hela guds långa dag, — förstås med billigt afdrag för middagsmålet! — och han ger sig derunder knappast tid att tala två ord utom det aldra nödvändigaste, som hörer till hans förrättning. Men ni må icke derför inbilla er, att han icke har någon tid öf-

rig för sina nöjen och förströelser. När qvällen inträder, har han också, om dét så behöfs, gjort af sina göromål för dagen, han är då ledig till spektakler, konserter, baler, promenaden, »paviljongerna,» hvad heldst som erbjudes. Han stoppar då sina nycklar på fickan och begifver sig till exempel till någon af kaféerna vid »Jungfernstieg», der han på ena sidan har skuggan af de höga lindalléerna och på den andra utsigten öfver den inre Alstern. Han reqvirerar här af »Kellnern» den dagligen utkommande listan på anmälde resande, samt en kopp te med smör och bröd, och under det han nu smuttar och läser, lyssnar han på samma gång med välbehag till musiken der borta från vrån, — det är fyra dussin-spelmän, som göra en qvartett, — och gör säkerligen dervid den

tysta reflexionen för sig sjelf, att vår jord likväl är den bästa bland verldar och att Hamburg är det fullkomligaste paradis, som står att uppleta mellan norra och södra polen af denna samma vår jord. Eller vandrar han ut till Tivoli, i hvars herrliga orangeri eller vinterträdgård man midt i januari tar sin lilla likör i skuggan af blommande lagerträd och berusas af parfymen från tropiska praktväxter, och i hvars park man under sommaren åker på bonade rutschbanor eller åskådar små pjeser under bar himmel. Måhända också att han, så vida han icke är för förnäm härtill, tar sin kära hälft under armen och går ut till Hamburgerberg, ryktbart, bland annat, för sin långa rad af oskattbara brädskjul, der hela dagen igenom en marktschreyer står i dörren utåt ga-

tan, sökande genom sin högröda, äfventyrliga kostym, sin spetsiga hatt, sina gestikulationer, sina trumpetstötar och sitt fagra tal ådraga sig allmänhetens uppmärksamhet och göra folk nyfiket på de »Schöne Raritäten», vaxfigurer, menagerier, lindanserier och »Possenspiele», som derinne förevisas för en inträdesafgift af en eller par Schilling.

Lägg nu härtill all den oberäkneliga musik, hvilken uppfyller icke blott kaféerna, der den stundom utföres af ordentliga små orkestrar, utan alla gator, der den presteras dels af vandrande hornblåsare, hvilka finna sitt bröd vid att hela dagarna gå omkring och tuta i och utanför hotellerna, dels af natursångare i kortbyxor och harpspelerskor i halmhatt, och slutligen af en mängd positiver förutan all ända, och ni måste

göra Hamburg rättvisa och erkänna att denna stad samt dess innevånare verkligen på sätt och vis ha sina intressanta sidor, oaktadt den prosaism, man allmänneligen erkänner utgöra deras grundkarakter. Den fulaste gränd kan ega sitt behag genom en simpel flöjt uppifrån en vindskupa, och hur mycket mindre otrefligt, affärsledsamt och andefattigt blir icke ett bankirskontor eller ett varumagasin, endast om det har utsigten åt en glad kafé eller en vacker trädgård, och det endast är två steg dit öfver gatan!

Det stora ordet i Hamburg är och förblifver imedlertid »Mark Banko.» Detta magiska ord är hela Hamburgs lifsprincip, den hemliga kraft, som sätter i rörelse hela det stora maschineriet, som sysselsätter med sifferbråk alla dessa ota–

liga kontoristers aritmetiska hufvuden, som lastar af och på alla dessa pråmar och forvagnar, hvilka oupphörligen passera från och till, som årligen fyller den temligen dåliga, men vidsträckta hamnen med två, tre, fyra tusen fartyg från verldens alla ändar, och som ger sjuhundra mäklare endast för varuomsättningen, — förutan alla andra för vexel- och skeppsaffärer, — daglig sysselsättning och motion. »Hamburger Banko!» sjelfva detta ljud har för örat jag vet icke hvad för en solid och imponerande klang, ungefär som af en väl späckad penningpåse, den man med en duns sätter ner på bordet.

Det skulle vara artigt att veta hur många miljoner om året passera genom Hamburgs kontorsböcker. Att de hvarken äro få eller passera förgäfves, bevi-

sas kanske ännu mera af den allmänna välmåga, som genom tusentals ådror är kringspridd i hela det hamburgska samhället, än af de enorma kapitaler, som här äro samlade på en mängd enskilda händer. En Salomon Heine betyder visserligen alltid en hel hop här i verlden, men hvad som likväl för en stat betyder ännu mer än att der finnes en, två, tio miljonärer, hvilka äta på guld, är det faktum att af tusen det icke finnes en, som behöfver sakna att äta alls. Det är detta sednare, som utgör ett samhälles sanna rikedom, och Hamburg eger en sådan relativt i högre grad än de aldra flesta stora städer i hela verlden. Den har sina fattiga utan tvifvel, men den sörjer för dessa olyckligare klasser bättre än hvilken annan stad ni vill nämna, och ett jemnt borgerligt välstånd

finner man åter ingenstädes utbredd på en större majoritet, än här. Jag har på något håll sett yttradt, att Hamburg icke eger någon tiggare; sannt är att man åtminstone aldrig derstädes skall på gator och offentliga platser få se någon af dessa gulbleka trashankar, hvilka annorstädes, posterade vid sjelfva palatsernas marmortrappor, bilda en så skärande kontrast till lyxen och aristokratien. Lyckliga, mer än lyckliga stad!

Räknar man härtill att Hamburg, jemte sin trefnad, sin välmåga, är en fri, en republikansk stad.... Dock, se der någonting, i hvars afgörande vi icke skola förhasta oss! Hamburg är en republik, ja visst, men vi skola förstå detta rätt.

Ingenting kan, utifrån betraktadt, ega en mera demokratisk och republi-

kansk karakter än Hamburg. För den, som från sin barndom varit van att vid hvartannat steg stöta på något af konungamagtens attributer, af ett hofs ytliga värdigheter och militärdespotismens styfståtliga flärd, är det en i högsta grad frappant nyhet, detta samhälle, der man på teatern förgäfves låter sina ögon promenera kring logerna för att söka upptäcka en enda guldgalon eller ett enda ordensband, der man kan vandra de mest besökta spatserställena upp och ner en hel dag, utan att träffa en enda plym eller höra klangen af en sporre, der kanske de flesta icke ens känna namnet på de herrar »Consules et senatores», hvilka utgöra den lilla statens representanter på högsta trappsteget, der den beskedliga borgarsoldaten helt trankilt står på sin post och äter äpplen, och der

de sköna lefva lyckliga och nöjda med sin lott förutan grefvar och baroner!. . Det egna härutinnan är så mycket mera påfallande, som annars konungadömet och republiken här just snudda hvarannan med armbågarna, och man blott behöfver taga det enda steget genom Altona Thor, för att genast vara åter i sin gamla verld och öfverallt på knutar och öfver boddörrar läsa: »*Konglig* privilegierad tobaksfabrik», »*kongligt* Lotto», »*konglig* privilegierad apotekare» o. s. v. kungligheten hvart man vänder sig, från källarvåningen ända upp till under takåsen!

Det är dessutom bekant att Hamburg på många tider varit ett slags tillflygtsort för åtskilligt folk af en liberalare sort och hvilka icke annorstädes haft trefnad eller ens tillåtelse att bo och

bygga. Flera af det så kallade »Unga Tysklands» förnämsta litterära medlemmar hafva sålunda bland andra tidtals sökt och funnit gästfrihet i Hamburg, såsom Maltitz, Heine, Gutzkow, Ludolf Wienbarg m. fl. De begge sistnämnda lefva här till och med nästan för jemnan. Det stora hamburgska bokhandlar- och förläggarbolaget Hoffman und Campe utgör liksom en centralpunkt för dessa af de höga regeringarna misstänkta författare. Campe är ungefär hvad Pagnerre är i Paris och hvad man i Stockholm skulle kalla en rabulistförläggare. Hvad man på andra ställen drar sig för att trycka af skrifter i frisinnad anda, det utger han med den största kontenans i verlden, och Heines och Börnes samlade arbeten skyldra främst i hans fönster. Hans konseqvens i denna väg, på sam-

ma gång som hans industri, uttalar sig karakteristiskt genom det kända faktum, huruledes han, vid tidpunkten af de sydamerikanska staternas insurrektion för att afskudda sig det spanska väldet, lät i Hamburg på sitt förlag trycka ofantliga editioner af de nya konstitutionsförslagen på originalspråket och utsände dem till de tyska konsulerna i Sydamerika, för att spridas omkring i Mexico och andra städer. Det kan man kalla att ihågkomma och tjena den goda saken på långt håll.

Detta allt oanseddt, hvilket, såsom sagdt är, betraktadt utifrån och i en hastig vändning, tar sig ogement liberalt ut, behöfves det imedlertid endast en flygtig blick i det inre för att öfvertyga en och hvar huru under detta sken af republikansk sjelfständighet och folksu-

veränitet en mängd med desammas verkliga anda och värdighet ofantligt litet öfverensstämmande elementer arbeta och drifva sitt spel. Det är sålunda, till exempel, ingen hemlighet att vissa främmande magter härstädes hålla i sina händer trådarna till maschineriet i nästan allt hvad som rörer någonting af allmännare och väsendtligare vigt än det hamburgska samhällets rent formella administration, och att man för sådant ändamål vetat lära snart sagdt hela pressen att skrapa en vördnadsfull fot inför dessa höga vederbörande. Både den stora ryska och den stora »Bundestagliga» censuren hafva i Hamburg sin filialafdelning, hvars verksamhet låter skönja sig uppenbart i mycket och förmoda sig i ännu mer. Hvad sjelfva den politiska inrättningen af den så kallade republi-

ken för öfrigt beträffar, är det icke utan att man på sidsta tiderna funnit att »der är åtskilligt ruttet» i det goda Hamburg icke mindre än i de flesta öfriga europeiska statsbyggnader. Dessa herrar borgmästare och råder, med sina benämningar från den romerska republikens tider, utgöra vid närmare påseende en verklig aristokrati, emedan det i institutionerna ligger det felet, att senaten rekryterar sig endast inom sig sjelf, utan att borgerskapet deri eger något ord att säga. Vissa rika och betydande familjer hafva derigenom kunnat under åldrarnas längd göra sig en plats i senaten till ett ordentligt fideikommiss från generation till generation, och när deras »magnificenzer» sitta der i konselj, insvepta i sina spanska sammetsmantlar, — det hör ännu i dag till embetskostymen, — skulle man

tro sig ha för ögonen en samling af venetianska patricier, förflyttade till nittonde århundradet. Det större borgerskapet inser allt tydligare, att en reform är af behofvet och tiden påkallad i hela denna organisation, och man kan emotse att ämnet förr eller sednare måste allvarsamt bringas på tapeten. Bland flera andra lyten, hvilka vidlåda Hamburgs statsinrättning och för hvilka bot är strängeligen af nöden, bör äfven nämnas den oformlig heten,som hittills egt rum, att förvaltningen af statens utgifter icke är offentlig, utan öfverlemnad åt »de magnifike» och »de välvise» på god tro. Ni finner att allt detta betydligt bör modifiera det begrepp man gör sig om det fria och republikanska Hamburg. Men hvad som gammalt är, skall förr eller sednare gifva rum för ett nyare,

och Hamburg skall i föryngrad gestalt utan tvifvel ega en framtid af både lycka och ära i högre grad än den någonsin tillförene egt.

»DER BEFREYUNGSTAG.»

De goda hamburgarne hafva gjort sig en hjertans glad dag. De hafva, hvad som väl icke händer många gånger om året, på blanka hvardagsförmiddagen stängt sina bodar och kontor, lemnat post och vexlar för vind och våg, samt begifvit sig ut i staden att dricka champagne i fulla rågor. Det är den tjugo–

femte årsdagen af bataljen vid Leipzig, denna stora folkslagtning, hvars smattrande segerfanfarer, genljudande i Tysklands alla vinklar, äfven för de af den lilla krigsguden i gröna syrtuten hårdt pröfvade hanseaterna, voro en välkommen signal till befrielse och återvändande fred.

Ni skulle tro, att hos ett slägte, som lefver och hafver sin varelse vid pulpeten, inga sympatier kunde finnas för annat än hvad som kan föras till boks och låsas in i kassakistor, och att dagens efterhängsna räkenskapssiffror för alltid skulle undantränga hvarje minnets runa, äfven den heligaste. Men så är det icke, och jag har redan i det föregående gjort det kära Hamburg full rätt härutinnan. Hamburgaren är en varelse med icke blott religion, — om han än väljer just söndagsförmiddagarna för att hålla

offentlig svinmarknad under bar himmel på det så kallade Schweinenmarkt midt emot Steinthor, — utan, om man så vill, med sentimentalitet och entusiasm. Den förflutna dagens festlighet har öfvertygat mig derom mer än något annat.

Redan klockan sex på morgonen började från stadens vallar den stora saluten af hundratjuge väldiga styckeskott, med en pompös paus af en hel minut mellan hvart och ett, och kort derpå begynte äfvenledes från alla kyrktorn en majestätlig dissonans af en mängd dånande storklockor kalla till Herrans hus, der den andliga vältaligheten var beredd att med afseende på dagens särskilda betydelse utgjuta sin andakt och sina metaforer. Oaktadt en kall och ruskig väderlek har sedermera hela den långa guds dag staden hvimlat af menniskor,

i högtidlig sysslolöshet begapande de längs käen vid Jungfernstieg svajande flaggorna, anstalterna ute på Alstern till det för qvällen annonserade fyrverkeriet, samt de då och då genom gatorna till allmän parad uppmarscherande småtrupperna af stadens borgargarde, med de ståtliga profosserna ech trummetarne i spetsen. Nästan all handel har för ögonblicket varit afstannad. Luckorna hafva förblifvit tillbommade för de stora butikfönsterna, genom hvilkas färgade spegelglas galanterihandelns glitterguld och sidenfabrikernas underverk annars så förföriskt inbjuda de förbigående till att förstöra sina pengar. Sjelfva de små vierländska bondflickorna, som så troget pläga stå i gathörnen och utbjuda sina grönsaker, sin frukt och sina blommor, hafva för en gång slagit sig lösa och hela

dagen spatserat, pratande och skrattande, gatorna omkring med sina kavaljerer, de vierländske »Junggesellen», hvilkas egna national-drägt af bruna, vida kalmucks-byxor och en nätt svart eller brun jacka med tvenne rader tätt till hvarannan fastsydda tenn- eller silfverknappar, tagit sig ganska galant ut vid sidan af flickornas korta tegelröda kjortel med den tillhörande svarta spensen, en högst pittoresk toalett, som kompletteras af ljusblåa strumpor, en halmhatt i fason af en upp- och nedvänd rund korg med flat botten, samt under densamma en liten svart bindmössa med flaxande vingar i nacken.

Den enda handelsrörelsen, men denna också alldeles ofantlig, har varit på kaféerna, hotellerna, de förut omtalade ostronrestaurationerna, vinkällarne och

biljardhusen under gatan. Det har denna dag sprungit ett rätt anständigt antal vinfat, utan tvifvel, och att räkna hur många ostronträd man desslikes i pura glädjen och förtjusningen ätit upp, skulle säkerligen öfverstiga en mans förmåga.

Fyrverkeriet på qvällen har varit verkligen briljant. En åttatio eller hundra tusen menniskor hafva med högljudda bifallsrop åskådat dess kulörta stjernfall, dess »kinesiska kaskader» och »vertikalt kringgående solar», i den mörka skymningen återspeglade af Alstersjöns lugna yta. Ett fackeltåg ut till någon af kyrkogårdarna, der jag minnes icke rätt hvilken för hamburgarnes minne dyrbar krigare har sin grafvård, har äfven företagits af en mängd personer, hvilka sjelfva burit musköten i befrielsekriget, åtföljda i procession utaf tusentals andra

medborgare; ett utan tvifvel ganska vackert skådespel, men som jag frivilligt låtit gå förloradt, för att genom den förfärliga och med hvarje ögonblick snarare tilltagande än förminskade trängseln på de här och der illuminerade gatorna någorlunda helskinnad jemka mig hem till min bostad.

Ett ljudligt klockspel börjar just i detta ögonblick från en kyrka i grannskapet pingla en andlig fröjdmusik till beslut af dagens högtidlighet. Men inom hus skola de verldsliga glädjesångerna och det dityrambiska »*hip*, *hip*, *hip*, *hurra*!» ännu länge skalla högt i tak, sedan de klingande klockorna tystnat af i den stilla natten.

ERINRINGAR FRÅN EN PROMENAD.

Det har blifvit en allmänt antagen praxis, att vid ankomsten till en främmande stad i främsta rummet fråga efter kyrkorna och deras märkvärdigheter. Mången är aldrig mera kyrksam i hela sitt lif, än han är det under resor. Saken har sitt ganska naturliga skäl; kyrkorna äro på de flesta ställen att be-

trakta såsom ordentliga gamla förrådskistor, dit århundradena småningom samlat ihop från en större eller inskränktare underlydande terräng allt hvad som stått att åtkomma af dyrbarheter, konstskatter och kuriosa; de ha blifvit på en gång städernas rustkammare, muséer, antiqvitetskabinetter och silfverskåp, och de stå der ofta med inlåsta och tillbommade miljoners värde midt i en omgifvande öcken af torftighet och lottlöshet. Jag talar icke om det intressanta och beundransvärda, de dessutom så ofta ega redan i sin arkitektur, om klöfverfasoner, ogiver, rosettfönster, nischer, hvalfsprång, dentelerade tornspiror, målade glasrutor, ända till gamla takrännor med gapande drakhufvuden och mera dylikt som icke så noga kan specificeras.

Jag, som andra resande, alldeles ga–

len och förälskad i alla möjliga slags kyrkor, ju äldre, gråare och katolskare, desto bättre, hade redan någon af de första dagarna af min vistelse i Hamburg efterhört af en god vän, som är bosatt på orten, hvad i denna väg härstädes kunde vara att beskåda, och jag hade till min icke ringa förvåning erhållit det helt naiva svaret, att de hamburgska kyrkorna icke egentligen vore någonting alls att se. »Är det möjligt? — tänkte jag för mig sjelf, — en stad med så antika och smutsfärgade byggnader, med så medeltidsmessiga och mystiska gränder och krypin, med så ovärderliga traditioner från fordna dagar, som till exempel «Die reitende Diener» med de fladdrande kåporna, de stora pudrade lockperukerna och de vida flanderska knäbyxorna, och likväl inga märkvärdiga kyrkor!....»

Jag tänkte härpå i nära en veckas tid, under det jag dagligen från hotellet, der jag bodde, såg öfver husen framför mig tornet af en kyrka, som man behagade underrätta mig hette Sankt Nicolai, och derifrån det hvarje middag pinglades på ett klockspel de aldra dråpligaste melodier. Ändtligen kunde jag icke längre motstå frestelsen att likväl sjelf öfvertyga mig om huru rätteligen förhöll sig med saken; jag begaf mig ut på upptäckter.

Och resultatet? ......

Åh, jag borde från första stund ha insett det! Min sagesman, den goda vännen, är utan tvifvel en förträfflig man, som förstår sig alldeles grundligt på vexelkurser och varupriser, på »fonderna» och på kabiljo, men som deremot icke eger det ringaste begrepp om hvad som är märkvärdigt här i verlden. Sankt Nicolai, och

Sankt Petri, och den stora Sankt Michaelis, med flera, hvad ha de icke för »Sehenswürdigkeiten», hvad ha de icke allt för intressanta sidor!......

Icke precist i afseende på sjelfva det arkitektoniska! — jag medger det, — ty de hamburgska kyrkorna röja i allmänhet i sitt yttre en viss protestantisk enkelhet vid jemförelse med sådana gamla erkekatolska domkyrkor, som de i Strasburg, Köln, Antwerpen, och andra. En aflång simpel fyrkant med ett spetsigt torn, — ett temligen högt, måvara, ett om fyrahundra fot till exempel, — men dermed också allt! Inga gigantiska, himmelåtsträfvande hvalfbågar, inga af dessa beundransvärda stenknypplerier, hvilka gifva åt en del af medeltidens kyrkobyggnader en så magisk, så andemägtig, så nästan öfvernaturlig karakter, liksom af

ett kristnadt trolleri! .... Dessa sednare kyrkor skulle i allmänhet kunna liknas vid entusiastiska vältalighetsstycken till vår Herres ära, de af det andra slaget, till hvilka Hamburgs, såsom sagdt är, böra hänföras, äro deremot blott enfaldiga, rättframma psalmer, sans façon, sådana som till exempel Luthers koral: »Vår gud är oss en väldig borg»; det lider intet tvifvel att icke för ögonblicket det högtflygande, berusande oratoriska slår mera an, men en annan sak är om icke det ligger på djupet af den lugna och okonstlade hymnen mera känsla och ärlighet i längden.

Hamburgs kyrkor äro alltså visserligen temligen hvardagliga saker, sedda såsom minnesmärken af gammal byggnadskonst, men ni skall promenera omkring i dess innandömen, ni skall undersöka dess grafvar och kapeller, dess

inskriptioner på väggarna, dess trofeer öfver sarkofagerna, och hvad skall ni icke göra för upptäckter! I Nicolaikyrkan har man till exempel att beskåda den tappre borgmästaren Simons af Utrecht kapell och hans i väggen inmurade vapen, som föreställer olika delar af skeppsvrak, till minne af hans många sjösegrar. Vanligen berättas detta vapen hänsyfta på bemälde borgmästares storverk, då han skulle ha tillfångatagit den famöse sjöröfvaren Sturtzenbecker, eller på platt-tyska: Störtebecker, hvilken länge ofredat kusten utanför Elben, och hvars härnadståg annars sträckte sig från Helgoland ända till Rügen, på hvilken sednare ö man än i dag visar hans skattgömslen vid den så kallade »Stubbenkammer»; men det är bevisligt att Störtebecker öfvervans redan år 1402, då Simon af U-

trecht ännu hvarken var borgmästare eller höfvidsman, och rättare torde derför meningen med hans vapen vara att tyda på de segrar, han verkligen sednare vann öfver Frieserne. Kyrkan har äfven en fattigbössa från början af femtonhundratalet, ett mirakel bland fattigbössor. — I Sankt Petri står vid en af dörrarna en qvinlig bildstod af träd, bärande en bok i en pung, den gemenligen så benämnda »Booksbüdel», hvilken, eget nog, af alla vandrande gesäller anses som stadens vårdtecken eller palladium. Det var annars i de äldre tiderna en alldaglig sed, att fruntimmer buro vid sidan fästad en liten pung, deri de gömde sin bönbok, då de begåfvo sig till eller från messan eller, om de voro dess mera gudfruktiga, så fort de endast gingo utomhus, och man känner icke anledningen hvar-

för vid här i fråga varande trädbild kommit att fästas en större vigt såsom vid någonting ovanligt. Bland gamla väggmålningar i Sankt Petri finnes äfven en som föreställer Jesus, välsignande barnen, dervid man i sjelfva förgrunden anmärker såsom ett särdeles humoristiskt infall af målaren en liten hvit bologneserhund, nosande på ett barn, hvilket håller en annan hund på armen. Detta med mera dylikt har min cicerone samvetsgrannt påpekat för mig att beundras och senteras, och jag vill nu fråga er hvad man rätteligen skall tro om min ärade vän, som ville inbilla mig att de hamburgska kyrkorna inga märkvärdigheter egde, hvaröfver den ädla staden kunde vara stolt och högfärdig!

Medan jag var i farten med uppsökandet af antiqviteter, beslöt jag gå

vidare. Jag tog vägen ner åt gamla börsen, der stadens äldsta offentliga byggnader ligga i en grupp tätt bredvid hvarandra.

Rådhuset har arkitektoniska partier, som icke äro utan sitt värde, men saknar enhet och harmoni i det hela, i anseende till de flera tillbyggnader, hvilka tid efter annan tillagts den ursprungliga kärnan. Öfver en af ingångarna ser man en balkong med en jernbalustrad, som har sin särskilda märkvärdighet deraf, att det är derifrån man enligt en ännu bibehållen forntida sed tvenne gånger om året offentligen uppläser det så kallade »Buerspraak», — burspråket. — Efter förutgången ringning i rådstuguklockan framträder den ordförande borgmästaren till det öppna fönstret utåt balkongen och tilltalar den församlade menigheten: »Go-

de vänner! enligt öflig sed och gammal häfd skall i dag eder föreläsas »burspråket»; må ni derför flitigt gifva akt deruppå och rätta eder derefter!» Sedan borgmästaren yttrat dessa sinnrikt prudentliga ord, framstiger protonotarien och uppläser »burspråket», hvilket endast består af en hop gamla förordningar och polisstadgar. Till beslut visar sig åter herr borgmästaren och upprepar en gammal tabulatur: »Furstar och herrar, riddare och knapar, fruar och jungfrur, och hvarjom ärlig man skall alltid rätt ske och allting vändas till det bästa. Rådet betackar sig, för det J varit närvarande och hört häruppå!» Hamburgarne anse denna gamla plägsed vara nödig att bibehålla »för den republikanska andans skuld.» Ty »lefve republiken! republiken för evigt!» De äro enormt ömtåliga och

måna om sin repablikanism, de kära hanseaterna!

Den vanliga rådhusvinkällaren ligger, besynnerligt nog, icke under sjelfva rådhuset, utan ett stycke härifrån under det så kallade Eimbeckska huset, en gammal röd tegelstensbyggnad med hvitmenade ornamenter i holländsk stil, och hvilken från början lärer varit uppförd till nederlag för staden Eimbecks öl, »das Emsche Bier», hvilket på sin tid var icke mindre prisadt än sjelfva den ryktbara »Brunswicker Mumme.» Bland de flera kostliga rheinviner, som här förvaras, är den äldsta sorten af 1624; den säljes icke, utan användes blott till presenter, men det vin, som kommer i ålder näst härefter, kan få köpas för mellan tretio och fyratio riksdaler svenskt riksgälds buteljen!!

Från källaren leder en enkom trappa upp till en stor gästabudssal i våningen öfver, der fordom hölls den numera, ehuru sent, afskaffade så kallade »Petri-Mahlzeit» årligen den 22 februari. Hela rådet med åtskilliga andra högre embetsmän begåfvo sig hit i högtidlig procession från rådhuset, och den presiderande borgmästaren hälsade vid bordet de församlade gästerna med följande lexa, som föredrogs på gammal-tyskt tungomål:

»Med ära är jag uppstigen,
Med ära vill jag åter sätta mig;
Gud signe vårt goda lag!
Är det icke stort eller »bredt»,
Så är det dock all ära värdt.
Hälsade jag den ene, men den andra icke,
Så tänkte jag som en nedrig skurk,

»*Dat bin ick nicht*»,
Och någon annan är det ej heller i
hela laget.»

Härpå smorde man sig väldeligen, och det inses otvunget, att den ärevärda rådsförsamlingen aldraminst sparade på de sköna rheinvinerna, då de, den lilla trappvägen ner- och uppför, kunde så godt som hemta direkte ur fatet. Också lär det till slut befunnits så skonslöst bruka förfaras med det dyrbara lagret, att man nödgades rent af inställa dessa måltider och i ersättning derför särskildt anslå åt senatens medlemmar en billigtvis motsvarande rund summa penningar.

Midt emot rådhuset ligger den gamla börsen, en i högsta grad eländig och jemmerlig byggnad, ett slags öppen sal under en öfre våning, som endast hvilar på en rad pelare, hotande att all-

deles digna af ålder och störta in för den ringaste knuff. Utanför är en temligen stor förgård, instängd med ett jernstaket. Det förefaller en nästan obegripligt, hur under århundraden så verldsomfattande handelsaffärer kunnat utgå från en så obetydlig och till och med lumpen vrå. Inom detta trånga rum hur många otaliga miljoner hafva dock icke varit i svang, hvilket oändligt virrvarr har icke rört sig af dessa små underbara papperslappar, hvilka under namn af vexlar spela en så vigtig roll här i verlden och mången gång kunna sägas med några penndrag utöfva det mest diktatoriska inflytande från den ena ändan af jorden till den andra!

Men det gäller här, som i så mycket annat, att man »icke bör skåda hunden efter håren», och hvem vet om

Hamburg alltid skall göra lika goda affärer i sitt nya ståtliga börspalats, som det gjort i det gamla skröpliga kyffet, der dess handel likväl uppväxt och blifvit »mogande man», och under hvars ruskiga tak denna folksagornas hustomte, som förer med sig rikedom och lycka, tycktes trifvas så hjertans väl! *)

---

*) Den rysliga eldsvådan från den 5:te till den 8:de Maj 1842 har förvandlat de här omtalade byggnaderna, på samma gång som en stor del af den öfriga staden, till grus och aska. Denna »promenad» är alltså i närvarande ögonblick att betrakta såsom en vandring »i det förgångna», och »erinringarna» derifrån hafva, sedan de nedskrefvos, fått en allmän betydelse i samma mening som minnet af en afliden celebritet.

GENT ÖFVER ELBE.

Jag hade kommit att uppehålla mig i Hamburg längre än jag beräknat, — det händer lätt på en ort, der man har välvilliga vänner och bekanta, en ypperlig »Kalbsen–Nieren–Braten» och godt vin för temligen godt köp, — och det var hög tid för mig att börja tänka på hvad man vid våra kalaser kallar »sed–

nare delen», det vill säga, att bryta upp och ställa kosan vidare.

Snedt emot Hamburg på andra sidan om floden ligger en liten stad vid namn Harburg; det är från denna sida tröskeln till hannoverska landet. Under fransyska invasionen blef en jettebrygga slagen öfver Elbe från Hamburg till Harburg, hvilken oaktadt det rätt respektabla afståndet var afbruten endast på två ställen, der den lätt kompletterades medelst färjor; men vare sig att man fann det för dyrt att underhålla den, eller att man i ett öfvermått af »tyskdomlighet» ville utplåna hvarje spår af Davoust och hans fransmän, — äfven der de verkat något godt och nyttigt, — nog af, Hamburg hade icke väl blifvit fienden qvitt, förrän den nämnda bryggan borttogs och förstördes. En regu-

lier ångbåtsfart är i dess ställe numera inrättad mellan de begge städerna.

Jag vet icke hvad för en gemen otur imedlertid just nu, då jag skulle öfver, hade vållat ett tillfälligt afbrott i denna kommunikation. Mina effekter voro redan inpackade och nerburna till hamnen, jag stod der sjelf i reskostym, med en nytänd sigarr i munnen, spejande efter ångbåten; den hade icke behagat infinna sig. Deremot låg en postbåt eller så kallad »Post-Ever» färdig att sätta ut och gå öfver till Harburg. Jag hade intet annat parti att välja!...... Der sitter jag nu alltså i min kära »Ever»,..... det är mer lycka än konst att jag icke sitter der än.

Den lilla jakten var grundligt lastad med allahanda slags säckar, balar, tunnor och lårar, så att det endast var en

trång plats lemnad öppen för de resande uppe i aktern, dit det för öfrigt var ett riktigt lindansargöra att frakta sig fram, klättrande, hoppande och balanserande. Lyckligtvis var sällskapet icke synnerligt stort, utan bestod endast af ett par hederliga hamburgerborgare, ett par studenter med mössan på sned, en gumma med ett qvidande barn, och en ganska tjock man, som jag sedan erfor vara en oxhandlare från Kiel; vi jemkade åt oss, så godt utrymmet medgaf, och lyckades ändtligen få det någorlunda fritt och beqvämt för både fötter och armbågar. Detta upptog första halftimman, och skepparen hade härunder, icke utan allahanda stoj och diverse påtörningar än här, än der, lirkat jakten ut ur hamnen förbi bålverken och de hundratals handelsfartygen.

Det var en vacker förmiddag. Det gamla gråa Hamburg låg der rätt pittoreskt bakom oss i en dimmig halffärg med sina många kyrktornsspetsar, hvilka, resande sig högt ur massan af de kompakta stadsqvarteren och glimmande i solskenet, just nu som bäst klingade med sina holländska klockspel öfver nejden. Det höga Altona litet längre upp afmålade i den gula Elben sina många sköna trädgårdar och präktiga hvita byggnader; ty det var i det närmaste lugnt, och endast då och då flägtade en fylligare vind i vårt stora segel.

Hittills hade vi hjelpt oss något så när med dessa små vindkåror; men utkomna bland de många holmar och öar, som på denna punkt uppfylla Elben, och der seglatsen äfven med den fördelaktigaste vind lärer vara brydsam nog för

de många olika krokar, man här nödgas taga, blefvo vi värre i våra affärer. Det lilla, som blåste, var oss så godt som stick i stäf, och det var sålunda endast med knappaste nöd det lät sig göra att kryssa. För att tvinga seglet att fånga så mycket väder som möjligt, ställdes nu en karl vid relingen, just uppe der vi sutto, med en skopa i hand, hvarmed han egde att oupphörligen kasta vatten ur floden upp på segelduken, derigenom denna skulle göras tätare. Det mesta af detta vatten återföll i misshugg på de närsittande resande, och alltsom den obarmhertiga regnguden, lydande seglets omkastning i kryssningarna, flyttade sig än till styrbord, än till babord, utsattes hälften af sällskapet, hvar i sin tur, för ett ordentligt duschbad, undan hvars våld-samhet det icke fanns den ringaste ut-

väg att skydda sig. Hamburgarne sjelfva voro de, som funno sig mest obeqvämade af manövern, och en af dem tilltog sig den dristigheten att hålla för skepparen en för tillfället lämplig straffpredikan, hvarpå likväl svarades ganska lugnt att det vore en oförgriplig »sjöcoutume», hvari vederbörande finge finna sig. De två eller tre herrar »Burschen» trakterade likaledes till en början besättningen med några manhaftiga universitets-eder, men tröstade sig sedan öfver sitt missöde medelst att blossa dubbelt filosofiskt och grundligt ur sina holländska porslinspipor. Oxhandlaren hade lagt sig att sofva på några kappsäckar och snarkade helt obekymradt, med den välmående och runda fysionomien vidöppen för solstrålarna liksom för vattenskopornas skäligen vårdslösa utgjutelser. Lyckliga

varelser, dessa oxhandlare och deras vederlikar!

Omsider lärer skepparen ha insett att han, med allt hvad seglen blöttes, ändå skulle få svårt att hinna i hamn före mörkret, så vida icke skutan på ett eller annat vis lättades, och han tog derför sitt beslut,..... att kasta oss i sjön? nej, men att landsätta oss på första lämpliga ställe, der det var nog djupt att gå upp i backen med den tunglastade farkosten. Detta skedde också ganska riktigt i en liten för öfrigt rätt vacker vik, der stäfven sköt in bland videbuskar och pilar, hvilka från stranden lutade sig långt ut öfver vattnet. Vårt pick och pack lemnades qvar om bord, och sjelfva fingo vi beqväma oss att spatsera till fots den halfva mil som kunde vara qvar till Harburg.

Post–Evern, som, efter att ha satt oss på backen att torka, genast åter lade ut, anlände imedlertid icke förrän på sena qvällen till Harburg, och jag hade under de flera timmarnas väntande god tid att öfvertyga mig om hur litet det är för resande att beskåda i nämnda stad. I ett fönster till en obetydlig boklåda har jag här likväl för första gången haft tillfälle att göra »den kraftfulle» konung Ernsts bekantskap ..... i litografi. Jag kan icke neka till att jag funnit mig ganska intresserad deraf, ty denna ihåliga fysionomi med sina kalla och frånstötande drag är någonting i sitt slag högst karakteristiskt och märkvärdigt, och, hvad mig beträffar, var det således verkligen porträttet sjelft, jag stod der både länge och väl och begapade, i motsats till dem, som enligt ett bekant

jakobiniskt Berliner–Witz trängdes utanför samma kungliga porträtt i fönstret af en konsthandel i Berlin »icke för att *se* Hans Majestät, men för att se honom hänga.»

Jag hade redan längesedan skaffat mig plats i postvagnen till Bremen, när min kappsäck ändtligen, i hög tid, anlände till landningsstället nere vid Harburger–kanalen. Det var så godt som att kasta honom ur jakten direkte upp på vagnstaket. Sjelf kröp jag, rätt belåten att komma hädan, in i mitt hörn till det öfriga sällskapet, kusken slog vagnsdörren till efter den sidsta reskamraten, och dermed raskt framåt, med en pisksmäll och en ljudlig hornfanfar, genom den tysta stadens gator, hvilka redan lågo halfslumrande i qvällens skymning!

BREMEN.

Den fria riks- och hansestaden vid Weserfloden har ett långväga rykte om sig att vara en särdeles tråkig och tungmodig stad. Den har visserligen en stor och vidsträckt kommers och dess handlande tycka illa om att man merändels nämner Bremen i andra rummet och Hamburg i det första, emedan det

i deras tycke rättvisligen borde vara tvertom. Men det är i sjelfva verket en ganska väsendtlig skillnad mellan dessa båda handelsstäder, en åtskillnad, som redan i afseende på hela deras yttre fysionomi framstiger med de mest bestämda drag. I Hamburg är allting ställdt på en mera verldsborgerlig fot, då deremot i Bremen allting är endast kälkborgerligt; Hamburg är en stor stad inom dimensioner, hvilka för öfrigt äro trånga nog, Bremen är endast en småstad i stor skala. Hamburgarne sitta hela dagen vid sina pulpeter, men, när de om qvällen slå igen kontoret, tillhöra de gerna det offentliga stadslifvet, och när det gäller ett eller annat föremål af allmännare intresse, ådagalägga de en »public spirit,» som både vill och kan; bremarne, hvilka också arbeta och träla

från morgon till qväll, ega deremot intet offentligt lif eller ens något egentligt sällskapslif till omvexling och förströelse, utan lemna sina kontor endast för att hermetiskt stänga in sig med sina närmaste anhöriga inomhus, i nio fall af tio för att läsa i postillan och qväda ur psalmboken, och det yttersta, hvartill deras »public spirit» sträckt sig, har hittills varit inrättandet af en mängd slutna klubbar, de der alla dessutom äro strängt inskränkta till hvar sin klass eller kast af menniskor, samt för öfrigt bildandet af — bibelsällskaper. Ty hvad postillan och psalmboken beträffar, är det en känd sak, att Bremen är nära nog den gudaktigaste och kyrksammaste stad i hela Tyskland; dess pietism och mysticism är vorden till ett ordspråk, icke mindre än dess sigarrer och dess brun–

kål. Lägger man härtill en odräglig penningaristokrati, en psevdorepublikanskt oligarkisk styrelseform, åtföljd af hela denna kråkvinkelmessigt löjliga småaktighet i titlar och börds-prerogativer, så har man bilden färdig, och en bild, som ni verkligen skall ha svårt att finna inbjudande.

Jag vill imedlertid icke härmed hafva sagt, att Bremen saknar alla för en resandes flygtigare bekantskap åtminstone passabla sidor. Staden, som i sig sjelf ligger flackt och ödsligt, — vi ha ännu här en släng af den stora Lüneburger-heden, — har likväl ett visst holländskt, putsadt och hyggligt utseende; de flesta husen bibehålla än i dag sin gammalfrankiska fason med gaflarna utåt, men de ansade lindträden, som talrikt stå planterade derutanför, gifva ga-

torna, ehuru merändels trånga och krokiga, en egen beskedlig, nästan idyllisk karakter, som gör, att man icke näns säga något ondt om dem. Liksom Hamburg har Bremen förvandlat sina befästningar till blomsterplanteringar och parker, och som anordningen dermed ursprungligen lär ha fallit i händerna på en ganska utmärkt »Gärtner», har Bremen här händelsevis erhållit en trädgård, som af flere anses vara den vackraste inom Tysklands landamären. En mängd villor äro anlagda längs denna blomsterkrans utanför den gamla vallen, och det är här en och annan af de rika bremarne tillåter sig utbreda den verldsliga lyx och prakt, som de inom sjelfva staden äro något för sirapistiskt renhåriga för att låta påskina.

Det är isynnerhet trenne rariteter

bremaren med en viss nationalhögfärd visar sig mån om att hålla alla resande under ögonen.

Den första är den gamla Rolandsstatyn på stora torget utanför Rådhuset, en grå och rå stenkoloss om aderton fot, en jätte i mantel och med sköld och svärd. Den är uppsatt år 1405 och anses såsom stadens palladium; sålänge den stode upprätt, — hette det ursprungligen, — skulle också allting gå det gamla Bremen väl i handom, men som den nu verkligen vid något tillfälle lärer ramlat ner, har man sednare gjort det lilla försigtiga tillägget, att den åtminstone aldrig får ligga omkull mer än tjugofyra timmar, och det försäkras, att man har en liten Roland i survivance liggande i reserv någonstädes, för att inom den bestämda tiden kunna flyttas upp

på postamentet, i händelse den gamle skulle i ett möjligt återfall bryta nacken af sig. På riddarens sköld är att läsa en gammal forntysk inskription med tacksägelse till gud för stadens »Vryheit», och på sjelfva manteln har likaledes funnits en devis: »Een jeden dat syne,» — åt hvarjom och enom hvad som är hans, — öfver ett lejon och en varg, stridande om ett köttstycke, men såväl denna allegoriska skulptur, som den lakoniska inskriften är numera oskönjbar.

Den andra märkvärdigheten är vinkällaren under det gamla ståtliga rådhuset. Dess tolf tjockbukiga »Apostlar» äro ryktbara öfver hela Tyskland och vördas såsom verkliga prostar bland vinfat, men »Die Rose» är likväl ännu ypperligare, och dess nektar af det ädlaste Rheinvin kan icke uppskattas med pen-

gar. Det är egentligen endast såsom »Ehrenwein» bremarne någongång slå sig lösa med att utlemna ett par buteljer af »Die Rose», och för att erhålla en sådan present måste man då likväl vara en temligen förnäm person; det väckte uppseende i Tyskland, såsom en ordentlig verldshändelse, när för några år sedan storhertigen af Mecklenburg Schwerin, på sitt jubileum, från Bremen uppvaktades med en liten smakdroppa af »Die Rose», och man skrek öfver hvarandra i alla tidningar: hvilken frikostighet! hvilket slöseri!

Bremens tredje kuriositet är den bekanta blykällaren under stadens imposanta, ehuru med icke alldeles oblandadt intryck anslående domkyrka. Dess namn, hvilket har en oangenäm likhet med de famösa blykamrarna i Venedig, härleder sig lik–

väl från den ganska ofarliga och oskyldiga omständigheten, att man derstädes skall hafva gjutit piporna till domkyrkans orgelverk och plåtarna till takbeläggningen. Hvad beträffar dess egenskap att förtorka dit insatta lik till ett slags mumier, — och det är derför den vunnit sin ryktbarhet, — vill man helt och hållet förklara den genom det torra och sträfva luftdrag, som ständigt spelar genom detta underjordiska hvalf, och man känner, att samma fenomen eger rum på andra ställen under enahanda förhållanden. Skall ni tro mig, då jag säger er, att min nygirighet icke sträckt sig så långt som att uppsöka detta intressanta likhus, dessa makalösa pergamentskadaver? .... Men derom är en särskild historia, den jag med er tillåtelse här går att berätta.

Saken är nemligen den, att min lyckliga stjerna låtit mig anlända till Bremen just under pågående höstmarknad. Och, — o, du mägtige Mammon! — hvilken marknad! En offentlig folkfest lika mycket som en handelsdag, en Mercurii helg och karnaval, men förmodligen också det enda tillfälle på hela året, då de goda bremarne slå herrnhutismen ifrån sig i litet allmännare och större skala! Hvilken brokighet och rörelse, hvilket panorama af ständigt vexlande scener och grupper uti denna improviserade »stad i staden» af brädskjul, stånd och tält, hopträngda i pygmeisk närgångenhet omkring foten af den väldiga katedralen och på de flera stora öppna platser, som gränsa till densamma! Jag har blifvit direkte inkastad midt i detta hvimmel; den allmänna marknadsyran har sträckt sig än-

da in på stadens alla hoteller och värdshus; det har varit ett evigt spring fram och åter, ett prat, ett skratt, ett stoj! hvarenda vrå upptagen, icke så mycket som en trädstol ledig att hvila på, endast med möda en plats vid de stora tables d'hôte, der man, om icke just blifvit särdeles öfverflödigt trakterad, åtminstone haft att njuta af en rätt god taffelmusik, utförd högtiden till prydnad af fullstämmiga orkestrar, och festligt skallande långt ut på torgen!

Hvad har jag då haft för annat parti, än att följa med strömmen! Jag har vandrat gata upp och gata ned mellan de granna marknadsstånden, jag har sett på de små savojarderna med deras murmeldjur, på pajasserna med de långa dinglande hvita ärmarna här och der i dörren till en konstmakares

tält, på de till publikens förlustelse upp-resta vippgungorna och karusellerna med deras präktiga fanor, på »den heliga familjen», pusserad i vax »efter naturen» och uppställd i ett skjul, föga bättre än »en krubba», utanför hvilket en ofantlig lärftsskylt med gigantiska bokstäfver i ett bibliskt och rörande språk talade till ens kristliga sympatier och ens frikostighet af några ergiga »Grote»; jag har gapat på »Max» i »Friskytten», föreställd i stilen af en dekorationsmålning på en stor väfskärm, hvilken tungsamligen fördes omkring och uppställdes än här, än der till beskådande, under det ett gammalt positiv, gömdt derbakom, gnolade den evinnerliga melodien: »Vi bundit hop din brölloppskrans;» jag har betraktat en och annan liten rosenkindad sånggudinna, — någon af dessa så senti-

mentalt och hanogsljuft »liebäugelnde» huldinnor, hvilka af en mild försyn sändes att för Tysklands ädla söner plantera ömhetens rosor bland den germaniska metafysikens och prosans annars öfverväxande kardborrar, — en och annan dylik liten mamsell, säger jag, som vid tröskeln af något provisionellt uppslaget kaffehus skorrade till den silfversträngade gitarrens klang allahanda erotiska qväden af vemodig vällust, blandad med oändliga strupljud; jag har ändtligen haft mitt nöje af att mönstra de mångahanda slags menniskor, som till marknaden infunnit sig från öster och vester, söder och norr, äfven temligen långväga ifrån, hela flockar af fylliga holländskor med kritpipsansigten, hvita kortlifvade kjortlar, och guld- eller silfverbroderade bindmössor, — somliga af

dessa ytterligare prydda med den karakteristiska guldplåtskalotten och den från nacken hängande långa och breda guldgalonen, i hvilket krimskrams mången vördig »Myn Vrouw» eger, som man vet, ordentliga kapitaler nedlagda, — vidare, dubbla och tredubbla kolonner, hela sällskapet arm i arm, af landtflickor och gummor från det omgifvande hannoverska gebitet, högtidsklädda i svart, somliga likt nunnor inhöljda i fotsida, kolsvarta kåpor, och alla med svartkantade gula halmhattar, likaledes en mängd gårdfarihandlande tyrolare med den spetsiga hatten, den gröna tröjan och de pittoreska kortbyxorna, ändtligen ..... hvad vet jag allt för olika, mer eller mindre originella, mer eller mindre lustbara, mer eller mindre fantastiska figurer! ......

Jag har likväl här ur räkningen ute-

glömt det intressantaste föremålet bland alla: de bremerska..... pepparkakorna, dessa under bland allt hvad kakor heter, finbageriets djerfvaste tanka, det sublimas och det kräsligas, den sköna konstens och brunsirapens så märkvärdigt lyckade förmälning! Hur imposanta, der de, tunga och ofantliga aldraminst som kakelugnsflisor, lågo i storartad arkitektur upptornade på diskarna i sina respektiva stånd! och på samma gång hur artistiska med sina »malerische» pressningar, sina tuppar, blomstergirlander och brinnande hjertan, och huru förföriska med sina hvita mandlar, i kokett oordning instuckna i den pösande degen!... Men fördolda bakom pepparkaksbarrikaderna sutto åter af dessa småskälmskt svärmande tyskinnor med de ljufva själarna och de hvälfvande ögonen, oaflåt-

ligt lurande på att i ett väl afpassadt utfall med ordentliga kulregn af hjertrörande diminutiver och sockerord beskjuta den första oförsigtiga vandrare, som händelsevis komme att en enda sekund stanna derutanför. Jag begriper också icke hur någon kunde vara nog känslolös att gå sin väg, utan att handla »ein allerliebstes Bisschen» af de englabarnen; för min del, oh! jag har i all min dag varit endast allt för sensibel! Också har jag hvarje afton kommit hem till mitt qvarter med en pepparkaksfoliant under hvardera armen, oberäknadt alla rockfickor fulla med smärre oktaver, duodeser och ännu mindre bytingar i fickformat. »Hvad fan skulle jag göra?» såsom det heter i »Barberaren.»

Se der, — det ena med det andra, —

räsonen, huru jag kunnat vistas i Bremen två dagar, tre dagar, fyra dagar, och derunder finna min verld ofvan jord alldeles för angenäm och underhållande, för att ens vårda mig tänka en allvarlig tanka på de der melankoliska rariteterna i källarhvalfven under en gammal kyrka! Vill ni jag uppriktigt skall säga er, att jag i det lustiga folkhvimlet rent af glömt bort dem? Nåväl! Jag har glömt bort dem.

Och här sitter jag nu som en menniska, hvilken varit i den stora hansestaden Bremen och haft ganska god tid att beskåda så det ena som det andra, men likväl icke sett den vidtomtalade blykällaren med dess upptorkade lik! så underligt kan det bära till här i verlden!

ÅTER ETT STYCKE TILL VÄGS.

Händelsen hade gjort, att jag träffat på det gamla Bremen vid ett humör, som, lika godt om det hörde till undantagen eller icke, imedlertid för det ögonblick, som var, egde någonting rätt treffligt och folklikt; jag må tillstå att jag derför till och med icke utan saknad lemnade staden, och att jag fann det

helt tomt, när jag åter satt vederbörligen instufvad i postvagnen och hästarna ryckte till för att oåterkalleligen flyga af med mig, till »en annan marknad» skulle jag säga, i fall jag annars hade för sed att leka med ord.

Jag svepte min trogna kapprock väl omkring mig, sköt mössan ner på ena örat, lutade mig tillsamman i vagnshörnet och lyckte ögonen för att ju förr desto heldre i sömnens hulda sköte finna en tröst och ersättning.

De föregående dagarnas minnen började snart hålla marknad i min hjerna, knäppa på harpa, rida karusell, voltigera på bord och stolar och bjuda ut pepparkakor. Jag försjönk i en oredig inre åskådning, döf och känslolös för hela den omgifvande verlden. Endast fragmentariskt och temligen otydligt hörde

jag min närmaste granne, en korpulent, hes och pustande hedersman, konversera med sin midt emot i vagnen placerade gemål, ett vindögdt, långlagdt och majestätiskt fruntimmer med namnet Therese och med parfym af mysk. »Hur mår du, min *Thereschen*? — frågade den ömma mannen; — min *Thereschen*, det drar väl icke på dig? *Thereschen*, det är väl icke för varmt? — «Åh nej! — svarade frun, — men jag har en »*Bisschen*» hufvudvärk; och du, min *Franzchen*?» — »Å, jag har endast en »*Bisschen*» tandverk, min *Thereschen*.»

Vid detta samtal somnade jag mycket godt in.

. . . .

. . . .

. . . .

När jag åter vaknade, sken redan en

ljummande morgonsol in genom vagns-fönsterna, hjulen hoppade på knaggliga gatstenar, och jag förnam ljudet af bölande kor.

Förvånad stack jag hufvudet ut, för att undersöka terrängen, om vi voro i en stad eller i en ladugård.

Vi voro i den hedersamma och vidtberömda staden Osnabrück.

Man plägar i allmänhet icke just anse för någonting så särdeles rekommenderande för en stad, att vid inträdet inom dess murar finna sig mottagen af allahanda promenerande fyrfota invånare, såsom oxar, qvigor, vädrar och borickor, och, jag erkänner det, för min egen del har jag af den sarkastiska Telge-visan och likartade kaustika vådeviller blifvit sedan gammalt förledd att, hvar jag ser något bölande eller grym-

tande ,ting gå och sola sig utanför ett rådhus, genast vara färdig till åtskilliga elaka kombinationer rörande den lofliga magistraten och det värda borgerskapet. Att sådant imedlertid är mycket orätt, medger jag lika otvunget. Hvarför skulle icke landet få till någon del följa oss genom staden? Ligger det icke i det der någonting bukoliskt och patriarkaliskt, som, rätt betraktadt, är ofantligt älskvärdt, någonting från gamla testamentets lyckliga tider, då stadsmamsellerna, i stället för att gå på spektaklet om aftnarna, gingo att vattna sina får och getter vid brunnar och vattubäckar?

Hvad nu särskildt beträffar magistrat och borgmästare i Osnabrück, har hela verlden på de sidsta åren erfarit, hurusom hvarken den ena eller andra går af för hackor. Herr »Bürgermeister» är en

ärans man, som har sina idéer för sig och som genom flerahanda sjelfständiga åtgärder satt konung Ernst den Kraftfulle icke så litet myror i hufvudet. Hans Majestät vet rättnu verkligen icke hvad parti han skulle taga med denna besynnerliga stad, som med sina vid husraderna betande kor ser så hjertans from och beskedlig ut, men som på ett så obstinat vis sätter hornen fram till stångning, så fort man det minsta retar den. Det värsta är, att, om han rent af stöter sig med detta lilla Osnabrück, skola möjligtvis hans öfriga trogna undersåter snart få gå utan en hel tråd på kroppen, ty man skall veta, att det är just härifrån, hela det öfriga Hanover tar både sitt linne och ylle. Och de »goda» hanoveranerne kunna på detta vis, af pur bäfvan för »sans-culotteriet» i Osnabrück,

komma att i stället sjelfva bli »sans-chemise'r», hvilket vore fan så hårdt till belöning för ett vackert rojalistiskt nit!

Staden Osnabrück hörde till hansaförbundet och har från de äldsta tider ett både sakrikt och märkligt blad i historiens bok. Under tretioåra kriget egde Gustaf Adolfs son på sidolinien, grefven af Wasaborg, biskopsdömet Osnabrück någon tid i öfverlåtelse af svenska kronan och hade äfven ett residens i staden, men han afstod sedermera mot en räsonnabel kontant summa sina anspråk derpå uti Westfaliska freden. Som hela verden vet, afslöts denna fred liktidigt i de båda städerna Osnabrück och Münster. Förhandlingarna höllos å den protestantiska sidan i den förra, under det de katolska parterna vid fredsverket hade sina sessioner i den sednare sta-

den. För min del har jag gjort min visit här på stället fullkomligt fransysk, utan att ens besöka den gamla »fredssalen» på Rådhuset. Jag vet icke hvad för en hemlig oroande magt jägtade mig att så fort som möjligt komma öfver den hannoverska gränsen, om det icke var det olyckliga porträttet af Hans Majestät för detta Orangist-stormästaren, som alltifrån Harburg förföljt mig från småstad till småstad, från by till by, bligande emot mig från väggen i hvarje värdshussal, der jag tagit in, eller i gästrummet vid hvarenda station, der vi ombytt posthästar, och hvilket folkskrämande konterfej jag till min förargelse återfann äfven hos värdshusvärden i sjelfva Osnabrück; oh! denna hofkrypare till värdshusvärd, jag skall aldrig förlåta honom det strecket, oaktadt den verkligen

dråpliga Pumpernickels–limpa, hvarmed han trakterade mig!......

Jag hastade nu således att inträda i det westphaliska landet, hvilket lyckliggöres af den kungliga preussiska landsfaderlighetens kommando. Jag skall berätta för er om jag vann på bytet.

Osnabrück är, såsom ni utan tvifvel vet på edra fem fingrar, så närbeläget det ifrågavarande Westphalen, att det endast är liksom en förstuguqvist och en liten gröngård, som skiljer de båda grannarne. Innan jag visste ordet af, hade vi derför redan Hanover bakom oss. Och, jag försäkrar, det behöfdes här inga porträtter för att genast säga mig hvar jag var hemma!

Eller hvad misstag hade verkligen varit möjligt i detta afseende, om icke kanske det att jag skulle trott mig ge–

nom ett trolleri ha blifvit försatt till sjelfvaste Ryssland, till nejderna kring Sankt Petersburg eller Moskwa? Allt ifrån det största till det minsta bar den mest talande stämpel af en sannskyldig, konseqvent genomförd militärmonarki, denna afundsvärda statsform, der den allerhögsta visheten snart sagdt lefver och ligger med kantschuken i hand och sporrar på hälen, — sporren var ju redan i antiken vishetsgudinnans attribut! — samt med den trehörnade hatten på tvären öfver pannan, martialiskt och vördnadsbjudande att skåda; der rättvisan skipas från kaserner och administrationen rör sig efter trumslag!.... Sjelfva de menlösa landsvägarna hafva här måst underkasta sig det militäriska uniformeringssystemet, med deras postiljoner, klädda som hästjägare, deras otaliga tull-

och vakthus, alla uppförda efter samma, evinnerligen samma modell, — den ensamma skorstenen, det lilla utspränget på ena sidan, de tvenne trappstegen och de båda afvisarne utanför porten! — De i bolstervarssmak hvitt och mörkblått randade tullbommarna, vägvisarne och brostolparna rappellerade mig ovillkorligt en släpmundering; det var en glädje att se hur till och med alléerna på ömse sidor om vägen öfverallt presenterade sig med ett slags militärhonnör för de resande, hur hvarenda poppel stod der på reguliert afstånd den ena från den andra, qvistad och jemnad efter ett för alla gemensamt mått, styf i lifvet och slätskallad som en rakad knekt! Jag behöfver icke tala om de åtskilliga större och mindre garnisonsplatser, vi genomfarit, om de eviga exerciser, rekryt-

mönstringar, manèger, som här mött mitt öga, hvart jag vände mig; men såsom ett icke ovigtigt bidrag till det helas karakteristik, måste jag nämna att mitt resesällskap i postvagnarna, hvilket hittills för det mesta bestått af beskedligt borgerligt folk, handlande och possessionater, här i en blink förvandlades till idel solbrända bussar med halfalns knäfvelbårar och dito pipskägg, ordensstumpar i knapphålet och kokard på mössan, samt rödhåriga herrar af jägeristaten med bössa, väska och bredskyggig filtkaskett, gerna med en liten fogelfjäder på koketteri instucken i mössuppslaget vid ena örat. Det skall icke förundra er, om jag säger att jag bland dessa goda män fick höra några radomontader i den djerfvare stilen och hade tillfälle inhemta hemligheterna af det äkta »*Potz-Tausend-*

Donner-Wetter«-språket. Detta sednare var likväl åtminstone en liten omvexling mot det gamla oändliga »*Bisschen*» och »*Jawohl*», och jag nekar icke att jag verkligen längesedan var till den grad uttröttad af dessa och dylika mjölk- och vatten-fraser, att jag i första ögonblicket prisade mig lycklig ha kommit bland folk, som kunde uttala en ordentlig och ärlig kött-ed.

Jag har alltså i sällskap med en major och tvenne löjtnanter anländt till Münster, jag har derifrån i sällskap med tvenne löjtnanter och, jag tror, en öfverste begifvit mig till Düsseldorf, — hela vägen alltid samma kaserner, vakthus, tullar, paraderande popplar, och krucifixer litet emellanåt! — och jag har slutligen från Düsseldorf i sällskap med en kapten och ett par löjtnanter ställt min

kosa öfver Rhein till Aachen. Det vore orätt af mig att förglömma det jag på vägen mellan Münster och Düsseldorf en hel förmiddag äfven egde nöjet sitta ansigte mot ansigte med en den heligaste person, ni någonsin kan begära, nemligen en katolsk domprost, för hvilken sjelfva herr öfversten oaktadt sina gråa mustascher stod eller, rättare, satt som ett tändt ljus, och af vördnad för hvars apostoliskt andäktiga hållning löjtnanterna aldrig kommo sig längre med sina svordomar än till första stafvelserna: »Blitz–Don....» Vid middagsbordet i en liten by, der diligencen gjorde rast, persvaderades hans högvördighet att stiga upp till hedersplatsen, och det var verkligen hjertrörande att se med hvilken sedesamhet de manhaftiga Martis söner höllo händerna hopknäppta till bön,

under det gudsmannen med hög röst välsignade maten, innan man satte sig ned. Den värdige prosten behagade derefter öppna måltiden medelst att i egen person servera soppan åt hela laget, hvilket skedde med alltid samma högtidlighet och liksom hade han haft att utdela ett sakrament. Också borde ni ha sett med hvilken motsvarande kyrkmin min goda öfverste mottog sin tallrik ur hans hand! Det skulle verkligen icke kunnat gå seriösare till om han haft att annamma syndernas förlåtelse, han halfblundade af idel andakt i det han förde skeden till sin mun, och följden var också ganska riktigt den, att han skollade upp sig på den förträffliga kokheta grönsoppan.....

O bigotteri, bigotteri, bigotteri!

MÜNSTER, DÜSSELDORF, AACHEN.

Det uppstod i Tyskland ungefär samtidigt med reformationen en ganska märkvärdig sekt, på samma gång religiös och politisk, i kyrkohistorien betecknad med namnet: Anabaptister, Vederdöpare. Det var ett slags femtonhundratalets »rabulister», saint-simonister och kommunister, det ena med det andra. Ursprungligen

väpnade mot katolicismen, uppträdde de i det följande derjemte mot lutherdomen, i hvilken de — visserligen icke utan all anledning, — ännu funno alltför mycket återstående papistiskt otyg, och slutade med att i en radikal fanatism söka brådstörtadt omintetgöra all både andlig och verldslig ordning, inbegripande i samma förkastelsedom öfverhet, presterskap, lagar, egendom, äktenskap, och genom alla möjliga medel bearbetande de råa folkmassornas passioner och lätt-trogenhet för vinnandet af ett mål, som sjelfva deras anförare synas icke ha haft för sig fullkomligt klart, och för hvilket dessutom, om man får antaga att det innebar ingenting mindre än en allmän verldsreform, visserligen hvarken de sjelfva eller tiden voro på långt när mogna.

År 1533 anlände till Münster ett

par af de äkta jakobinerna utaf nämnda sekt, nemligen en skräddare från Leyden vid namn Johann Bockold, gemenligen Johann von Leyden kallad, och en bagare från Harlem, Johann Mathias. De började genast predika allmän jemnlikhet, oinskränkt gemenskap af alla egodelar, rådets och öfverhetens obehörighet, o. s. v.; det förefaller en nästan som ett ordentligt litet preludium till hvad tvåhundrafemtio år sednare spelades upp i Frankrike. De erhöllo snart ett temligen talrikt anhang, så mycket mer som den äfven genom sitt proselytmakeri i Stockholm bekanta svärmaren Knipperdolling här var rådsherre och naturligtvis gjorde allt för att understödja deras sak. De afsatte styrelsen, bemägtigade sig gudstjenstens och kyrkans angelägenheter, tvungo folket att utlemna all sin

egendom till gemensamt begagnande, uppbrände alla bibliotek, och förforo i mycket nästan värre än vandaler och galningar. Johann von Leyden uppträdde såsom af himlen fullbemyndigad profet och lät förkunna en ny statsform, enligt hvilken tolf domare skulle innehafva den högsta magten; men detta förändrades kort derefter på det sättet, att skräddaren lät utropa sig sjelf till konung i det nya Zion, som i Münster skulle upprättas. Han lefde nu en liten tid i det vildaste och tygellösaste rus af utsväfningar, lättsinnighet och frenetisk grymhet. Knipperdolling var hans lydiga bödel och tröttnade icke att utföra sin mästares blodiga domar öfver alla, som satte sig till motvärn mot dess nya regemente. Sjelf hade skräddarmajestätet sitt ordentliga harem af fjorton de

skönaste qvinnor, och fördref här tiden som en österländsk pascha.

Biskopen af Münster, som redan insett att alla försök till det ondas kurerande på hofsamhetens och förmaningarnas väg vore fullkomligt fruktlösa, hade imedlertid uppbådat alla sina vasaller och begärt hjelp af sina grannfurstar för att belägra staden och tvinga dess innevånare till lydnad och räson. Johann von Leyden stod sig till en början ganska tappert; en del af folket var genom hans predikningar verkligen fanatiseradt till den grad att de följde honom blindt, hos de öfriga hade han genom sitt tyranni satt sig i en sådan respekt, att de icke vågade knysta. Man kan icke neka, att det i det hela var en ganska ovanlig skräddare, denna Johann Bockold; han skötte, när det gällde, lika

väl svärdet, som tillförene synålen, och utan allt slags öfverlägsenhet kan man väl för öfrigt icke tänka det låter sig göra att, såsom han, förblifva mästare öfver en af fiender innesluten stads hela befolkning, ännu då pest och hungersnöd förenat sig att fresta dess ståndaktighet och mod med sina förskräckliga qval. Mathias, bagaren från Haarlem, hade redan vid belägringens början blifvit skjuten vid ett utfall; Johann von Leyden var bestämd till ett ömkligare öde. Några förrädare öppnade ändtligen staden för biskopens trupper, — det var en natt i juni 1535, — och vederdöparkungen blef jemte sin kansler Krechting och den ofvannämnde Knipperdolling öfvermannad och tagen tillfånga. Biskopen, som haft god tid att under den långa belägringen utstudera ett straff åt de

hårdnackade vederdöparne, lät först till soldaternas förlustelse instänga de trenne hufvudmännen i hvar sin jernbur, och så upphissa dem på Lambertuskyrkans höga torn till offentlig åskådning. I sanning en temligen gräslig belägenhet, — såsom ni lätt kan föreställa er, — att sväfva mellan himmel och jord uppe på kanten af en tornspira, hisnande vid minsta ögonkast ner i det förfärliga djupet, och hörande till sin uppbyggelse de hämndgiriga bödlarnas sorl och hånskratt, som bruset af en stormande ocean, på afstånd under sina fötter! Så håller jägaren på lek ett köttstycke några minuter mellan fingrarna uppe i luften, för att icke släppas ner i de hungriga hundarnas gap förr än dessa blifvit ännu mer uppretade och glupska af det långa profvet, att se munsbiten för sina ögon,

men icke komma åt den!..... Krönikan berättar vidare att biskopen af Münster derefter lät nedtaga sina offer och sönderslita dem lefvande med glödande tänger, hvarpå de blodiga kropparna slutligen igen upphissades på tornet i sina burar, för att småningom uppätas af korpar och andra roffoglar. Och dermed var »det nya Zion» i Münster snöpligen ändadt, för att återstå i stadens historia endast som en hemsk och barbarisk episod, gränsande i vissa stycken nästan till det romanaktiga, ehuru den i grunden är lätt förklarlig såsom en reaktion mot det hierarkiska förtryck, hvilket stämplat den nästföregående epoken och hvilket, i samma mån det å sin sida öfverlemnat sig åt ett system af grymhet, sjelfsvåld, förhärdadt trotts mot rättvisa och förnuft, naturligtvis icke kun-

de undgå att förr eller sednare framkalla några öfverdrifter äfven å den andra sidan.

Staden Münster, som alltifrån det ofvanbeskrifna vederdöpar–väsendet varit och förblifvit en ytterst katolsk stad, har ända tills i dag låtit de trenne jernburarna hänga qvar, såsom ett slags troféer, uppe på Lambertus-tornet; och vid ingången till det gamla rådhuset sitta likaledes ännu allehanda marterverktyg fastkedjade, hvilka föregifvas vara desamma, hvarmed vederdöparkungen och hans tvenne kamrater plågades ihjel. Det tyckes just vara med en hemlig förnöjelse de fromma Münsterboerna påpeka för främlingen dessa minnesmärken af den renhåriga papismens seger öfver kätteriet, och de önska förmodligen dervid i hjertat att det kunde ännu i vår

tid gånga sammalunda med en mängd fritänkare och revolutionärer. Det är till och med nästan den enda lokalmärkvärdighet, de veta att förevisa, så vida man icke till detta kapitel vill hänföra det temligen ståtliga biskopsresidenset, ett par kyrkor, hvarken sämre eller utmärktare än så som kyrkorna äro mest i Tysklands större städer, och några andra gammalgötiska byggnader med portaler, utsprång och småtorn, hvilka ålderdomslemningar likväl numera synas temligen vanvårdade och så godt som öfverlemnade åt sitt förfall. »Ni har väl sett våra jernburar på Lambertustornet?» yttrade en Münsterbo helt naivt till mig vid middagsbordet på värdshuset, ungefär med samma ton, som en fransos skulle säga: »ni har väl sett *vår* Vendôme-kolonn, *vårt* museum i Versailles!»

eller som en London–bo skulle säga: »ni har väl varit och sett *vår* tunnel?» »*Sie haben doch unsere Käfige gesehen*,» — sade den goda mannen — »våra jernburar, der de trenne hufvudmännen för vederdöparna upphängdes på tornet, sedan deras kroppar först blifvit till skräck för allt hvad kättare heter sargade och sönderslitna, så att det icke fanns annat qvar än ben och kött–trasor,.... ni har väl hört den historien?» Och han anfäktade härunder med en verkligt kannibalisk tankspriddhet det arma stycke westfalerskinka, han hade för sig, karfvande sönder det kors och tvärs, så att knifven gnisslade mot tallriken....... «Präktiga burar!» — tillade han, förnöjdt, — »förträffligt, bastant arbete! och sedan huru ändamålsenliga!»

Ännu då jag var en half timmas

väg på andra sidan staden, kunde jag icke underlåta att kasta en skygg blick tillbaka för att öfvertyga mig det jag icke hade i hamn och häl efter mig den förfärlige konnäsören från värdshuset. »Besitta och regera!» — tänkte jag för mig sjelf, — »det der är ett folk, som icke förstår sig på raljeri!»

I Düsseldorf har jag sett ett par hundra man rekryter stå och exercera på ett stort torg. Jag tog af en gata och kom till en annan öppen plats; der höll man på att rida in en mängd kavallerihästar. Jag gick ännu litet längre fram, på ett tredje torg var det vaktombyte med parad. Hvad är det der för ett vackert ståtligt hus? frågade jag någon; «det är en kasern.» Än detta?... »Det är ett corps de garde.» Än palatset der borta?.... »Det är ett gar–

nisons-sjukhus.» Och den präktiga nybyggda sträckan här midt öfver?......
«Ett ridhus.»

Döm, om man icke kan bli melankolisk för mindre!

Düsseldorf är förmodligen den mest prosaiska stad på hela den långa Rheinstranden, men den är, såsom ofta med prosan är fallet, mycket städad och prudentlig. Särdeles den nyare delen af staden utmärker sig genom detta militäriska och uniformerade skick, hvarom jag ofvanföre talat; snörräta gator med nyrappade, styfståtliga, jemnhöga hus, alla portar försedda med sina afvisare vid trappan, alla fönster med sina gröna persienner! Det är snyggt, det är ordentligt, det borde äfven vara gladt och trefligt, men är det icke, emedan man på de breda gatorna för mycket

saknar denna folkrörelse, detta brokiga hvimmel, som utgör en stads hufvudsakliga poesi, och egentligen icke ser något annat i stället än den eviga militären, som troppar fram och åter, låtande det enformiga tempot af sina klappande skosulor genljuda mellan husraderna från morgon till qväll.

Düsseldorf är en hvit och vacker Nürnberger–ask, som utanpå ser ganska lofvande ut, och deri man väntar sig allahanda de mest intressanta leksaker, men som, när man öppnar den, innehåller endast — tennsoldater.

Än dess verldsberömda målarskola? — skall ni säga, — är icke detta någonting ganska poetiskt vid sidan af kasernerna?

Åh, dess verldsberömda målarskola! ni har rätt, jag får icke glömma den.

Denna verldsberömda målarskola, med lybeckaren Overbeck i spetsen, — Overbeck, som först gjort sig sjelf till katolik, för att sedan med desto bättre ansats fabricera helgon och martyrer! — en skola, hvilken tyckes ha tagit till sitt problem att måla utan färg, för att späka, liksom man späker sin egen lekamen, äfven den sköna konsten, så att denna må bli rätt gudligt torr och utmärglad, rätt heligt gul i hyn, rätt verldsföraktligt »endast skinn och ben!» Att det gifves de, som finna denna skola makalös, ... må göra! Det vissa är imedlertid att den till hela sin karakter är några århundraden efter sin tid och att den derför nödvändigt skall passera utan varaktigt inflytande på konstens allmänna utveckling. Hela genren är en anakronism och en sådan kan aldrig bära sig. Det är till

och med fråga om vår protestantiska tid ens kan erkänna någonting sannt poetiskt alls i dessa ur grafven uppkallade medeltidslegender, dessa glåmiga helgonfigurer, hvilka, såsom hos den ifrågavarande skolans mästare, nästan endast utgöra spöklika konturer utan kropp; vi med våra skeptiska ögon, hvad skola vi här kunna upptäcka för skönt och ens intressant, sedan en nyare tid bortblåst de illusioner, genom hvilka fordna slägtens entusiastiska öfvertro hemtade njutning i dylika målarkonstens fantasier? Vi för vår del vilja hafva någonting helt annat, vi vilja framför allt ha kött och blod, vi finna mera poesi i en vacker flickas rosenröda kinder och skälmska småleende, än i madonnans liljebleka allvar, och i stället för symboler af en mystisk verld, för hvars skuld munkarne lärt våra för-

fäder att rent af förakta den vi ega, älska vi bilderna af det lefvande lif, som i tusende former rörer sig omkring oss.

Man behöfver icke härmed bestrida den düsseldorfska skolan alla förtjenster i enskilda afseenden, den eger tvertom flera sådana ganska utmärkta; men den är i sin helhet en smula ledsam, om jag så får uttrycka mig, en smula, helt litet, nästan obetydligt tråkig och liksom osmaklig, detta är hvad jag har emot den.

Heinrich Heine är född i Düsseldorf. Ändå något godt att säga om staden!.... Ty kalla Heine hvad man vill, han är dock såsom snille ett snille i tidens anda, och, framför allt, han hör som litteratör åtminstone icke till någon »düsseldorfsk skola.» Det är en heder för Düsseldorf att ha födt en man, som är så litet düsseldorfare.

Såsom ofvanföre är omförmäldt, har jag på detta ställe »passerat» Rhein, för att tala i militärstil. Ni har er måhända något litet bekant om denna förträffliga flod, som, om den icke är så ofantligt bred, åtminstone är lång tillräckligt. Öfverfarten skedde på en af dess famösa färjor, hvilka alla med sina höga galgar för de linor, hvarmed de stå i förbindelse med en mängd ankrade pontoner i strömmen, vid hastigt påseende nästan ega tycke af ett dåligt skämt, men i sjelfva verket äro af en ganska välmenande natur. För hvarje steg jag nu tog framåt, tyckte jag mig i inbillningen känna hur det pustade emot mig långväga flägtar af en helt annan luft, en friare och friskare vind från den franska jorden, och föreställ er min glädje öfver att alltså ha sträfvat så långt, att jag rättnu

kunde taga hatten i hand och bjuda farväl åt både »Bisschen», »Donnerwetter» och »Kalbsen-Nieren-Braten»!

I sjelfva verket fann jag också Frankrike mig till mötes, — det förekommande och artiga Frankrike! — redan på värdshuset i Aachen, der den vanliga »Kellnern» var förvandlad till »garçon» och der franska femfrancs-stycken med, som det tycktes, mycken hemmastaddhet rullade på disken och blandade sig i vexlingen.

Få städer äro åtminstone till namnet mera bekanta än Aachen. Redan romarne kände och värderade ortens hälsokällor, och särdeles under förflutna århundrade hörde det till goda tonen att ligga här med låtsade krämpor hela somrarna igenom och spela bort sina pengar på raffel och biribi. Trafiken af

badgäster har numera på de sednaste tiderna något minskats, emedan den ombytliga moden flyttat sina höga auspicier till brunnarna i Böhmen, i Nassau, i Baden, och det antages som alldeles säkert, att så framt icke den preussiska regeringen, hvilken annars förbjudit alla offentliga spelhus, tolererade ett dylikt för de spelsjukas räkning vid baden och hälsobrunnen i Aachen, skulle stället snart nog helt och hållet öfvergifvas. Men det är icke blott för sina varma svafvelhaltiga källor Aachen gjort sig af ålder ett europeiskt namn; dess manufakturer, till exempel, af allahanda slag äro ganska urgamla och vidtfrejdade, de möten, kongresser, fredskonferenser, som här blifvit hållna, äro både många och märkvärdiga, bland annat hafva här tretiosju tyska kejsares och kungars samt elfva kejsarinnors

kröningar egt rum, och, — hvad som ensamt är en utmärkelse, hvarigenom denna stad alltid skall ega sin plats i historien, — Karl den Store anses vara född härstädes, gjorde stället till sin hufvudstad, och dog här äfven 814.

Det är icke allenast Aachen, som hemtat en återkastad glans af Karl den Store, detta medeltidens mest lysande namn, detta kolossala på en gång statsgrundare- och hjelterykte, som likt en väldig meteor fyllde samtiden med beundran och häpnad, ifrån den höga norden ända till Harun-el-Raschids praktfulla hof i det blomsterdoftande Bagdad, och för efterverlden ensamt gaf ämne till en hel sagolitteratur, hvars oräkneliga blad vi ännu icke ens hunnit genombläddra! Men den store kejsaren hyste en alldeles utmärkt förkärlek för

denna stad, hvars andra och egentliga stiftare han kan anses vara, och han har derigenom gifvit densamma en särskild rättighet att följa i släptåget efter hans minne. Ännu återstår i Aachen inom det gamla nuvarande rådhusets vidsträckta tomt ett stycke romerskt torn, det så kallade Granus-tornet, der Karl den Store förmenas vara född, och hans grafställe i domkyrkan utmärkes än i dag af en stor svart stenflisa med den lakoniskt pompösa inskriptionen.

»Carolo Magno.»

För öfrigt betäcker denna sten numera endast en tom grift, ty redan vid medlet af elfvahundratalet måste den store kejsaren flytta ur sin lugna bostad under kyrkans höga hvalf. Det var en annan tysk kejsare, hvilken också kallas stor, nemligen Fredrik Barbarossa, som

under den då som hetast rasande kors- tågs- och gudaktighets-febern företog sig en vacker dag det orådet att öppna Karl den stores graf och uttaga det öfver tre sekler gamla kejsarliket, för att deraf göra — reliker!

Man vet icke precist hur många benknotor af det stora verldsherrskarskelettet, Fredrik sjelf stoppade på sig, såsom förmenade undergörande amuletter, men kyrkan fick för sin del behålla de hufvudsakligaste ledamöterna, såsom armar, ben och fjelfva hufvudskålen, hvilka gömdes bland kyrkans öfriga kuriositeter i ett stort skåp; främlingen har här tillfälle att taga i betraktande de rara sakerna och att med knogen knacka på detta grågula hufvud, inom hvilket engång hvälfdes Europas öden, men hvilket nu låter lika ihåligt,

som en liten kammarjunkares eller kornetts!

Jag har nämnt ett ord om kyrkans reliker och kuriosa i allmänhet, och ni skall veta, att det måhända icke inom hela den katolska kristenheten finnes en helig byggnad, som eger en mera utsökt samling dylika. Man märker bland andra Arons staf, jungfru Marias stickade gördel, den duk, hvari Herodias mottog Johannis döparens hufvud, en bit ur det sannskyldiga korset, några smulor veritabel manna af den sorten, hvarmed Israels barn undfägnades i öknen, ett stycke af den galluppfyllda svamp, som räcktes Jesus på korset, med mera, med mera. De förnämsta och heligaste af dessa reliker utsättas till offentligt åskådande hvart sjunde år från den tionde till den tjugofjerde juli, de

öfriga kunna få ses när som heldst, om man endast tillsäger en klockare eller kyrkvaktare. Man står slagen af häpnad vid åsynen af så fabulösa antiqviteter och man finner sig böjd att tro på den kända historien om honom, som utgaf sig hafva litet af det äkta »egyptiska mörkret» i en gammal blanksmörjsbutelj.

Många andra märkvärdigheter äro för öfrigt fästade vid den ifrågavarande domkyrkan. Karl den Store började dess uppbyggande år 796. Norrmännen, som under sina många ströftåg äfven besökte dessa orter, skadade kyrkan ganska betänkligt mot slutet af åttahundratalet, och byggningens fortsättande dröjde sedan öfver fyra sekler, så att den icke blef fullt afslutad förr än 1413. Förmodligen hade icke kyrkan ens nå-

gonsin blifvit färdig, så framt icke stadens borgerskap i sin stora penningenöd erhållit ett alltför behöfligt understöd af Hin Håle i egen person. Saken förhåller sig nemligen, enligt sammanstämmande vittnesbörd och berättelser, i sjelfva verket så, att den goda magistraten höll på att totalt förbygga sig, då oförmodadt Belzebub, den der annars Satan kallas, infann sig en dag i sjelfva rådhusets sessionssal och tillkännagaf att han för kyrkobyggningens räkning medförde en kärra, lastad med guld, hvilket han vore hugad att aflåta åt herrar borgmästare på räsonnabla vilkor. Borgmästare och råd, hvilka visserligen till en början ansågo vådligt nog att inlåta sig i penningaffärer med Hin Onde, öfverenskommo likväl, vid sakens närmare granskande, derom, att för det goda

ändamålets skull det åtminstone kunde löna mödan höra sig för, hvad den välvilliga bankieren fordrade för återtjenst. Satan var ofantligt medgörlig och human, och hans ultimatum blef det, att man skulle, när kyrkan en gång blefve färdig, öfverlåta åt honom den första själ, som ginge in öfver kyrktröskeln. Magistraten tvekade ännu. »Hvad? — utropade den listiga Belzebub, — »ni vill icke uppoffra en enda lumpen själ för det allmänna bästa, för en sak, som ligger hela ert samhälle så mycket på hjertat? Icke en enda, aldrig så liten själ?» Och han visade dem på samma gång genom fönstret den dyrbara kärran, som stod tillreds derutanför på torget, dragen af tio par oxar och beledsagad af tjugo morianer. Rådet gaf omsider vika för denna vältalighet, och ingick på afhandlingen.

Men när kyrkan väl var färdig, gick det en kallsvett öfver de värda rådsherrarnas ryggar. Hvem skulle de få att först gå in i kyrkan? Det hemliga aftalet var längesedan omsqvallradt i hela staden, och ingen skulle väl sjelfvilligt uppoffra sig åt Hin Onde. Borgmästare och råd kunde icke sofva en blund på många nätter, så bråkade de sina arma hjernor. Att ha en kyrka och icke begagna den för sitt ändamål, tycktes dem å ena sidan icke rätt förnuftigt, men å den andra visste de mer än väl att Hin Håle nog skulle taga ut sin rätt, som en äkta procentare. I denna knipa hittade ändtligen en munk ett godt råd, på hvilket magistraten genast ingick. »Vi äro skyldiga herr Satan en själ, — det är sannt! men hvad för slags själ, detta är ingenstädes stipuleradt; nåväl! låtom

oss till exempel försöka med en — varg-själ! Det är i alla händelser en själ, sådan den är.»

Vederbörande läto då fånga en varg, den de släpade med sig till kyrkan och tussade in genom den på förhand öppnade dörren. Djefvulen stod redan tillreds med öppna armar, men då han märkte att man narrat honom och att det var en fyrfoting, som rusade emot honom, blef han ursinnig af vrede och slog med sådan kraft dörren till efter sig, i det han skyndade ur helgedomen, att det blef en stor remna i muren efter slaget.

Historien förmäler att herrar borgmästare, med gammal erfarenhet af fans arga list, och misstroende huruvida han verkligen skulle taga bedrägeriet för kontant handel, länge krusade med hvarandra vid

kyrkdörren, ännu efter det vargen var insläppt; men Hin Håle stod den gången vid ord och aftal samvetsgrannare, än man nästan kunnat vänta sig af en djefvul, och man hörde verkligen aldrig af att han kom med någon efterräkning.

Det försäkras att den nyssnämnda springan i muren ännu skall vara synlig, men åtminstone hade icke min ledsagare tillräcklig reda derpå, för att kunna visa mig densamma, och förmodligen erfordras till dess upptäckande detta bekanta senapskorn af tro, som gör så ofantliga under, men som i handel och vandel är en så sällsynt artikel.

Sedan den präktiga götiska kyrkan en gång var färdigbygd, skulle den naturligtvis invigas. Detta försiggick med en ståt, som aldrig egt sin like. Man hade bestämt att trehundra och sextio-

fem prelater, — lika många som dagar i året, — dervid skulle officiera, men kunde omöjligt få ihop flera än trehundrasextiotre. För att fylla antalet, hvad hände då? Tvenne fromma biskopar, hvilka, jag tror, en hundra år legat i sina grafvar, stego enkom upp derur, för att deltaga i festen och tjenstgöra för högaltaret! De tvenne gudfruktiga bisparna förrättade också ganska riktigt och ordentligt sin tjenst tillsammans med de öfriga embetsbröderna, utan att ha glömt bort ett enda ord af ritualen, hvarpå de helt beskedligt åter förfogade sig till sina grifter, innan stadens råd ens fått tid att hembära dem sin tacksägelse för deras oegennyttiga hjelpsamhet.

På torget utanför det gamla rådhuset, hvilket sednare, i parentes sagdt,

håller på att ramla ned, ser man Karl den Stores staty öfver en marmorfontän, hvilken på sin tid varit präktig nog. Kejsarbilden är prydd med krona, samt håller i ena handen sitt väldiga svärd och i den andra det monarkiska äpplet. Vid franska revolutionen var man ett ögonblick under den värsta yran nära deran att slå ner och förstöra hela bilden, men den räddades genom någons infall att hänga en frygisk mössa öfver kejsarkronan och dermed förklara Karl den Store för en renhårig »citoyen jacobin.» Sedermera måste imedlertid denna antiqvitet, liksom så många andra dyrbara och märkvärdiga saker, hvilka råkade komma i de fransyska generalernas väg, göra en liten lustresa till Paris, derifrån den först vid den allmänna «restaurationen» fick återvända till sin gamla rätta plats.

SCENFÖRÄNDRING.

Diligencen hade att arbeta sig upp för en backig trakt, hvilken på ett märkvärdigt sätt återflyttade mig i inbillningen till det kära fäderneslandets halsbrytande klintar. Det gick endast i långsamt gående. Nästan samtliga resande hade stigit ur vagnen, dels för att lätta bördan för de pustande hästarna,

dels för att begagna det sällsynta tillfället att räta ut benen. Det artade sig till ett herrligt månsken, och jag för min del skulle gerna ha önskat att för ombytes skuld få promenera hela natten denna vackra väg, ty jag har en gammal förkärlek för dessa landskaper med buskar och skog, der en krokig stig ses leta sig fram mellan lummiga trädpartier på ömse sidor, liksom i olika afsatser, den ena högre än den andra, och här och der med en till hälften öfverväxt källa vid vägen, eller en förfallen gärdesgård, en lutande milstolpe, en äfventyrlig spång, kastad öfver ett bråddjup, någon af dessa så pittoreska »accessoirer», hvarmed slumpens artistiska instinkt roar sig att afbryta enformigheten i den vilda naturens taflor!

Här var det icke precist hvarken

gärdesgårdar, milstolpar eller bryggor, men någon gång vid mötet af tvenne vägar ett krucifix eller en madonnabild, som i den uppgående månans dager kastade öfver vägen en vidunderlig skuggteckning med oformligt långsträckta konturer.

»Hör på! säg mig uppriktigt om ni tror att den heliga jungfrun har långsinnt humör!» frågade mig under gåendet en af reskamraterna, en ung man, hvilken hela tiden visat sig särdeles språksam.

»Jag är, till att börja med, icke katolik, min herre!» svarade jag, icke utan att finna spörsmålet temligen originellt.

»Ah? lika godt! .... Jag påminte mig endast något med anledning af madonnabilden, som står der borta, någon–

ting från min barndom. Medgif, att man i alla fall, som pojke, har bra mycket befängda upptåger för sig!»

»Denna reflexion är alltför sann, min herre!»

»Ni kan föreställa er, att vi voro några stycken galgfoglar, som en vacker dag företogo oss att ordentligt raljera med guds moder! Vi hade varit ute på ett litet ströftåg kring berg och backar och vandrade hemåt en middag, då vi alldeles som här passerade ett beläte af den heliga jungfrun, uppsatt tätt utmed vägen. Vid statyens fot hade en landtflicka helt beskedligt lagt sig att sofva; en stor korg stod bredvid henne. Nyfikna, som barn äro, kunde vi icke underlåta att skaffa oss närmare bekantskap med korgens innehåll; den befanns gömma de aldra dråpligaste körsbär. In-

genting var naturligare än att, emedan flickan så liknöjdt lagt sig att somna ifrån de rara bären, begagna sig af tillfället och för egen räkning göra sig med desamma ett kräsligt mål. Detta var också hvad som riktigt verkställdes. Men tänk er hvilket tjufpojks-streck vi nu företogo oss till råga på upptåget! Vi kramade sönder några bär och målade dermed madonnans urblekta läppar alldeles blodröda, spenderande till och med en och annan förrädisk fläck på haka och kinder. När bärens egarinna nu vaknade, fann korgen tom, men deremot såg de friska märkena efter saften på den heliga jungfruns läppar, hvad skulle hon annat föreställa sig, än att den stackars madonnan varit ordentligt uttorkad, der hon stått och svettats i sommarhettan, hvarför hon, full af nedlåten-

het, hållit korgens innehåll till godo med den aptit, att hon icke märkt hur hon smetat ner sig eller ens tänkt på att torka sig om munnen efteråt!... Påhittet var, på min ära! icke så rasande, när jag rätt eftersinnar, men bestridas kan det icke att man likväl är bra gudlös vid tolf års ålder! Hvaba?»

Jag behöfver icke säga, att det icke var någon rheinpreussare, som under vandringen uppför backen undfägnade mig med denna historia. Den hade dertill alltför mycken smak af »pariserpojke», något, som äfven i religiösa ämnen karakteriserar fransmannen, skiljande honom från alla andra katoliker, men hvaraf ni skall finna spår redan hos belgern, ehuru denne visserligen annars i allmänhet icke är mindre rätt-troende och papistisk än till exempel de af den köllnska erkebiskopens fårahjord.

I sjelfva verket hade vi också redan lemnat det så kallade Nieder–Rhein bakom oss, och, en gång uppkomna på den bergsrygg, med hvilken vi envist sträfvat sedan några timmar, rullade vi nästan hufvudstupa utför ner i en djup dal och med samma fart direkte in i en gammal, temligen trång och ful stad, som i fordna dagar var ganska beryktad under namn af Lüttich, men sednare blifvit omkristnad till Liége. Vi voro i vidöppna Belgien.

Vid mitt första steg ur diligencen omringades jag af en hel här utaf ungherrar i blåa bluser, hvilka visade mig den vänskapen att rifva ögonen ur hvarannan inbördes af idel afundsjuka att få ega mig.

»Monsieur!» skrek den ena, »Monsieur!» skrek den andra.

»Monsieur! un hôtel?».... »Monsieur! un fiacre?»...... »Monsieur! le chemin de fer?»

»C'est par ici!» drog mig en i armen; »Non, c'est par ici! ryckte mig en annan i rockskörtet.

Nästan yr i hufvudet, drog jag kragen öfver öronen och retirerade undan första stormen in i diligence-kontoret. De satans tjufpojkarne!.... himlen vare prisad! jag var då likväl bland ett folk, der jag fick skåda den industriella och demokratiska blusen i stället för den förgylda lifegenskapens snörda uniformsrockar!

Ofantliga tvåvånings-omnibusar, öfvermålade med fransyska etiketter och paraderande med långtungade jernflöjlar uppe på taket, svängde på guds försyn om hvarandra i de krokiga och smala

gatorna. De fördömde tingesterna! Man var nästan för hvarje steg i fara att bli öfverkörd och nertrampad af deras bjellreskramlande anspann!... Gudskelof, jag hade då likväl kommit till en stad, der det fanns någon annan rörelse, än den af idel rekrytexerciser och vaktombyten!

Liége, till största delen byggdt på de hvarannan mötande sluttningarna af tvenne berg, Mont Sainte-Walburge och Mont Cornillon, och genomskuret af den ansenliga Maas- eller Meusefloden, öfver hvilken här äro slagna sexton eller sjutton broar, eger utom sin originella belägenhet föga frappant att bjuda en främling på. Staden var, som redan blifvit sagdt, likväl ganska märkvärdig på sin tid, såväl genom sina högt uppdrifna manufakturer och sin lifliga handel, som genom den roll, dess regerande furst-biskopar

spelade i de politiska angelägenheterna. Ännu hafva dess urgamla vapensmiden icke förlorat sitt goda rykte och dess kanongjuterier arbeta i stor skala; dessutom är Liége för närvarande medelpunkten för en ofantlig utförsel af stenkol, hvilka brytas i outtömliga lager i hela den kringliggande nejden. Men deremot hafva dess prelater med tiden måst underkasta sig betydliga inskränkningar, och om någon af dess gamla bispar, någon af dessa som skrefvo sig »med guds nåde biskop och furste till Lüttich, hertig af Bouillon, markis af Franchimont, grefve till Looz, Hoorn etc.», i dag uppstege ur grafven, skulle det skära honom i hjertat, att se den präktiga biskopsborgen vid Seraing, endast en god half mil utanför staden, af profana händer ogudaktigt förvandlad till en —

maschinfabrik. Så går det med herrlighet och ära här i verlden!

Ni känner utan tvifvel namnet Seraing och ni tillägger sjelfmant det dermed redan sedan ett fjerdedels århundrade förenade namnet Cockerill. Som ofvanföre nämndes, var detta Seraing fordomdags ett af de lüttichska prelaternas ståtligaste residenser, och man finner ännu öfver en af ingångarna deras vapen med tillhörande konservativa motto: »Jag skall vidmagthålla.» Det är förmodligen endast ett ironiskt drag af Cockerill att han låtit denna inskription sitta qvar. Det var år 1817 de trenne sönerna af den gamla William Cockerill blefvo egare af stället, och här grundade denna cyklopiska fabriksanläggning, hvilken sedan vext till en förut exempellös storhet och blifvit verldskunnig,

såsom ett nutidens underverk. Sällan torde man också kunna påträffa en ort, som för en dylik industri erbjuder flera naturliga fördelar. Inom en temligen obetydlig omkrets eger man nemligen härstädes både rika jerngrufvor, outtömliga stenkolslager och en ypperlig formlera, och Maasfloden löper tätt utmed, för att genast mottaga de tunga transporterna från fabriken och föra dem till vägs. Mellan tre och fyra tusen arbetare hafva under de flesta år varit i full sysselsättning vid de olika verkstäderna och grufvorna, och för hela vèrkets drift har behöfts användandet af nitton ångmaschiner med inalles nära åttahundra hästars kraft. Oräkneliga skorstenar, höga som obelisker, stå här hela dygnet igenom i full låga och upplysa om nätterna landskapet vidt omkring, ofantliga

Thors-hammare fylla luften med sina åsklika slag; i smedjorna, i valsverken, i borrsalarna är ett arbetande utan hvila eller sömn, ett slamrande, ett gnisslande, ett knäppande, ett sågande, ett skrällande, ett knackande, ett bultande, tusen olika och underliga ljud, som förena sig endast att helt och hållet döfva en ovan besökandes öron! massiva jerntackor klippas här som en rimsa postpapper, oskappliga metallstycken formas som ett stycke vax eller ursvarfvas som en melon, och hela stenblock knackas sönder som litet kross-socker. Det är en gigantisk kraft, som både har sin sublima och sin humoristiska sida; man nästan förfäras dervid i första anblicken, men slutar med att finna det till och med rätt putslustigt, hurusom dessa jättearmar och jättekäkar husera med ämnen, hvilka annars tyckas oss så re-

spektabelt sega och bastanta, och man har ordet på tungan att ropa: »bravo, bravissimo!» liksom åt en konstmakare, hvilken äter glas och virar spikar om sitt finger.

Det är en egen känsla man erfar, då man betänker att det efter all anledning en gång legat i den svenska regeringens skön att tillegna sig de omätliga frukter, hvilka Belgien sedan skördat af den Cockerillska familjens mekaniska snille, industriella omtanka och outtröttliga verksamhet. William Cockerill, fadren, var nemligen vid slutet af förra århundradet en liten tid här i Sverge; han var då visserligen endast simpel arbetare, men erbjöd sig att uppsätta åtskilliga maschiner, bland annat för yllespinnerier, och lärer dervid icke otydligt låtit märka en sådan böjelse

för vårt land och ett sådant tillit till våra naturliga resurser, att han utan tvifvel stannat här qvar, så vida man kunnat besluta sig att använda honom. Nu nödgades han deremot fara från Stockholm med oförrättadt ärende, och det var då han beslöt att försöka sig i Belgien. Han anlände till Verviers 1798, erhöll der befattning med uppsättande af en mängd spinnerimaschiner och kom sig så, med sitt goda hufvud och sina mekaniska kunskaper, snart upp, så att han kunde börja på egen hand anlägga några verkstäder i Liége. Napoleon, som aldrig lät någon utmärkt förmåga gå förlorad för hans länder, understödde Cockerill med slösande hand, och satte honom sålunda i tillfälle att småningom utvidga sin industriella verksamhet till en europeisk betydelse. Sönerna, och

bland dessa särskildt John Cockerill, fulländade fadrens verk, och det har under en tjugo års tid bedrifvits högst få mekaniska företag i större skala, icke blott i Europa, men till och med i Amerika och på andra aflägse ställen, till hvilka icke de Seraingska maschin-verkstäderna bidragit med större eller mindre arbeten. På sidsta tiderna var fabriken ordentligt öfverlupen endast med beställningar till de olika jernvägarna i Belgien, Tyskland, Ryssland. Och dessa fabriker, hela denne kolossala industri, framför allt denne Cockerill....... kunde ha hört oss till! Det kunde måhända ha varit i Norrköping i stället för i Seraing, dessa beställningar från öster och vester skulle blifvit gjorda, dessa ångvagnar smidda, med hvilka Europa sedan skulle pro-

menera sig, dessa väfstolar byggda, med hvilka Europa sedan skulle kläda sig!....

Men vi ha vårt lilla Motala, och få beskedligt vara nöjda dermed!

JERNVÄGEN.

Det var först trenne år efter den revolution, som gjorde Belgien till ett sjelfständigt rike för sig, styrelsen framlade planen till det jernvägssystem, hvilket redan såsom ett fullständigt nät är utsträckt öfver hela landet från den ena ändan till den andra. Sex, sju år hafva här varit tillräckliga till detta stora

och vidlyftiga företags verkställande, medan man på andra ställen gerna först går och funderar på en sak i tjugofem år och sedan ytterligare sofver derpå i andra fem och tjugo.

Man har beräknat att omkring tvåhundratretio ångvagnar med tillhörande inalles åttahundra fardon för resande och lika många, om ej fler, ofantliga vagnar för varutransporten äro i jemn gång på de olika, åt alla håll radierande belgiska jernvägarna. Eldsprutande, jernfasta drakar, ila lokomotiverna, med sin mångledade svans af kolossala forlass och fullpackade »chars à bancs», från stad till stad, andtrutna, pustande och flämtande i civilisationens och omsättningens trägna tjenst, till hvilken menniskosnillet så underbart förstått att tämja dessa monstrer. Det finnes nära

nog ingen punkt af betydenhet inom hela riket, som icke omedelbart eller åtminstone i det aldra närmaste beröres af någon linje inom railvägssystemet. En sak, som härvid bör tilläggas, är att passascherareafgiften på de belgiska jernvägarna är alldeles utomordentligt billig, och det torde kunna antagas för säkert, att man ingenstädes i verlden, icke ens i Sverge, hvilket land annars plägar härutinnan citeras såsom ett utomordentligt exempel på goda priser, kan göra verkliga långfärder med så litet respengar, som här.

Så fort det talas om jernvägar och ångvagnar, föreställer sig folk i allmänhet genast en hop de mest tragiska saker, såsom sprängningar i luften, sammanstötningar af tvenne lokomotiver, kastningar ur banan, och dylikt, som

nödvändigt måste sluta med att man bryter halsen af sig eller flyger i tusen stycken. Säkert är att, hvad obehagliga inbillningar i sådant afseende man än kan hafva gjort sig på förhand, man nästan med ens glömmer bort alltsammans, sedan steget är taget och man en gång befinner sig på sin plats i sällskap med ett par hundra andra menniskor; det är icke utan, att man till och med blir liksom en smula hjeltemodig och snart börjar finna äfventyret på sitt sätt intressant. Hvad ångvagnarna i Belgien särskildt beträffar, gäller det här till ens lugnande och tröst, att de verkligen gå vida mera moderat tillväga, än deras skenande fränder på de flesta engelska och nordamerikanska railvägar; jag vill icke säga att de derför äro några drönare, men de äro å

andra sidan åtminstone inga kometer, och till exempel en fart af fyra svenska mil i timman är ju, om vi skola tala uppriktigt med hvarannan, ingenting så öfver sig, att man icke hvarje dag hör det som värre är.

Jag har från Liége, — eller, rättare sagdt, från det en timmas omnibusväg derifrån belägna Ans, — färdats på jernväg till Bruxelles. Det är icke större afstånd, än att man ganska väl skulle kunna hinna med det på åtminstone tre timmar, i fall ångvagnen finge elda på jemnt och »marschera», — såsom det heter, — utan uppehåll; men som man nu måste under vägen stanna vid åtskilliga stationer, dels för att aflemna eller upptaga resande, dels äfven för att låta ångvagnar med efterföljande konvojer från andra håll slippa förbi,

der vägarna korsa sig, återgår till resan en tid af mellan fyra och fem timmar. Man passerar härunder en oräknelig mängd större fabriksanläggningar, bruk och byar, samt trenne städer, det fordom rika och lysande, men nu förfallna Tirlemont, den äfvenledes på sin tid så blomstrande och ryktbara manufakturstaden Louvain eller Löwen, — der, såsom en gammal krönika hyperboliskt, men målande, beskrifver, man på de vissa stunder, då de tusentals arbetarne gingo hem från sitt arbete, måste ringa i stadens storklocka, på det att »folket måtte då hålla sina barn inomhus och icke låta dem riskera att *trampas ner i trängseln* på gatorna!» — men af hvars fordna herrligheter det i våra dagar icke återstår mer än dess — öl och svagdricka, som anses vara utan like i hela

Belgien, samt slutligen det erkebiskopliga och presthvimlande Malines, — det gamla Mecheln, — hvars höga moriska katedraltorn är synligt redan på långt håll, och hvilken stad för öfrigt vunnit en så vidsträckt ryktbarhet, såsom täflarinna till Gand i fabrikationen af de prisade brabantska spetsarna, till hvilka endast sjelfva tråden i medelpris gäller från fem till sjuhundra riksdaler banko marken, men för de aldrafinaste sorterna påstås kosta ända till femtusen riksdaler för en mark! Utanför Malines, vid hvilken punkt de olika jernvägslinjerna korsa hvarandra, och der vår »train» nödgades vänta en stund, har jag sett sex eller sju lokomotiver, alla med sina ganska respektabla svansar, liktidigt sammanträffa från särskilda håll, och jag vet icke hur många tusen menniskor voro

här i detta ögonblick genom ett troll-
slag förda tillhopa, för att inom nästa
minut åter lika plötsligt varda åtskilj-
da. Det är ett »välkommen och far-
väl», som verkligen har någonting rätt
eget med sig, att icke säga, någonting
ordentligt förbluffande.

Mellan Tirlemont och Louvain löper
jernvägen genom en tunnel af omkring
tretusen famnar. Den tvärs igenom en
bergklint uthuggna vägen är icke tillta-
gen i större dimensioner, än att man,
åtminstone hvad bredden beträffar, jemnt
och nätt kilar igenom, och denna färd
har obestridligen, ehuru den icke påstår
särdeles många minuter, sin hemska och
oangenäma sida. Eldgnistorna från lo-
komotiven flyga med det häftiga luft-
draget tillbaka längs hela den efterföljande
kedjan af vagnar, skenet från eldstaden,

äfvensom af de lyktor, hvilka konduktörerna påtända, återkastar sig med en nästan diaboliskt dunkelröd färg från de mörka stenväggarna, och skramlet af ångmaschinen och de många hjulen fördubblas i den trånga och på alla fyra sidor slutna kanalen till en ytterst pinande grad. *Om* det här skedde en olycka, — visserligen! men nu är saken den, att det icke sker någon.

BRUXELLES.

Man har kallat Bruxelles »det lilla Paris», och på sätt och vis har man väl icke orätt i denna benämning. Den nyare delen af staden är allmänneligen byggd i denna fransyska stil, som man numera söker efterapa någothvarstädes, der man har, skam till sägandes, en smula ambition, så att man vill följa

med sin tid och se ut som folk inför verlden. Sålunda är till exempel den långa backiga gatan »Montagne de la Cour» hel och hållen upptagen af butiker med spegelglas och förgyllningar, utanför hvilka den fashionabla samhällsklassens finlakerade karosser trängas, så lång dagen är, och här liksom flerstädes ses husen från botten upp till öfra våningarna fullmålade med omätliga bokstäfver, hvilka i stället för de små gammalmodiga skyltarna göra de trafikerande underkunniga om alla de herrliga och förträffliga saker, som der finnas att tillgå, och hvilka inskriptioner visserligen icke lära hafva någon böjelse att vare sig i längd, korpulens eller granna färger erkänna något företräde framför sig åt de parisiska af samma slag. »Le parc», — Bruxelles-boernas

älsklingspromenad, — vid båda ändarna af hvilken trädgård »le palais du roi» och kamrarnas sessionshus, »le palais de la nation», symboliskt ligga midt emot hvarandra, är likaledes till hela sin anläggning imiterad efter allmänt kända parisiska mönster, med sina alléer, sina gräsplaner, sina byster och statyer mellan träden, sina fontäner med tillhörande svanor, sin kafé, sina tidningspaviljonger, hvad vet jag allt! Lägger man härtill de »incroyabla» klädedrägterna, de borgerliga mustascherna, denna samtalston, som förråder eller åtminstone affekterar stora verlden, äfvensom det oupphörliga stojet och skriket på gatorna, den vårdslösa och jägtade framfarten af omnibusar och hyrvagnar, en och annan savojard med sitt positiv i något hörn och en efterhängsen »décrotteur» här

och der på trottoarerna, är det verkligen förlåtligt, om man ett ögonblick skulle tro sig genom en mystifikation ha fallit ner direkte i den franska hufvudstaden i stället för i den belgiska.

Men om det alltså i allmänhet och vid första påseendet skulle kunna sägas att Bruxelles endast är ett »eftertryck» af Paris, — för att begagna en liknelse, som ligger nära tillhands, när man talar om förstnämnda stad, — måste man imedlertid bemärka, att denna ändock, närmare studerad, eger många partier, hvilka, åtminstone hvad det arkitektoniska kapitlet beträffar, äro verkligt original. Detta gäller mest den trakt af staden, hvilken grupperar sig kring det gamla stadshuset, utmärkt för sitt trehundra sextiofyra fot höga torn, ett af den götiska byggnadskonstens mest förvånande

stenfiligramser. Man finner här öfverallt de gammaldags krenelerade spetsgaflarna, de rikt skulperade portarna, de sirade fönsterbågarna, samt hela murar, öfverfyllda med arabesker, hvilka ännu bibehålla spår af att ursprungligen ha varit målade med de hjertaste färger och till och med förgylda. Det är en blandning af gammalfrankisk och af spanskt–morisk smak, det är någonting af Alhambra, öfverflyttadt på brabantsk botten.

Jag har nämnt om det underbara götiska torn, som utmärker stadshuset i Bruxelles; men om det är en sanning, att intet stadshus i verlden eger ett ståtligare torn, måste det å andra sidan erkännas, att ett götiskt torn aldrig haft sin plats på taket af ett mera märkvärdigt stadshus. Att omförmäla alla de

högvigtiga, heroiska, tragiska, melodramatiska eller bisarra tilldragelser och handlingar, hvilka fästa vid detta gamla hus, vore att skrifva en hel krönika om åtminstone trenne digra oktavband. Jag vill blott som hastigast påminna er om att det var i en sal på detta rådhus Karl den femte år 1556 i en momang af dåligt lynne afsade sig kronan åt sin son, för att sjelf gå i kloster och göra bot och bättring. Det var äfven från ett fönster i denna byggnad Alba 1568 åskådade de ädla patrioterna Egmonts och Hoorns afrättning, hvilken försiggick på platsen utanför.

Medan talet är fördt på gamla historiska minnen, vill jag ytterligare endast anföra, att det var i Bruxelles svenska exdrottningen Kristina år 1654 afsvor den tro, för hvilken hennes fader

gifvit sitt lif. Det skedde inför dominikanermunken Guesmes och i närvaro af en mängd katolska furstars ambassadörer. Kristina tyckes för öfrigt ha funnit sig särdeles väl i Bruxelles, hvarom hon sjelf skrifver i ett bref till sin väninna fröken Ebba Sparre: »Man bevisar mig här tusen höfligheter, och jag är nöjd med alla menniskor, utom prinsen af Condé, hvilken jag ej oftare ser, än på komedien och vid hofvet. Mitt mesta göra består i att väl äta och väl sofva, mycket litet läsa, glammas vid, le, bevista fransyska och italienska komedier, samt på ett nöjsamt sätt fördrifva tiden. Med ett ord, jag hör nu icke mer några predikningar, jag gör förakt af alla oratorer, det öfriga är icke annat än.....lappri, ty hvar och en bör lefva förnöjd, äta, dricka och

sjunga.» Märkliga maximer, yttrade af en, som nyss öfverlemnat sig i den stränga katolska kyrkans sköte! Det är icke det enda drag, som tyckes bevisa att med all Kristinas professorslärdom det icke måtte stått fullkomligt rätt till i hennes hufvud; man behöfver icke vara riktigt klok, för det man studerar filosofi.

Bruxelles eger annars äfven minnen af ganska nytt datum, hvilka bidraga att gifva ett högt intresse åt en promenad genom dess olika stadsdelar; man behöfver häribland endast nämna revolutionen af år 1830. Det var egentligen på teatern vid »Place de la Monnaie» folkrörelsen började, då nemligen efter representationen af »Den Stumma i Portici» publiken, uppeldad af den entusiastiska duetten: »O fosterland, du

frihets amma!» och af de raska och modiga fiskarkörerna, störtade ut för att nedrifva den holländska ministern van Maanens hotell. Men skådeplatsen för den hetaste striden under de följande dagarna var »Le parc» och trakten deromkring. Ännu ser man i trädgården flera träd, som vid det stormiga tillfället råkat komma i misshugg och erhållit blessyrer af kulor eller bajonetter, och hvilka derför äro på sina ställen omsorgsfullt förbundna med jernband eller till och med ordentligt spjelade, för att stå der som tappra, ärriga veteraner på sin post till sednaste tid och vittna för en uppväxande generation af almar och kastanier, hur det på trettiotalet gick frihetsmuntert och oförskräckt till här i verlden!

På flera öppna platser i staden fin-

nas äfven unga så kallade frihetsträd, planterade vid samma revolutionstid, och hvilka varit massornas vanliga koalitionspunkter under alla de folkrörelser, som sednare egt rum till följe af den fortfarande jäsningen och missbelåtenheten med det eviga protokolliserandet.

Ingen resande besöker Belgiens hufvudstad, utan att uppsöka ännu en annan kuriositet derstädes, hvilken vunnit en ryktbarhet nästan framför allt det öfriga, inbegripet sjelfva stadshuset med dess götiska torn. Det är en fontän på »Rue du Chêne», föreställande en.... en vattensprutande delfin? nej, en liten gosse, som håller på att....., jag vill säga, som bitit hufvudet af skammen. Den kallas på ett språk, som förmenas vara gammal flamländska, men säkerligen snarare är ren kinesiska, »Manneken-

pis.» Denna lilla originella staty, hvilken ursprungligen lärer varit af sten, men derefter ersattes af en kopia utaf jern, och slutligen år 1648 ytterligare af den nuvarande, som är gjuten i brons, hålles af stadens innevånare i helgd och vördnad, såsom ett palladium och skyddshelgon, och de skulle bestämdt i denna dag förtvifla om hela staten, i fall den oskattbara antiqviteten ginge på ett eller annat sätt förlorad. Fornforskarne, hvilka icke låta något intressant ämne undslippa deras lärda undersökningar, påstå sig ha funnit anledningen till ifrågavarande lilla vattenguds installerande på den nämnda platsen vara den, att i fordna dagar en liten hertig af Brabant vid något tillfälle lyckats smyga sig undan sin ammas vaksamma ögon och springa utom porten, för att se sig en

smula omkring på gator och torg. Efter mycket letande hade man omsider ertappat flyktingen just på det ställe, der fontänen sedan blef uppförd, och, — kan man tänka sig, hvilken furstlig »sans-façon»! — precist i samma slags fria och otvungna kategori, som sedan blifvit förevigad i den lilla statyen. Man lefde då ännu i de ovärderliga, lyckliga tider, då folket såg i sina furstar ett slags jordiska gudar och betraktade hvarje deras görande och låtande, äfven det mest bisarra, såsom en manifestation af ett högre väsen. De goda Bruxellesboerna kunde också derför icke nog extasiera sig öfver den humoristiska nedlåtenhet och nåd, som den unga hertigen täckts bevisa deras gamla fula gata, och de hastade att votera ett monument till framtida hågkomst deraf. Lud-

vig den femtonde utnämnde den lilla Manneken-pis till riddare af Saint-Louis-orden, och förärade honom en fullständig galakostym med trehörnig hatt och värja, den han skulle begagna vid den fest, som af gammalt hvarje år i juli månad firas till hans ära under pågående »Kermesse.» År 1832 utbytte man denna toalett af »l'ancien régime» mot en nationalgardist-uniform, i hvilken han ganska riktigt än i denna dag årligen paraderar, så länge festen varar.

Bruxelles är icke manufakturstad i samma skala, som åtskilliga af de öfriga belgiska städerna. Den enda industri der för närvarande drifves riktigt »en gros», är bokmakeriet, jag menar eftertrycket af den parisiska bokhandelns alster. Man känner hvilken oerhörd utsträckning de belgiska förläggarne gifvit

åt sina företag i denna väg, och hur många olika förslager till denna industris hämmande varit föremål för de fransyska författarnes och utgifvarnes funderingar, ja till och med för den franska deputerade kammarens debatter. Flera miljoner francs gå om året förlorade för den parisiska bokhandeln, genom dessa belgiska eftertryck, hvilka säljas för vida bättre pris och derför hafva ett gifvet företräde i afsättningen till utlandet. Det enda möjliga korrektiv härför synes vara att de franska förläggarne på ett eller annat sätt se sig om att kunna äfven nedsätta priset för originalupplagorna, och en och annan parisare har också verkligen med framgång försökt att verkställa en sådan nedsättning genom mångdubblande af editionernas storlek och i samma mån an-

litande af utvidgade utländska relationer för kringspridandet. Tills vidare skära imedlertid de belgiska förläggarne guld med tälgknif, och det är med möda de otaliga pressarna i Bruxelles, liksom i Malines och på andra orter, medhinna de ofantliga upplagor, som anses kunna åtgå.

BELGISKA FÖRHÅLLANDEN.

Om man också i första ögonblicket af sitt inträde i Belgien och dess stora städer skulle tro sig vara i ett slags yttre förmak af det stora, bländande och underbara palats, som kallas Frankrike, — och, såsom i det föregående blifvit nämndt, mycket finnes, som berättigar en till ett sådant omdöme, — märker

man likväl snart nog af åtskilliga alldeles egendomliga förhållanden, att den belgiska staten omisskänneligt är en byggnad för sig sjelf.

I sjelfva verket skyldigt den fransyska julikrisen sin existens, ehuru visserligen elementerna till brytningen med Holland förefunnos bearbetade sedan lång tid förut, har Belgien, — hvilket man måste erkänna till dess beröm, — vetat vida bättre draga nytta af sin revolution, än Frankrike, dess förebild och uppfostrarinna, af sin, och under det detta sednare land småningom låtit åter gå förloradt allt, hvad det under sina julidagar tillkämpade sig, har Belgien sett sin frihets unga telning, omsorgsfullt vårdad och värnad, slå ut i allt yppigare blommor, ja till och med redan knyta de vackraste frukter. Inom for-

mer och under vilkor, hufvudsakligen imiterade efter fransyskt mönster, har den allmänna folkkraften, enig och ihärdig, här varit tillräcklig att drifva sakerna fram i tidsandans riktning, och belgerna hafva kunnat med all mera tryggad verksamhet egna sig åt sina enskilda intressen, sitt ekonomiska och industriella lif, utan att, som Frankrike, hafva köpt denna förkofran på *ett* håll med uppoffringar på ett annat, utan att ha låtit någon »djup och oföränderlig tanka» våga en septembermanöver mot deras tryckfrihet, eller låtit en oädel statskonst lyckas att för befrämjande af vissa planer inom »konungapalatset» insmyga i »nationens palats» en demoralisationens och bestickningens nesliga pestsmitta.

Och det är förvånande att se hvil-

ka krafter och resurser verkligen under de sednare åren utvecklat sig inom den nya staten. Medan de flesta andra länder ännu som bäst äro sysselsatta med första grundläggningen af detta industriella system, som utgör ett af tidens stora postulater, njuter Belgien i dag fördelarna af ett i flera stycken redan fulländadt sådant. Jag har i det föregående talat om de belgiska jernvägarna och de flera hundra lokomotiver, hvilka befara dem i alla riktningar. Jag har nämnt de ofantliga fabriksanläggningarna i Seraing. Detta Seraing är icke det enda högadliga herresäte eller furstliga slott, som sålunda blifvit af den allt eröfrande ångan inkräktadt för gud vet hvilka plebejiska ändamål, för blaggarnsspinnerier till exempel eller kanske för tillverkning af tidningspapper! — Se der

det indiskreta och helgerånande tidehvarfvet! — Hvart man reser, hvart man vänder ögat, är landet uppfylldt af verkstäder, fabriker, bruk, lyftande öfver skogar och städer sina rökvålmande skorstenar, döfvande luften med sitt outtröttliga buller och sorl. En industri, hvilken här, liksom i Frankrike, tagit synnerlig fart, är tillverkningen af hvitbetssocker; ofantliga landstycken äro använda för odling af betor, och mångenstädes på de vägar, jag här farit, har jag hela långa sträckorna bokstafligen upptäckt endast himmel och — hvitbetor! ett röd- och grönspräckligt haf, försvinnande bakom horisonten. Så vidt jag varit i tillfälle att inhemta, är man likväl icke här mer än annorstädes säker på om denna fabrikation skall i längden ge några synnerligt tillfredsstäl-

lande resultater, och det torde, när allt kommer omkring, icke vara så farligt med sockerrörets gamla välde, som det i hastigheten ser ut.

När man kommit litet närmare in i erfarenhet af detta Belgiens industriella muvemang i alla riktningar, är man lika mycket frestad att tro sig förflyttad till hinsidan »La Manche», som man förut var böjd att tro sig vara i Frankrike, och i sjelfva verket vore det väl icke så särdeles vågadt att kalla Belgien ett förfranskadt England eller, om man heldre så vill, ett angliseradt Frankrike. Det eger något af båda delarna, det är fransyskt i umgängeslifvet, till fasoner, kostym, språk och äfven temperament, men bland sina ångpannor och stenkolshögar är det en ganska sannskyldig John Bull. Den stora skillnaden synes

vara att britten dricker sin »stout porter», men belgern sin vinbutelj; det ena »gör bloden tjock och tankarna tunga», såsom det heter i »Friskytten,» det andra gör bloden lätt och tankarna lifliga. Deraf händer det, att när den förre sjunger sitt monarkiska »God save the king» ända tills tålamodet blifvit så der temligen öfvermenskligt pröfvadt, är den sednare färdig hvar minut att springa barhufvad från arbete och allt, för att storma kring gatorna och sjunga »La brabançonne.» Se der en olikhet, hvilken kan anses som typen för deras öfriga!

För öfrigt skall man, i fall man ger akt på sjelfva folket, på den stora massans karakter, sympatier och egenheter, finna att det på sjelfva botten af den belgiska nationen, — åtminstone den

majoritet deraf, hvilken utgör en fortsättning af den gamla flamländska befolkningen, — ligger ännu ett tredje, som hvarken är fransyskt eller engelskt, utan något alldeles för sig. Detta är det flämiska eller flamska, hvilket under alla de olika politiska omskapningar, som öfvergått detta land, aldrig kunnat utrotas eller förvandlas, om än tiden och förhållanderna lyckats i någon mån utblanda dess ursprungliga väsen. I sjelfva Bruxelles, der allting är så fransoseradt, får man ofta bland folket höra sådana öknamn på fransmännen, som »Fransquillons» och dylikt; och det gamla flamska språket, hvilket å ena sidan är af äkta tysk stam och alldeles icke fransyskt, men å andra sidan äfven skiljer sig distinkt från holländskan, ungefär som platt-tyskan skiljer sig från

högtyskan, talas ännu öfverallt bland den större befolkningen, i synnerhet på landet, dit gallomanien icke hunnit sträcka sitt välde. — Helt annat är likväl förhållandet i Belgiens sydligare del ända upp till Liége, de fordna vallonska provinserna, der folket talar en underlig patois, som hvarken flamländaren eller fransosen förstår, men der man likväl i viss mån hyllar företrädesvis de franska inflytanderna. — Den flamländska belgern har derjemte genom seklerna bibehållit en mängd gammaldags bruk och seder, hvilka äro fullkomligt nationella. Hans älsklingsnöje är än i dag att skjuta med båge, hvarmed han också offentligen uppträder vid byfester, bröllopper och andra högtidligheter; spår af de gamla tornerspelen fortlefva likaledes, och man har helt nyligen vid en sep-

temberfest sett ett dylikt med ringränning uppfördt på sjelfva stadshustorget i Bruxelles, der allting gått ganska ridderligt och medeltidsmessigt till, om också ståten icke fullkomligt kunnat mäta sig med den ryktbara torneringen på samma plats år 1444, då tvåhundratjugufem adelsmän bröto lansar med hvarandra, under det folket rundtomkring oupphörligen trakterades med rödt och hvitt vin från tvenne springbrunnar och med allahanda frukter från naturliga träd, hvarmed hela torget var fullsatt, såsom om det varit en ordentlig trädgård. Vid de så kallade »Kermesse», — årliga marknadsmöten på bestämda tider, och ursprungligen förenade med en helig högtid, — har man tillfälle att se dessa reminiscenser från fordna dagar i all deras glans, uti bisarra ma-

skrader, groteska processioner, fullständiga små skådespel, nationaldanser, gymnastiska öfningar och mera dylikt.

Jag har i förbigående kommit att yttra ett ord om det flämiska språket, och det kan här icke vara ur vägen att uppehålla sig litet dervid, emedan det för ögonblicket verkligen låter höra af sig med en betydelsefullt återupplefvande kraft, och måhända i en framtid, som ligger oss ganska nära, kommer att spela en vigtigare roll, än mången föreställer sig, uti Belgiens inre politiska affärer. Belgerne hafva gjort en revolution, emedan de icke längre ville vara holländare; men de vilja ej heller vara fransmän, annorlunda än de möjligen äro det i och genom frändskapen af lynne och på sin höjd i vissa likgiltiga yttre konventionella förhållanden, och de äro karlar

att äfven genomdrifva åt sig denna emancipation, ehuru, som man vill hoppas, med tankans och ordets vapen, i stället för med den handgripliga fejdens. Signalen till en sådan frihetskamp är redan gifven genom de olika protester, som nästan samtidigt från olika håll af det flamska Belgien blifvit utkastade mot det fransyska språkets officiella användande i administrationen, vid domstolarna, vid läroverken. »Äre vi då icke annorlunda ansedde, — säga de äkta flamländarne, — än till exempel desse polacker, hvilka man vill beröfva till och med deras språk, den sidsta egendom de hittills haft i behåll! Fransyskan har händelsevis till följe af några invasioner vunnit ett insteg hos oss, och vi hafva med allt för mycken undfallenhet låtit den göra sig hemmastadd i

våra kretsar; men skola vi derför låta den erhålla husbondeväldet, i stället för att på sin höjd få vara en tolererad gäst, och skola vi för de några tusens skull, som af en eller annan orsak ibland oss svärja det fransyska språkets fana, fordra att de öfriga miljonerna drifva *sitt* modersmål ur hus och hem?» Flamländarne hafva utan tvifvel fullkomlig rätt i dessa sina räsonnemanger. Det är ett obestridligt missbruk att franskan göres till det officiella språket i de gammalflanderska provinserna. Flamländaren har dessutom redan af ålder sin egen nationella litteratur, och det flamska idiomet behöfver således ingalunda skämmas för sig; har folket i de ifrågavarande provinserna under spanjorernas herravälde härstädes hållit sig på tillräckligt sjelfständig botten, för att

låta den förföriska kastiljanskan passera öfver landet snart sagdt utan spår, — så vida man icke såsom sådana skall räkna några spanska namn, dem man ännu här och der träffar i Bruxelles och annorstädes, äfven bland de lägre klasserna, — skulle det naturligtvis underskrifva sin egen vanbörd i fall det i dag obetingadt antoge till herrskarinna ett annat eller tredje främmande tungomål. Se der hvad också åtskilliga unga män, entusiastiska för sina gamla minnen och för sitt modersmål, efter Belgiens afsöndrande från det holländska riket uttalat och ljusligen ådagalagt i en mängd stridsskrifter, afhandlingar och äfven mera genomförda verk, och hvad på samma gång blifvit i en massa petitioner af ganska aktningsvärd digerhet hemställdt till styrelsens behjertande! Det

är synnerligen i de gamla stolta flanderska handelsstäderna denna rörelse tagit fart, såsom i Antwerpen, i Gent, i Brügge, hvilka städer i sjelfva verket föga förändrat lynne och karakter sedan den tid, då till exempel en beskickning från den sidstnämnda orten, affärdad för att komplimentera konung Jean, efterträdare till Philippe de Valois, ansåg sig vara förolämpad derigenom att man vid middagsbordet icke lagt kuddar på deras stolar, hvarför de också sammanveko och lade under sig sina dyrbara broderade mantlar, dem de vid uppstigandet lemnade qvar med detta stormodiga yttrande: »Vi flamländare äro ej vana att taga kuddarna med oss från bordet, då vi äro bortbjudna till middag!»

Denna lifvade nationella ifver för det flamländska språket har för öfrigt

yttrat sig i uppkomsten på ett par år af öfver tretio politiska och litterära periodiska skrifter på flamska idiomet, hvilka samtligen hålla sig tappert uppe, trots det hån och spott, hvarmed de till en början möttes från »fransquillons»-partiets sida. »Der Nordstar», utgifven i Antwerpen af van Kerckoven, »Das Kunst- en Letterblad,» redigeradt af en doktor Snellart i Gent, och Willems qvartalskrift »Das belgisch Museum,» arbeta oförtrutet, särdeles för den flamländska historien och litteraturen. Andra sysselsätta sig mera uteslutande med de politiska förhållanden, dem de från sin ofvananförda nationella synpunkt anse sig böra öfverklaga och motverka. Den nyssnämnde I. F. Willems är att anse såsom den egentliga hufvudmannen för hela denna flamländska agitation.

Han uppträdde redan 1818 med en dikt »An de Belgen», deri han uppmanade till kamp mot den fransyska litteraturens tyranni, och det är karakteristiskt, att han ännu på den tiden ansåg sig, för att förskaffa sitt arbete läsare bland de mera tongifvande klasserna, böra bifoga detsamma en fransysk öfversättning på prosa jemte förklarande noter. Men det är först efter belgiska revolutionen, han fann tiden kommen att organisera ett ordentligt härnadståg emot gallomanien. Utgången har visat att han icke misstog sig om ögonblicket; en hel skara af unga litteratörer hafva hastat att sluta sig till honom, hvarje vecka ser något nytt flamländskt arbete utkomma, och, hvad som bevisar att man härutinnan går till väga med välberäknad plan, det är egentligen folkskrifter,

hvilka utgöra brorsdelen häraf. Flerfaldiga lärda sällskaper hafva äfven bildat sig för samverkan i större skala för den gemensamma saken, och man finner till och med i åtskilliga andra föreningar, stiftade ursprungligen endast för glada tidsfördrif, offentliga uttryck af den anda, som i ifrågavarande afseende så mägtigt griper omkring sig i det flanderska och brabantska Belgien. Så har till exempel det så kallade Casino i Gent nyligen valt till sitt valspråk: »De tael is gansch het volk,» — »språket är hela folket.»

En inflytelserik bundsförvandt hafva de flamländska litteratörerna funnit i presterskapet, som har ett naturligt intresse att alltid tala den stora massans språk. Men hvad det belgiska kleresiet för öfrigt beträffar, har det under tidens

lopp förmått att tillvälla sig och vidmagthålla ett så uteslutande och närgånget inflytande i folkets angelägenheter, att de yngre och liberala riktningarna inom den belgiska staten otvifvelaktigt skola nödgas vända sig äfven mot detta tyranni, så fort man väl fått händerna litet fria på andra håll. Det förestår härutinnan i Belgien, likasom annorstädes, en strid, hvilken säkerligen skall bli den mest hårdnackade af alla; och presterna inse nog sjelfva hvad klockan är slagen, att dömma af de många försök de göra att ställa sig in hos hvad man skulle kalla »det unga Belgien», för att dymedelst åtminstone uppskjuta brytningen i det längsta.

FRÅN BRUXELLES TILL PARIS.

I Bruxelles har jag åter måst inpacka mig i en diligence. Nöjet att färdas på jernväg varade således icke länge.

Jag återfann här min gamla verld, dessa fyra vagnshörn, — så litet tillfredsställande för den, som någon gång smakat en ordentlig sängs eller soffas

vällust, men med så afundsamma ögon åtsneglade af den, som på det tremansbreda sätet fått den olyckliga platsen »midt emellan!» — detta med en halmbinge så anspråkslöst tapetserade golf, detta låga tak, med sin hängmatta af nätväf, deri de resande af det täcka könet ha tillfälle att, så fort det lider åt qvällen, gömma sina hattar, för att utbyta dessa mot en för sömn och hvila mera passande hufvudbonad af en löst ombunden schalett eller karpus, och der en och annan för resan någorlunda utrustad kavaljer likaledes instoppar sin kaskett, för att i stället öfver öronen neddraga den beqväma nattmössan!

Ty ni kan icke föreställa er huru familjert och fritt man lefver i en diligence! Det är härutinnan en utomordentlig skillnad mellan en diligence-resa

och en efter ångvagn. Kasta endast förroskuld en blick i denna »char à bancs» eller omnibus, som flyger af på jernvägen! Förefaller det er icke, som de värde resande sitta der stela, ceremoniösa, liksom på en supé? Herrarna med välborstade hattar, promenadspöet i hand, friseradt hår, glacéhandskar,...... damerna i siden, blommor i lockarna, broderad näsduk och koljéur! Det synes så väl att det putsade åkdonet för dem endast är ett tillfälligt transportmedel, endast och allenast ett transportmedel; också är det ju kanske endast för invitationen till en frukost eller en kopp té de göra denna bagatellsresa af en tio, tjugo mil! Med en diligence är förhållandet helt annorlunda. Denna är mer än transportmedel, den är ett momentelt hem; också använder

man de första timmarna att göra sig hemmastadd dermed, alldeles som vid inflyttandet i ett nytt rum, att utransaka alla vrår och gömställen, att söka göra sitt vistande derstädes så beqvämt som möjligt. Man bryr sig på intet vis om hvarannan, utan pysslar endast om sig sjelf det bästa man förmår, man knuffar och trampar sina närmaste, för att till natten få en någorlunda dräglig hviloställning, man gör om morgonen helt publikt sin toalett, drar upp ur vesten en kam, lånar af sin granne en liten fickspegel, knyter en ny ros på sin halsduk, med ett ord: man är helt och hållet som hos sig sjelf......

Af romaner och en oändlig hop resebeskrifningar har ni utan tvifvel erfarit, att man ingenstädes här i verlden råkar ut för så mycket äfventyr, så ori–

ginella karakterer och scener, som uti diligencer och postvagnar. För hvarje ny sådan jag tog plats i, och för hvarje gång man vid en station på vägen öppnade vagnsdörren för en ny tillkommande reskamrat, hade jag också under hela resan beständigt tänkt för mig sjelf: »Nu!...... Der har jag då ändtligen denna okända, men himmelskt sköna dam, till hvars riddare min afundsvärda tur så oförmodadt skall göra mig! Der har jag denne engelska lord, som med sina oerhörda fickklaffar och sitt rådbråkade språk skall gifva mig ämne till en vådevill eller en komisk roman! Der har jag denne förklädda bandit, denne förrymda fästningsfånge, med hakan nerborrad i rocken och rynkade ögonbryn under det breda hattskygget, den der vid framkomsten till

värdshuset skall taga mig afsides och, eftersom han ser på mig, att jag är författare, berätta för mig sina underbara öden!» Så hade jag tänkt och föreställt mig, men ännu hade likväl ingen af dessa intressanta figurer förevisat sig, och jag började nästan tro, att de goda romanskrifvarne i denna fråga tillåta sig att inpudra oss med en dosis osanning. Omsider, just i hvad man kallar »sidsta upphällningen», just då jag satte foten på vagnssteget i staden Bruxelles, för att med ens direkt afgå till Paris, — ni finner att det var »periculum in mora,» — hvad inträffar? ....

Hvad annat, än detta extraordinära, detta romanmessiga, detta nästan mirakulösa, som jag så länge förgäfves väntat!

Hvad skall ni säga, om jag således

berättar er, att min granne i diligencen från den belgiska hufvudstaden var..... ingen lord, det är sannt,..... ingen okänd dam,...... icke ens någon förrymd fästningsfånge, men någonting vida mera pikant och sällsamt, nemligen .... en turk!

En veritabel muselman i virad turban och långärmad pels, en herre med lång näsa, gula elfenbensögon och ett litet vackert skägg!

»C'est un pacha à deux queues», — en pascha af två hästsvansar! — hviskade mystiskt sinsemellan tvenne fruntimmer, af hvilka den ena, en femtioårig mademoiselle Clémence, fått sin plats jemte vår märkvärdige muselman och den andra sin midt emot honom. Och de skuffade och trampade honom härvid alldeles för jemmerligt, för att komma

godt åt att taga en pris snus tillsammans, de ämabla damerna. »Blef väl någonsin en pascha af tvenne hästsvansar värre hundfilad?» tänkte jag för mig sjelf. Mamsell Clemence sökte väl flera repriser inleda en konversation med det långskäggiga underdjuret; men som turken icke förstod ett ord fransyska, utan blott, som jag sedan erfor, något tyska, så voro och förblefvo försöken fruktlösa och slutades ändtligen från mamsellens sida med ett ganska eftertryckligt: »C'est une bête», hvaråt den stackars turken i sin enfald mycket förbindligt smålog. Ännu värre blef det, sedan damernas fransyska bildning händelsevis råkat komma i kollision med den arma fans oemotståndliga passion för tobakspipan, och efter den betan fick han utan krus heta »cochon.» Man kan lätt

föreställa sig, hur han måtte pinas i detta nogräknade sällskap, han, som var van att från morgon till qväll sitta med benen i kors och röka sin pipa, och här nödgades icke allenast sitta med utsträckta ben, utan äfven i långa timmars tid lefva utan ett enda rökdrag! Också var det en lust att se, med hvilken lätthet han kastade sig ur vagnen vid hvart enda, om än aldrig så litet, uppehåll man någorstädes gjorde under vägen, hur han i en blink drog sin lilla pipa ur barmen, lade eld på det ciselerade messingshufvudet, och i orubblig andakt med djupa och brådhastade drag tog sig skadeersättning för den tid han måst sakna denna vällust. Ännu sedan konduktören satt sig åter upp, stod han ofta på vagnsteget med pipan vänd utåt vägen och smuttade på sitt tjocka

bernstensmunstycke ända in i sidsta minuten.

Vid tullen på gränsen mellan Belgien och Frankrike hände honom en högst kännbar olycka. Han hade tagit med sig ett litet parti extra fin tobak, den goda »paschan», och tullbetjeningen var nog indiskret att helt sonika vilja lägga embargo på densamma. Det var endast mot erläggande af tobakens hela värde och ändå litet på köpet, han lyckades få behålla sin skatt. Denna otur grämde honom synbarligen; jag tänkte nästan han skulle börja gråta. Hans smärta upplöste sig likväl endast i ett bittert smålöje, och han öfverlemnade sig derpå, som en god fatalist, åt resignationen. »Allah är stor! — tycktes han hviska i skägget; — hvad är menniskan? Det stod skrifvet i ödets bok,

att jag skulle betala denna tobak två gånger. Allah är stor!»

Imedlertid återvann han icke fullkomligt sitt humör, förrän efter att i närmaste by på en »Café des voyageurs» hafva fått sig en hjertstyrkande rågad anisett. Som man vet, ifrade Mahomet högtidligen för nykterheten; den »nykterhetsförening» han stiftade, skiljer sig likväl betydligt från herr Owens i Stockholm. Då den sednare afskyr alla spirituosa, men tillåter drufvans ädlare safter, är det deremot just dessa sednare, som af Mahomet förbjudas, under det i hela Koran det icke finnes någon paragraf, som kan tydas mot den rena spriten.

Efter den lilla supen blef vår goda turk, som sagdt är, först riktigt munter igen, och han började nu på en skäli-

gen förvrängd tyska meddela mig allahanda. Det upptäcktes dervid, att den höga paschan af tvenne hästsvansar egentligen endast var turkisk köpman, en moslemitisk grosshandlare, som uti Tyskland »gjort i manufakturvaror.» Jag fick nu också förklaring på det lilla knyte, som jag sett honom beständigt bära med sig i handen, och hvarom han nästan tycktes vara lika rädd och mån, som om den kära pipan med bernstensmunstycket. Han öppnade det till och med för mig. Det innehöll några väl förseglade bleckflaskor, från hvilka en berusande rosenånga doftade emot mig, som en väderpust från paradisets lustgårdar. Han förde med en vigtig och betydelsefull min en af roseflaskorna under näsan på mig, och, då jag började extasiera mig öfver den herrliga parfymen, lofvade han

mig ändtligen att vid framkomsten till Paris låta mig få på min näsduk..... två hela droppar!!

Vill ni också veta hur det gick dermed?..... Ack, ni har då ingen aning om hvad det vill säga att anlända till Paris, — heldst sedan man under trettiosex timmar å rad skakat sig förderfvad och lam på landsvägen och gapat sig yr i hufvudet på den hela rad med städer och fästningar, man genomflyger i Flandern och Picardie, såsom det belgiska Mons, Valenciennes, den första franska stad efter öfverstigandet af gränsen, — berömd för sina brabantska spetsar och sina batister, — det gamla Cambrai, — likasom föregående stad egentligen endast en starkt befästad linneväfnadsfabrik, och hvarifrån verlden fått sin kambrick, — Péronne, och hvad allt de

för öfrigt heta! Ni vet icke hvad det vill säga att efter en dylik pers anlända till Paris och utkastas ur en diligence på Rue Montmartre!

Ett ögonblick, och jag befann mig, jag visste icke hur, på ett hotell, jag visste icke hvar, välbehagligt utsträckt på en soffa, för att nödtorfteligen hemta mig och reda mina tusentals brokiga intryck. Min turk hade jag icke ens fått säga farväl. Och jag har sedan förgäfves spejat efter hans fysionomi på gator och torg. Är han bortkommen? är han försvunnen från de lefvandes antal? Kanhända sitter den »hederspaschan» vid detta lag i paradiset med benen i kors och röker sin lilla pipa vid ett glas anisett-likör! . . . . . .

Ni har således sett min ringa person omsider lyckligen anländ till detta

underbara Paris, detta Europas »Palais Royal,» så spegelskimrande, så förgyldt, och, om måhända vid dagsljus här och der i vrårna en smula skröpligt, deremot i gaslågornas feiska glans så mångdubbelt förföriskt, denna kontrasternas utvalda stad, idéernas och vaniljpomadornas, revolutionernas och balhandskarnas. Hvar skall jag här börja, hvar sluta?

Men först och främst punkt och ny rad!

INNEHÅLL.

EN UTFLYGT UR BOET.

RESE-MINNEN

AF

ORVAR ODD.

II.

STOCKHOLM.

1842.

PARIS VID FÖRSTA ANBLICKEN.

Välan, jag börjar denna nya rad; en rad, som, efter hvad jag förutser, kommer att räcka en hel liten volym igenom. Åh, den skulle lätteligen kunna räcka ändå mycket längre! . . . . . Ty i sanning, man skrifver sig åtminstone icke läns på ämne, när man skrifver om Paris.

Ni må imedlertid icke tro, att jag

nu enkom ernar utttrötta mig med att stiga upp på den etthundrafemtiotvå pariserfot höga triumfbågen »de l' Etoile» eller upp till kajorna i Notre-Dame-kyrkans torn, för att derifrån göra för er en topografisk detaljritning öfver den vidtfrejdade staden vid Seineflodens grumliga bölja; ännu mindre att jag skall företaga med er någon historisk promenad kring densamma, i hvilket fall mina arma tankar finge vandra, så att de väl slutligen ginge på bara sulorna, emedan snart sagdt hvarenda husknut härstädes eger sin särskilda krönika, hvarenda plats, hvarje den eländigaste gränd, den undangömdaste vrå sin iliad eller sin historiska dram. Jag vill tvertom till en början endast lemna er ett utkast af stadens aldra allmännaste fysionomi, sådan man kan uppfatta den i en blink,

hvarheldst man här ställer sig i ett gathörn eller bakom pelarna i en arkad.

Man misstager sig i allmänhet något, då man tror, att Paris är en utomordentligt vacker stad. Och jag tar härvid icke i betraktande dess läge, — som visserligen är i pittoreskt afseende ett af de minst utmärkta, men hvilket staden kanske icke egentligen rår för, — utan jag håller mig endast till dess arkitektoniska beskaffenhet. Den eger några få partier, som utan tvifvel äro i hög grad sköna, imponerande, grandiosa, — sådana äro till exempel en stor del af bulevarderna, Rivoli-gatan, Concorde-torget med dess avenyer, — äfvensom vissa nybyggda fashionabla qvarter utemot barriererna ega mera glada och ljusletta anletsdrag; men deremellan har staden, i massa tagen, ingenting

särdeles förträffligt att förete i fråga om byggnadssätt och anläggning, dess urgamla ålder röjer sig öfverallt i dessa mörka, kompakta husmassor, genomskurna endast af trånga gator och gränder, och der man således förgäfves söker någon friare vy, någon egentlig tafla. De präktigaste palatser och kyrkor äro inbyggda på alla kanter mellan de mest triviala bråten, så att man knappast upptäcker dem utan vägvisare, — det är förnäma herrar, öfverhopade af tiggare och tross; — byggnadskonsten är väl här för öfrigt i allmänhet icke fullt ut så qväkarlikt verldsföraktande eller så grossörsmessigt prosaisk, som, jag vill endast nämna, i den stora hufvudstaden Stockholm, och menniskorna bestå sig här gerna den lifvets glädje och hugnad, att ha små balustrader utanför fönsterna, en

liten altan att sätta ut blomkrukor på, en ornerad port med ett par sandstenspelare; men husen göra, detta oaktadt, i anseende till den mulna och smutsiga färgton, som med få undantag är hos dem den rådande, en vida mindre fördelaktig figur, än de borde kunna, i händelse man spenderade på dem aldrig så litet mera kalk. Man behöfver ju icke se ut som en gråbrödramunk, om man också icke vill se ut precist som en polichinelle.

Om sålunda den babyloniska byggnad, som kallas Paris, opartiskt taladt, är långt ifrån att vara något under utaf skönhet, är den likväl ingalunda i motsvarande grad otreflig eller obehaglig. Det är tvenne saker, som förena sig att här upphöja uttrycket af det hela, att göra äfven den trångaste och mörkaste gata dräglig och att gifva åt dess

gråpappersfysionomier en gladare min. Hvardera skulle kunna lemna ämne till en särskild afhandling. Det är: butikerna och skyltarna.

Jag menar med skyltar, icke dessa lösa, små och futtiga brädlappar, som man hos oss hänger upp på en spik öfver en boddörr eller på en fönsterlucka, — de höra här till längesedan utdömda gammalmodigheter, och man träffar af detta slag endast en och annan längst ut mot slutet af malmarna, — utan de kolossala, brokiga och ståtliga inskriptioner och målningar, hvarmed sjelfva husmurarna här så allmänt äro illustrerade, en sorts konstexposition under bar himmel, till och med en sorts litteratur, och den för intet. Det är märkvärdigt, hvad dessa »peintures en batiment» gifva för en egen karakter åt en gata! de

döda väggarna blifva härigenom lefvande och på sätt och vis intressanta, det annars så nakna, främmande och kalla »utomhus» får någonting klädt och tapetseradt, någonting af salong, någonting familjert och intimt. När man icke har för ögonblicket något annat att göra, går man ut att — gapa uppåt väggarna; i en af våra vanliga enfärgade städer skulle sådant vara omåttligt tråkigt, i det brokiga Paris är det ofta, som nyss sades, verkligen underhållande och uppbyggligt, det är genast ett sällskap, en konversation. Man är nästan alltid säker att bland dessa hundradetals annonser, adresser, etiketter, som stundom upptaga största delen af väggarna ända upp under taklisten, och icke blott rummet mellan våningarna, utan äfven sidostyckena mellan fönsterposterna, på-

träffa någonting originellt, fiffigt och pikant.

I hörnet midt emot mig har jag en hederlig traktör eller vinskänk, en så kallad »marchand de vin.» Rundt kring porten är målad en berså af saftigt vinlöf med stora röda och gula klasar, hvilka, om de än icke, likt den grekiska målarens, narra foglarna att hacka derpå, likväl äro tillräckligt naturliga för att reta törsten hos hyrkuskarna, som hafva sin station på torget utanför. När värden i sin hvita och slokiga hufva och med uppskörtadt förkläde litet emellanåt tittar ut och visar sig i öppningen af denna pittoreska löfsal, tror jag mig skåda gubben Noach i egen person, sådan han såg ut efter det »han gick ur arken» och slog sig på vinkulturen. Men öfver dörrposten ser man bland löfvet, klasarna och

vinrefven den helige andes hvita dufva sänka sig på utbredda vingar ur ett solsken af bladguld, och derofvan läses i ofantliga bokstäfver krogens devis: »Au Saint Esprit»..... Nåväl! hvad synes er om denna lilla profbit? Har jag icke här genast en målning, som, hvarenda gång jag kastar ögonen ditåt, försätter mig till det epikureiska Italiens yppiga natur, ett äkta hesperiskt landskap, lika i alla årstider och väder, en tafla, af hvilken jag väntar mig de mest leende inspirationer!...... och sedan en ordlek på köpet!

För öfrigt är i detta som i allt annat ett evigt muvemang; Paris är, efter hvad verlden också ganska väl känner, vexlingarnas och nyhetsmakeriets stad, så väl i det stora, som i det lilla. Man söker öfverbjuda hvarandra med ständigt

nya variationer af det gamla themat, sinnrikheten anlitar all sin förmåga, dels att uppfinna någon bisarr förändring i bokstäfvernas teckning, — än skola de luta till höger, än till venster, än skola de stå liksom på ena tåspetsen, än synas i förkortning, liksom de ville med armbågen knuffa läsaren för bröstet, rättnu börjar nog någon måla dem upp- och nervända! — dels att för deras kolorerande sammansätta någon förut osedd, i ögonen skarpt fallande kontrast af färger, dels att gifva emblemerna en mera artistisk prydlighet, — den simplaste plankstrykare frågar här, i fall han skall måla åt er en liten etikett öfver en snusbod, i hvad *stil* ni vill ha den, om i »renaissance», eller »Louis XV», eller »fjortonde seklets.» — Och, ni skall knappast tro det, till hvad grad lyxen i

denna från början obetydande affär funnit ett fält för sin uppfinningsrika verksamhet. På Rue Neuve Vivienne beundrar man ett nytt hus, som är helt och hållet måladt kolsvart och sedan från grunden upp till taket öfverlastadt med ornamenter och inskrifter i äkta förgyllning på den svarta botten; det är elegant och af en verkligen utsökt smak, det hela ser ut som en ebenholtz-möbel med guld-inkrustationer. Härnäst förgyller man hela huset och målar i stället inskriptionerna med svart.....

Naturligtvis låter icke en husvärd hvem som heldst komma med en pensel och skrifva hans väggar fulla, utan att taga en skälig ersättning derför, och dessa hyror öka på somliga ställen, såsom vid de mera besökta gatorna, torgen, käerna, egendomarnas afkastning med en

rätt vacker penning. Fogar det sig så att ni, genom ett tillfälligt raserande af grannens hus, — det har blifvit utdömdt, det har sjunkit, det har brunnit upp, — fått en brandmur fri och öppen, är ni säker på att göra er en förmögenhet inom året. Ni skickar då genast efter en målare, som först gråfärgar hela väggen, och derpå med en bjert röd eller blå färg upplinjerar den vidsträckta ytan i en mängd lika stora qvadrater. Ni uthyrer sedan dessa ordentligt afmätta fyrkanter åt hela verlden. mot så och så mycket för stycket, och ni kan vara ganska säker att inom veckan ha dem samt och synnerligen ifyllda med allahanda de mest olika annonser och adresser; vid sidan af en prospekt till en ny tidning läser man då här en puff för den oöfverträffliga po–

madan »Crême de Cydonia», som kommer håret att växa, så man ser det, — »Ett underverk af den nyare kemien» står det öfverst med bokstäfver, dubbelt så breda som höga, — och vid sidan af ett tillkännagifvande om en ny utkommen beskrifning på Paris, kallad »Paris för fem sous», — och då får man ändå dess »environs» på köpet, — har man doktor Alberts oundvikliga annons om underkurer för alla slags »Maladies secrètes», — »consultation gratuite», — samt en annan icke mindre allmänt förekommande om de guddomliga balerna Prado och Montesquieu. Men högst uppe på muren, der gafveln formerar en trång trekant, har målaren lemnat ett stycke olinjeradt; en vinhandlare har då kostat på sig en hel kagge god, svart färg och låtit deruppe

prenta de fyra bokstäfverna »Vins», höga som granadörer och tjocka som landtprostar. Det der ordet syns sedan kring halfva staden; hvem är icke törstig här i verlden och vill dricka vin? och från alla väderstreck dragas sålunda Per och Pål allt närmare och närmare till den magnetiska enstafvingen; det vattnas dem redan i munnen och de sätta lornjetten för ögat, att läsa den i finare stil inunder ordet skrifna adressen...... »Sacré matin!» skulle man trott en vinhandlare om att vara en så slipad skälm? mannen bor ju i andra ändan af Paris! Imedlertid vinner han sitt mål: hans firma blir känd.

På detta sätt är den tomma muren i en handvändning förvandlad till ett gigantiskt annonsblad med sina ordentliga spalter, sina mer eller mindre lyc–

kade trädsnidt, sina utsträckta pekfingrar, sina »var god och läs!» sina »kom och köp!» Och, jag försäkrar, ett annonsblad, som betalar sig! Man måste beundra denna industri, som vet att göra äfven de nakna väggarna af ett hus fruktbärande; det felas nu endast, att man uthyrer taken till anläggande af purjolökssängar och potatistäppor.....

I ännu högre grad verka butikerna till att gifva åt Paris en mera leende och intagande färg och att dölja dess skröpligheter. Butikerna, det är Paris i dess fördelaktigaste toalett, det är Paris i dess »beau jour»; det är de, som förklara fenomenet af dess egentliga trollmagt. Allt hvad en genom den mest nogräknade smak förädlad lyx vet att erbjuda, allt hvad ett förfinadt koketteri förmår skapa, hvad en qvick, fyndig

och mångfrestande fantasi kan våga, är här samladt och nedlagdt. Det är Golkondas skatter, Arabiens prakt, sybaritens slöseri; men det är på samma gång snille, konst, poesi.

Jag minns ännu som i går den dag, — det var för öfrigt icke så fasligt längesedan, — då en man, som stod framom sin tid, jag tror nästan en galanterihandlare, förvånade Stockholms stad med det första utbyggda bodfönster i götisk stil, klöfversirater, smalt spetsade bågar, små uddiga gaflar och torn..... Hela verlden tappade koncepterna, man kunde icke för trängsel komma gatan fram med vagn, saken omnämndes i tidningarna som en »événement», och jag vill minnas, att jag sjelf påbörjade en artikel, som skulle handla om hur vi gå med stormsteg framåt i civilisation,

förfining, »fashion», och utveckla allt det romantiska, för känslan och inbillningen upplyftande, som ligger i ett utbyggdt, götiskt bodfönster. Och dock, min gud, hvilken bagatell, hvilken platthet dessa små enfaldiga skåp, som Stockholm hedrar med namnet butiker, med deras futtiga prydnader, deras matta och sparsamma förgyllningar! Den förnämsta af dem har, tro på mina ord! bra mycket att tillegna sig från åtskilliga bagarbodar på Rue S:t Honoré, och vid sidan af en kafé eller en modhandel på bulevarderna skulle den taga sig ut som en bondbrud vid en teaterdrottning!

Kapitaler, som vore tillräckliga att försäkra tusentals fattiga stackare ett bergadt lif, äfventyras nu för tiden i Paris på utstyrseln af några bodar; man strör omkring sig en hundratusen riks-

daler i guld, siden och kristaller, lika ledigt, som om det gällde gamla kronglasbitar och maskrad-paljetter, och, hvad som är det egentligen karakteristiska, man nöjer sig icke med att utveckla en dylik yppighet inom de fyra väggarna och under tak, utan man strör äfvenledes litet utom dörren ut på gatan! Det är icke nog med att man förvandlar det inre till en förverkligad fésaga, man har något till öfvers af herrligheten äfven för prydande af det yttre, man fyller mellanväggarna mellan dörrar och fönster med väldiga speglar till förbivandrande eleganters och damers tjenst, eller med pompejanska fresco-målningar, till studium i antikens konst för pariserpojkar och grisetter; i stället för sjelfva dörrarna och fönsterna sätter man likaledes hela spegelglas, innefattade i endast en

smal ram af förgylld metall, på det att grannlåten derinne må ligga så mycket naknare och klarare för verldens blickar, vid porten improviserar man en liten parterr af doftande praktvexter i japanskt lakerade lådor, och en ramp af prydliga brons-lampor anordnas längs öfver posterna, för att om qvällen låta en genom mattslipade glaskupor mildrad gas gjuta öfver det hela en förtrollande dager......

Parisarens stora konst är att i grund besitta alla hemligheterna af hvad man kallar »étalage», det vill säga: att kunna föra till torgs, kunna utbreda sig så att det ser något ut för verlden. Jag var i Hamburg. Man hade för någon affär gifvit mig adress på en sidenhandlare; det var på en trång, smutsig gata, och en liten butik utan det ringaste utseende, snarlik

en af våra smärre bodar på Westerlång-
gatan i Stockholm. Endast några ur-
blekta vesttyger hängde i fönstret. »Klen
patron!» tänkte jag för mig sjelf. Man-
nen var icke nere i boden, utan ett par
trappor upp på sitt kontor. En spi-
raltrappa ledde mig från butiken upp till
entresolvåningen, jag vandrade genom
fem, sex rum, från golf till tak full-
packade med silkesvaror af alla möjliga
färger, former och beredningar, från de
subtila florsbanden till storrosiga möbel-
siden och tunga sammeten; jag måste
stiga uppför en annan spiraltrappa än-
nu en våning högre upp, samma omät-
liga rikedom i en lång rad af rum! Jag
stod alldeles förbluffad, det låg der om-
kring mig ett lager af kanske en mil-
jons värde, och, om jag behöft en lum-
pen halsduk för fem, sex riksdaler,

skulle jag dock nyss på gatan utanför boden tvekat att stiga in, i misströstan om att der finna en sådan skatt!.....

I Paris har man vida mera sällan dylika spiraltrappor, som leda upp till proppade magasiner, men hvad man har, vet man så mycket bättre att visa. Ofta nog kan ni utifrån gatan ganska väl se allt hvad som står till buds i boden; går ni in, finner ni vägghyllorna skäligen knappt begagnade, hela lagret är, på sina sinnrika inrättningar och i en vid halfcirkel, upphängdt, uppstapladt, utbredt i fönsterna. »Ytlighet! — säger ni, — ingen soliditet!» Nåväl, ytlighet! Men eger icke vår parisare åtminstone den trösten att icke, som den goda hamburgaren, bli misskänd? Har han hvad jag behöfver, så går jag honom icke förbi. Och sedan, skulle han till

och med synas mer än han är, månne icke verkligen i handel och vandel denna princip ofta, uppriktigt taladt, är mera värd än den att vara mer än man synes?

I Sverge är man ännu, i frågan om konsten att »étalera», fullkomligt barn och nybegynnare; ämnet är verkligen ett slags vetenskap för sig, och vi hålla som bäst på med dess abcd. Vill ni ha ett sannskyldigt begrepp om saken, så far till Paris och ställ er att bekika bodfönsterna på Boulevard Montmartre eller Vivienne- och Richelieu-gatorna! Tag lektioner af kramhandlaren, hur han förstår att inanför fönsterposten upplägga de nya sidentygerna, som han just erhållit från Lyon, — hvart stycke med sitt uppvikna hörn, — att utbreda de fina musslinerna i solfjäderform, att upphänga kaschmirschalarna, så att de drapera

sig rätt kokett och retande! Lär af modisten, hur hon ordnar pittoreskt sina vackraste buketter af konstgjorda blommor, sina paradisfoglar och hägerplymer, sina band och spetsar och broderier, till en fantastisk arabesk, der ur småkramset en sefiriskt luftig tyllmössa, en turkisk turban, en spansk tock skälmaktigt tittar fram och liksom blinkar och nickar åt de förbispatserande sköna! Lär af sockerbagaren, hur han vet att tala till er gom med sina »bonbons» och läckerheter, sina färska bakverk, sina syltade frukter, dem han dukar upp enligt en gastronomisk estetik, understödd af den djupaste menniskokännedom! Lär af skomakaren, hur han inanför rutorna artistiskt uppställer såsom till bal hela sitt magasin, sina subtiliga fruntimmers–dansskor, sina deliciösa »brodequins», sina fernissade stöflar och i

bakgrunden den intressanta hären af brokiga tofflor! Lär af sjelfva kryddkrämaren, hur han bygger ett Babels-torn af öppnade russin- och fikonlådor, klufna sockertoppar, halfva parmesan- och edamerostar, schokoladkakor, kaffepåsar och ljusrullar! Vill ni ha idéer, så har ni här af hvad slag som heldst, komiska, barocka, qvicka, djerfva, sublima, romaneska, idylliska! Se der vid porten till en skräddarbutik en figur i kroppsstorlek af träd, påklädd en komplett kostym efter sidsta modtidningen, spända pantalonger, vest af siden, en glänsande rock af detta åtsittande och omedgörliga slag, som Bulwer någonstädes kallar »ståndrockar»! Karlen är alldeles förträfflig och fullständig, det felas endast ..... hufvudet. Ni undrar hvad denna satir skall betyda? naturligtvis en ung

dandy, som artigt ber er stiga in i boden förut, han tyckes göra en sprättig bugning för er person och liksom en förbindlig åtbörd med armen..... Se der i fönstret af en »charcuterie»-bod, — våra så kallade fruktmångelskebodar äro af detta slags butiker en svag liknelse, — hvilket litet originellt, men småtrefligt landskap! en hel bukolisk dikt i sammandrag! Det är i bakgrunden en näpen konstgjord sjö, hvarur genom en artig tillställning en vattenkonst ständigt kastar sin glittrande stråle mot taket; rundtomkring på sjelfva insjöns strand ligger ett helt växtrike utbredt, jemnt uppfriskadt af det fina regnet från springvattnet, det är ett grönskande Eden af persilja, syra, sockerrötter och spenat; i den mest nyckfulla förvirring ser man här i gröngräset all

vattnets, markens och luftens djur om hvarandra, — döden har förenat dem alla, — en liten lax sträcker sig vid sidan af en »nyss skjuten beckasin», en kanin hvilar sina långa öron mot en väldig hummers hårda rygg; men i vattnet simma ett urval af lefvande smärre fisk, roande sig i sin fångenskap bäst de gitta, utförande allahanda sim-magisterprof, då och då hoppande högt upp tvärs igenom vattenkonsten. Ramen till denna tafla utgöres af allahanda frukträd i lådor, en hesperisk trädgård i miniatyr med gyldene pomeranser och prunkande ananas..... Se der en lärftsbod! Till ett litet prof har man garnerat hela bottenvåningen utanpå med stora, ända ner till trottoaren nedfallande girlander af ömsom hvit och röd kalikå. Men en rival några hus derifrån har fulländat

idéen i en verkligen jättestor skala, han har fästat sitt kalikå-stycke ända högst uppe på ett par skorstenar och låter det så falla i en feston öfver hela huset ända ner till gatan. Ni tror mig kanske icke, men det är bokstafligen sannt.

En anmärkning, och af ganska väsendtlig vigt! Jag har här alltigenom, såsom billigt synes vara, talat om Paris vid dagen. Paris vid eldsljus är någonting helt annat; allt det fula, ruskiga och gråa försvinner då, allt det briljanta tar sig dubbelt briljant ut; det verkligen storartade slöseri af eklärering, som kaféerna, butikerna, bazarerna, teatrarna breda omkring sig, denna »bengaliska» upplysning af tusentals gaslågor, som staden åtminstone i de mera lifliga och besökta delarna hvarje qväll förnyar,

verkar en alldeles magisk förändring, Paris är inom ett ögonblick förvandladt till ett enda oöfverskådligt feeri, till en labyrint af idel trollslott, en skapelse, bländande som en af juveler och perlor öfversållad sultaninna. Ni har förmodligen sjelf någon gång gjort den anmärkningen hur en teaternymf tar sig olika ut, sedd ute i staden på förmiddagen, och sedd om aftonen på scenen; denna galanta dam, som vid dagsljuset med så tvetydig framgång försökte sminka öfver sina skröpligheter, hur tvekar man icke nästan att igenkänna henne i den genom ungdomens blomma, genom tusen vällustiga behag hänförande sylfiden, som dansar der framför er i silfverskir och med skrattande kastanjetter? Det är icke annorlunda med Paris. Den fransyska hufvudstaden är en sådan teater-

nymf. Men jag kommer här in på en alldeles ny sida af ämnet, och den skulle behöfva sin egen historia...........

ETT HOTELL.

Till en god vän.

Jag har i en föregående pariser-stafett tecknat dig mitt kringirrande, gapande, lyssnande och pratande lif utomhus, min lefnadsordning för dagen på gatorna, på kaféerna, på muséerna, på spektaklerna. Jag ernar denna gång

lemna dig en beskrifning på mitt lif inomhus, på hvad kuriöst och uppbyggligt kan förefinnas inom väggarna af det hotell, jag utvalt till mitt residens. Kapitlet är i sig sjelf obetydligt nog och tillhör denna lätta litteratur, som framför alla andra arter kan kallas den »intima», men det skall måhända lilkväl intressera dig för ett ögonblick.

Till en början tillåter du att jag infor dig i min beboende ungkarlsvåning. Det är tvenne små rum, ganska trånga, ganska låga och ganska mörka. Möbleringen är visserligen icke rik, men det är dock ett gult sidendraperi öfver sängen, — ett draperi med präktiga fransar och som en gång, när det var nytt, jag förmodar ungefär under kejsardömets tid, måhända omskyggat en Neys, en Montebellos, en Berthiers segerdrömmar;

— vidare bör jag särskildt anmärka två fåtöljer af veritabel mahogny, samt ett bord och en byrå af samma sort med gråa marmorskifvor; tapeternas tillfälliga skröpligheter döljas elegant af hvarjehanda litografier i glas och ram, såsom en utsigt af Ham, der Carl den tiondes ministrar suto fångna, några diablerier och en Robert Macaire; på afsatsen af spiseln i det inre rummet, — sängkammaren, — står en ganska vacker pendyl, speglande sig i den derstädes anbragta trymåen, — skada blott att, i anseende till fjederns och ett par kugghjuls mindre ordentliga beskaffenhet den icke låter sätta sig i gång! — golfvet, af det härstädes vanliga slaget med inlagda små åttkantiga tegelflisor, är för prydlighetens skull öfverdraget med röd vattenfärg, och framför sängen ligger en

liten matta, jemnt och nätt tillräckligt stor att sätta ett par tofflor på.

Se der den anspråkslösa och borgerliga boning, som sedan långa månader hyser din vän »Tjugutvåan», monsieur Vingt-deux, — ty jag har sålunda blifvit i hotellet uppkallad efter mina rums åsatta ordningsnummer, i ersättning för mitt ärliga svenska namn, hvilket faller sig litet obeqvämt för de fransyska tungorna! — Likväl, för att göra teckningen fullständig och trogen, kommer härtill någonting karakteristiskt, som förtjenar sin egen visa. Det är en liten midt i rummet uppställd »poêle», — ett ord, som man är mer än nådig, om man öfversätter med »kakelugn», — en tingest af hvit porslin, stor ungefär som ett hattfoderal och till formen som en burk med lock på, samt försedd med

sin lilla jernlucka och sina tre korta jernfötter, från hvilken pjes ett bleckrör blifvit i en och annan krökning öfver spisen utleddt i den stora skorstenspipan. När det rätt biter till med kölden, låter man hotellets »garçon» spinta sönder ett vedträd i små klyftor, litet större än vanliga kemiska svafvelstickor; fyra sådana rymmas jemnt i burken, och deraf blir en dråplig brasa, hvilken liksom genom ett trollslag framkallar inom fyra väggar en hesperisk sommarvärma. I sjelfva verket hettar jernröret af sig för ögonblicket icke så illa, så att man åtminstone i dess närmaste grannskap kan slippa frysa ihjel; i hvad fall som heldst är apparaten af vida större nytta än den bredgapiga spisen, och den hederliga fransosen tror sig med denna uppfinning ha hunnit höjden af hvad

industrien mägtar åstadkomma för ömtåliga och klemiga varelsers comfort.

Också är det långt ifrån, att fransoserna sjelfva i allmänhet upptagit denna tidehvarfvets märkvärdiga »article de perfectionnement.» Den äkta parisaren förvisar den till engelsmännens qvarter och andra frusna utländningars hoteller; för honom sjelf äro redan de gamla uråldriga spisarna mer än tillfyllest. Det hörer nu nemligen en gång för alla till hans obetvingliga nationalfåfänga att vilja för hvad pris som heldst vara sydländning. Han gör anspråk på att likt neapolitanen kunna ligga ute på käerna midt i vintern, och det är kantänka endast af gammal plägsed han bygger sina luftiga och tunna korthus i stället för att som araben slå upp ett provisionellt tält, när han vill ha tak öfver hufvudet. När

han hör talas om nordens snö och is, rycker han medlidsamt på axlarna och utbrister: »ah, les pauvres gens! de arma varelserna! säg mig hur det är möjligt, att de kunna lefva deruppe! Tacka vet jag, vi, söderns barn, vi veta gudilof ej hvad vinter är!» Visserligen händer det någongång att svanorna i Tuilerie-trädgårdens små springvattensjöar få krypa undan i sina grönmålade hus för amatörer af skridskoåkning, och att slädor dansa i Champs Elysées, men detta är endast undantag, — man har ju sett snö i sjelfva Afrika, — liksom hela den regnduskiga vårtiden, hvarunder thermometern för det mesta äfven håller sig kring fryspunkten, blott är ett trenne månaders *undantag* om året. Den goda parisaren, som, i egenskap af sydländning, blott i högsta nödfall kastar

en kappa omkring sig, hackar härunder jemmerligen tänderna, men håller god min, raljerar bort saken, köper i något hörn en liten bukett penséer, som han sticker i knapphålet af den öppna rocken, stoppar händerna bakom ryggen ner i bakfickorna, och skuttar så sin gata fram, gnolande på någon gammal visa om sefirer och solsken och blomsterdoft. Visserligen är han rätt belåten, när han kommer in på en väl uppeldad kafé eller på något läskabinett, der han kan få slå sig ner med sin tidning framför spisen och sticka de frusna fötterna ända in i brasan, men hemma hjelper han sig, märkvärdigt nog, i två, tre graders köld utan all eldning, på sin höjd med ett par grofva vedkubbar, långsamt pyrande i spisen från dag till dag, eller, — hvad som äfven i bistra

omständigheter härstädes mycket praktiseras, — med att flitigt blossa sigaretter och sålunda omgifva sig med en ljummare atmosfer.

Till en början skulle jag också spela sydländning, enligt den gamla regeln att taga seden, dit man kommer. Det hade flera dagar varit rätt kulet, men jag låtsade om ingenting och satt hemma och frös med god smak. Ändtligen syntes mig detta gå för långt. »Fördömdt ruskväder! — sade jag för mig sjelf, men återade mig genast, — dock .... stor sak! det sätter så der till ibland, men går lika hastigt öfver; »enfin», det är ett undantag! Några vedträd på spisen skola hjelpa saken. Vive la belle France!» Och jag fick mig trenne knöliga och svarta vedknaggar, som med tillhjelp af en skyffel glöd efter myc-

ket besvär sattes i brand. Pusten måste likväl härvid arbeta utan uppehåll, emedan veden, såsom snart visade sig, var af denna äkta sort, som här säljes efter vigt och den man derför af pur industri lägger lång tid förut i blöt, på det den må bli väl tung. Jag pustade mig trött och förderfvad, träden endast rökte och kokte, jag svor och kastade pusten ifrån mig, jag stod upp, gick ett slag och andades för att pröfva, om det var lika kallt i rummet, — andedrägten syntes ur näsa och mun, — jag fattade pusten på nytt och lät den sucka under en obarmhertig kraftyttring; samma klena framgång! Det var afgjordt, att jag arbetade förgäfves eller åtminstone endast för att värma kråkorna. Då gick ur mitt hjerta en djup suck till det gamla Sverige, kakelugnarnas och

skinnpelsarnas land, och jag beslöt att anskaffa mig en »poêle.» För den vida spisel-öppningen sattes, i brist af prydligare skärm, ett stort ark tjockt papp, temligen noga tillslutande, och min värdinna försäkrade mig, att jag nu här skulle komma att må som perla i guld.

Fan besitta! Som perla i guld!.... Du skulle just se mig, hur jag här, kulen och med en jemmerlig figur, sitter med nattrocken uppdragen öfver öronen, mössa på hufvudet, fötterna gömda mellan ett par soffkuddar, samt stolen och skrifbordet framskjutna så nära inpå det hettande kakelugnsröret som möjligt! så har jag sutit här i öfver trenne månader, och hin vete när jag får slippa det, emedan vädret ännu är, åtminstone att vara »sydländskt», sakramentskadt miserabelt. Och detta kallas att

må som perla i guld!.... Det fatalaste är, — hvad jag just i dag upptäckt, — att botten i poêlen är förbränd och sönder, så att halfva brasan ramlar ut på stengolfvet inunder, när jag eldar. Pipan har derjemte fått en knuff, så att den äfvenledes är nära sitt förfall. Det är klart, att om icke blidare årstid infinner sig inom få dagar, är jag förlorad menniska. O, hvi dröjen J, ljummande flägtar från Italiens solbrända slätter, från medelhafvets glittrande vågor? Och du, vårens hulda gudinna med syrener och pomeransblommor i din korg, ser du då inte, att jag sitter här med blåfrusna fingrar?

Imedlertid är det verkligen för parisaren, — märk! för parisaren! — redan full vår, och som häromdagen vid Longchamps-promenaden i Boulogner-

skogen några ljusa löf befunnits utslagna på ett och annat ungt träd, så påstår han sig ha bevis för saken, hvad vinden och temperaturen nu än må säga deremot. Också stå hans fönstrar och dörrar öppna till långt in på natten, och han sitter utanför »Café Foy» i Palais-Royal-trädgården och äter is. Vår värdinna i hotellet, en rask och liflig fru, har tagit fram ett par gamla sommarskor af hvitt tyg och sväfvar i en tunn ljusblå blus-klädning upp och ner i trapporna, munter och vårlig som en lärka. Hon står just i detta ögonblick midt i blåsten uppe på hotellets »terrass» och gör sina anordningar för en derstädes tillämnad berså. — Ty du bör veta, att vårt hotell utmärker sig högst intressant bland mängden af dylika genom det icke alldeles vanliga be-

haget af en terrass, — »avec jouissance d' une terrasse» heter det uttryckligen på hotellets adresskort, — ett platt italienskt tak med jerngaller ofvanpå en låg mellanbyggnad; här hafva husets innebyggare sin promenad, här slår man sig ner efter intagen middag, när vädret är mera mildt, att hålla samspråk vid en butelj öl eller »vin de Macon», och när det blir skymning, tar kanske en af hyresgästerna sin gitarr hitopp, en annan tar en fiol, och de öfriga messieurs ordna sig i hast, för att hålla sig varma, till en liten ballett, hvartill gemenligen inbjudes som första dam en liten grisett, mamsell Francine, en qvickögd, mörkbrun, svarthårig, elastisk sydfransyska från spanska gränsen, som merändels sitter och sömmar nere hos värdinnan och är särdeles trakterad af

att då och då få prata med ungherrarna på sin roliga patois och än mer att få valsa litet, för hvilket hon har en stor passion. — Som sagdt är, har nu vår fru värdinna fått den idylliska idéen att till sina gästers fromma uppe på denna terrass för sommaren anordna en liten berså, till hvilken ända en stomme redan blifvit uppförd af spaljer-stänger och ståltråd, samt en mängd klängväxtsplantor i lådor, såsom kaprifolium, murgrön, vilda vinträd, blifvit, jemte några små granar, hvilka skola posteras vid löfhyddans ingång, med mycket besvär uppflyttade. Hon har ingen ro, den kära frun, förr än denna vackra anläggning kommit i ordning, och hon är sjelf hela dagen med för att se till, att blomsterlådorna bli ändamålsenligt placerade och de unga qvistarna skickligt inflätade i

ståltrådsväfven. Det skall bli ett under, mot hvilket Semiramis' hängande trädgårdar icke förtjena omnämnas; och på adress-korten kommer förmodligen hädanefter att läsas: »avec jouissance d'une terrasse et *d' un berceau;* pension bourgeoise, *soirées champêtres.*»

Jag har nämnt den parisiska termen: »pension bourgeoise», det är uttyddt: »borgerlig inackordering» eller »husmanskost.» Detta är egentligen endast ett anspråkslöst uttryck för hvad i de stora hotellerna mera högtidligt kallas »table d' hôte.» På långt när icke alla hoteller erbjuda dylik pension; dertill fordras en matsal, dertill fordras en »cordon bleu», eller kokfru, dertill fordras en matklocka ute på gården, dertill fordras fasligt mycket saker, som icke hvilket ruckel som heldst med »rum

för resande» består eller kan bestå sig. Der jag bor, — du har redan af det föregående kunnat finna; att det är ett ganska välbeställdt herberge, — finnes en matsal, en »cordon bleu», en matklocka; det är då ingen nöd att hålla »pension bourgeoise.» Salen är visserligen bra liten, betydligt mörk, samt gement fuktig och kall, men med sämja och smala stolar få gästerna likväl på visst sätt rum kring bordet, endast hvar och en väl lyckats voltigera fram till sin plats; till middagen äro ljus tända hela året om, och fryser man, har man här som på alla offentliga ställen fullkomlig frihet att sitta med hatt och kappa på. Mamsell Thérèse, vår »cordon bleu», är just icke i yttre måtto något serdeles valdt exemplar, hon har någonting af hvad vi kalla »köksbjörn», går gerna

i en toalett af mer än filosofiskt verlds-förakt, är sotig upp öfver öronen och älskar att taga sig en pris snus, men hon förstår bra att anrätta kalkoner, gör en förträfflig köttsoppa, och har en egen konst att steka salsifi i smör och rifvet bröd; för öfrigt är hon en be-skedlig gumma inemot femtiotalet, och börjar gerna sina historier på följande sätt: »Jag hade en fästman för ett par år sedan,» och så vidare! I sanning det är någonting för en sede-målare, detta, när hon makligt öppnar locket på den gamla snusdosan och begynner sitt: »J'avais un prétendu il y a deux ans»! Hvad beträffar den tredje artikeln, mat-klockan, så är den tyvärr en smula sprucken, men gör ickedestomindre god tjenst, när den af en rask och oför-skräckt arm sättes i rörelse, och ett

nytt, bastant tåg har just för kort sedan blifvit ditsatt, att ringa i. Klockan elfva hvarje morgon och klockan sex på eftermiddagen, — de bestämda frukost- och middagstimmarna, — hålles härmed ett förtvifladt väsen och skramlande; aldrig förgäfves, ty hungriga magar ha en makalös hörsel, och täta smällar i dörrarna och ett ifrigt stampande i alla trappor bevittna i nästa ögonblick, att signalen varit för husets innebyggare hjertligen välkommen.

Skall jag bjuda dig att taga en närmare kännedom om dessa »borgerliga» mål, detta oskyldiga »hvad huset förmår», skall jag sticka på gaffeln åt dig af denna hvita kalkon, denna svarta kanin, — ypperliga rätter, som blott ha ett fel, det att vara i vårt hotell evinnerligen för hvarje dag desamma, liksom

galten Sehrimner i den nordiska mytologien, — eller af denna präktiga salad, som husets värdinna alltid behagar sjelf »fatigera» med den stora trädgaffeln och trädskeden? skall jag föra till dina läppar af detta aktningsvärda vin, som visserligen är rasande surt, men som, efter de gamla romares sed försatt med en god dosis vatten, rinner så lättflytande ur ett stort dricksglas ner i en törstig strupe, och har en så vacker rosenfärg att se emot dagen? skall jag omtala för dig, hur vid frukostbordet man utan krus nappas med hvarandra om de fyrkantiga smörstyckena till den varma oskalade potatisen, och hur om middagen, när det vankas till dessert ett fat så kallade »quatre mendians», — de fyra tiggarmunkarna, — russin, fikon, mandel och nötter om hvarannat,

ett allmänt krig med skal och kärnor gemenligen slutar den familjera måltiden och stundom förlänger den till långt inpå qvällen? skall jag med allt detta uppehålla dig, som kanske vid mottagandet häraf just står på utgående till värdshuset vid Karl-den-trettondes-torg, der du i det förnämaste sällskap af välpomaderade gardeslöjtnanter och ceremoniösa kammarjunkrar har att fägna din gom med en lång matsedels och en ännu längre vinlistas utsökta stockholmska läckerheter, med sillbullar och gröna ärter, hafresoppa och ugnspannkaka, en sup och ett glas porter?

Du vill snarare veta något om hotellets innebyggare, om mina grannar till höger och venster, uppöfver mig och under mig. Nåväl, jag lemnar genremålningen och »den döda natu-

ren», och slår mig ner på porträttväsendet.

Till att börja med, ett ord om husets respektabla värdinna! Det är en liflig, oförskräckt och oförtruten fru, en äkta fransyska, bonddotter till födseln och utan bildning, men begåfvad i hög grad med detta sunda förnuft och detta sceptiska lynne, som hufvudsakligen gör franska folket till hvad det är och hvad det betyder på civilisationens och upplysningens skala. Hon är afgjord republikanska, sjunger marseljäsen med mycken känsla, har en stor passion för de små farce- och persifflage-teatrarna, och gör sig gerna rolig på det vördiga presterskapets bekostnad. Vid tidpunkten af julirevolutionen egde hon en kafé straxt vid stadshuset, der striden under de heta dagarna var som lifligast.

Sapperment, du skulle se och höra henne, när hon någongång en aftonstund tar sig en liten ledighet från sina trägna hushållsgöromål, fångar an någon af sina hyresgäster för att prata med, och kommer på kapitlet om de tre ärofulla dagarna och barrikaderna vid stadshuset! »Oh, monsieur! — så har hon berättat för mig, och de qvicka ögonen hafva dervid spelat dubbelt fort omkring i hufvudet och de små fötterna hafva icke ett ögonblick varit stilla på golfvet; — oh, tro mig! då var det tider att hålla kafé! Det var fullt hos mig från morgon till qväll, att icke en katt fick rum derutöfver, och himlen vete hvad allt för folk det var! det var många rätt förnäma herrar, som då trängdes der med rätt borgerligt folk, för att få ett litet glas till förfriskning;

jag fick icke annat göra än hälla i och bjuda fram, och jag kunde säga som marketenterskan hos Béranger, — ni känner ju Béranger! —

«J'ai pris part à tous vos exploits,
En vous versant à boire!»

Under allt det der var utanför ett evigt väsen och skjutande. »Bomm! Bobomm!» lät det; — de hade kanoner ute på Quai Pelletier, — och »Brrrrr!» hördes den ena salvan efter den andra. Jag tyckte det var rätt muntert och stal mig då och då på en minut ut i dörren för att se hur det gick.... Jag hade äfven flere republikaner inne hos mig, som togo sin tillflykt dit undan linjesoldaterna, ty man visste att jag var en »honnête» qvinna. En räddade jag andra dagen och höll undangömd flera dygn; de voro två, som kommo inru-

sande i mitt kabinett och bådo mig för himlens skull rädda dem, — min gud hur de sågo ut! sönderrifna, blodiga, nersmutsade! — jag lyckades det med den ena, men den andra blef ertappad.... Man tog honom mellan sig och ledde honom ut på Arcole-bron, sex soldater ställde sig omkring honom med riktade gevär, offiseren befallde honom falla på knä; »à genoux! — sade han, — dépêche toi!» derpå gaf han kommando att skjuta; »hirrr!» blixtrade det till, och den arma stackarn var expedierad. Monsieur! var det icke ena vilddjur?...... Oh, de vilddjuren!...... Men, se, den andra kamraten gick deras klor förbi......»

Hennes yngsta son var vid den tiden ännu bara barnet, en tio, tolf år, men hade på något sätt förskaffat sig

en laddad pistol, — detta har hon äfven anförtrott mig, — och dermed begifvit sig ut i de trånga gatorna närmast i grannskapet. »Var det inte en tjufpojke? Hvad tyckes väl, att han ganska riktigt hade skjutit en linjesoldat för bröstet, inan han kom hem igen?.... Och det talade han uppriktigt om för mig med en helt förnöjd ton! Är det inte gry i den, eller hvad sägs, monsieur?»

Men mutter sjelf hade varit nära deran att få böta för sin manhaftighet. En kula hade nemligen gått in genom fönstret i hennes kafé och slagit in i väggen just der hon satt vid sin disk och serverade; den hade snuddat tätt förbi hennes hufvud och till och med förorsakat henne en liten kontusion. Imedlertid var denna händelse henne se–

dan en lång tid efteråt en källa till god förtjenst, emedan alla menniskor skulle in och se den tappra frun och betrakta kulan i väggen, och hon beskattade derunder deras nyfikenhet med dubbla priser på både kaffe och «le petit verre.»

Slutligen glömde man likväl bort hela affären, rörelsen blef icke längre så lönande som förr, och frun utbytte sin kafé mot att hålla hotell.

Föröfrigt har madame i sina unga år varit ganska vacker och behaglig, heter i förnamn Rosalie och är gift för tredje gången. Hennes nuvarande man har en liten privat beställning ute i staden och synes icke mycket till.

Detta om husets värdinna! Bland mina grannar vill jag först nämna en ung fransysk sig så kallande artist, som bor i en liten kammare i samma för–

stuga som jag. Mannen har en passabel talang i att rita och föder sig på en obetydlig befattning med att ge lektioner i principritning uti en skola, samt med att deremellan rita porträtter i blyerts för några francs stycket. Jag bör icke glömma en annan födkrok, den han tillika idkar som ett slags riktig profession; det är att »culottera» kritpipor, det vill säga att röka in de nya piporna, så att de få en brun färg, då de stå dubbelt högt i handeln. Detta är en af de tusentals små industrier, som förmodligen äro alldeles egendomliga för Paris och af hvilka en otalig mängd folk lefva, de der icke ha någonting egentligt för sig. Allt hvad den glada ynglingen, min granne, på detta sätt förtjenar med att föra blyertspennan och röka in pipor, går nära nog endast till

hans garderobe, hvilken, om icke synnerligt stor, likväl alltid är enligt moden och årstiden. Derunder lefver han så godt som af luft och vatten, den goda mannen, svälter sig tunn som en skrika, för att ha en ny rock och suger ramarna för att ha ett par fashionabla sommarskodon. Hans frukost består af ett stycke bröd och två äpplen, som han vanligen sjelf vid tiotiden hemtar upp till sig från matsalen, och middagen, som äfven från hotellet serveras på hans rum, svarar, förmodar jag, deremot. Han gör med lätthet allahanda både långa och underliga historier, enfaldigt folk att förehålla, påstår sig vara intim vän med epokens utmärktaste litteratörer och artister, pikerar sig af att ha superat tio gånger med Mamsell Déjazet, den famösa aktrisen på Théâtre du Palais

Royal, samt i allmänhet att icke vara de sköna helt och hållet likgiltig. Han är icke oskicklig i att sjunga oskickliga visor, och säger sig ha under händerna en vådevill, som skall göra furore. Öfver sitt arbetsbord har han i en nerdammad svart ram ett stycke af, jag tror visst, en gammal krogskylt, som han utger för en veritabel Rubens, stundom till och med för en Rafael, och inne på dörren är med några knappnålar uppfästadt ett hushållsaktigt bevaradt adresskort, hvars utvända afvigsida, såsom ofta här brukas, innehåller en liten kalender för året.

Det är icke den enda artisten i hotellet. På en annan ända deraf bor en ung målare från — Egypten. Han är en af dessa många afrikanska ynglingar, som Mehemed Ali på sin bekostnad hål-

ler i Paris uti skolor och atelierer. Det är på sjette året han vistas i Frankrike, och han är i kostym, språk, seder och sätt att vara en fullständig parisare. Han hade en vacker dag i Alexandria sutit och lekt utanför sin faders port, då paschan händelsevis passerat derförbi. Gossen hade behagat Mehemed, en sändning unga egyptier skulle just afgå till Europa för att civiliseras, och paschan befallte helt enkelt, att denne skulle skickas med till Paris, och icke allenast det, utan skickas dit *för att bli* målare. — Man ser att det ligger bra mycket egyptiskt qvar i den store paschans europeiseringsåtgärder! — Faderns protester betydde ingenting, gossen togs utan omsvep ur huset, sattes på fartyget med de andra och kom till Paris att bli målare. Något synnerligt anlag

för den ädla målarkonsten tror jag mig icke ha upptäckt hos den unga mannen, men till en viss grad kan man väl med trug förvärfva hvad talang som heldst, och ett blomsterstycke, som han upplemnat till årets konstutställning på Louvren, signeradt med hans namn Mahmud i äkta arabiska krumilurer, är alldeles icke utan förtjenst. När han kommer tillbaka till Egypti land, — och han har fått lof att resa hem ännu i år, — skall han måla väggarna i sin paschas salonger fulla med tulpaner och lotusblommor, hvaråt de gamla moslemiska hofmännen skola stryka sina yfviga skägg med förvåningens fingrar och utropa: »Allah är stor! är icke detta paradiset?»

I rummen öfver mig har jag en tysk resande, som profiterar af sin vistelse i Paris för att lära sig blåsa cornet

à pistons, och plågar mig från morgon till qväll med sina oerhörda tutningar. Cornet à pistons, — ett slags messingstrumpet med klaffar och många »krumliga slingringar», — är instrumentet på moden; hela verlden blåser cornet à pistons, den nyssnämnda mamsell Déjazet har från scenen spelat en aria derpå i sidsta komedien; det är icke längre i några matta ackorder på lutan eller gitarren, utan i långa noter af en högljudd melankoli på corneten, som älskarn om qvällen utandas sitt hjertas ljufva qval för den sköna i fönstret midt öfver gatan; och i stället för den välfernissade kremonesen ligger numera på hvarje fortepiano en blankpolerad cornet à pistons med tillhörande munstycken och böglar tillhands för ackompanjemang. Min hederliga tysk, som ännu håller på

med abc-boken i musiken, har vidtalat en regementstrumpetare, hvilken bor uppe på vinden, att, så ofta han är ledig från sin tjenst, komma ner och genomgå med honom de lexor hans egentliga lärare förelägger honom. Dervid vill sig så olyckligt, att trumpetaren alltid blåser en ton lägre än corneten, hvilket visserligen gör eleven notfast, men för en åhörare naturligtvis är en ordentlig själspina. Också har jag mer än en gång varit på vägen upp att anföra klagomål öfver de omenskliga sekundorna, men jag har erinrat mig den bekanta historien om Bellman, hur han hade låtit fylla sitt rum med en half aln högt vatten samt låg i sin säng och metade efter några isläppta småfiskar, dervid han helt flegmatiskt svarade en person i våningen inunder,

som kom upp och beskärmade sig öfver att det läkte ner genom trossbottnen: »herre! jag måtte få göra hvad jag vill *i mitt eget rum!*»

Tvenne fiolspelare, en italienare och en dansk, begge anställde vid konstridaren Franconis orkester, äro äfven bland husets inbyggare, men dem hör jag gudskelof icke stort utaf.

På bottnen inåt gården bo tvenne originaler. Den ene är en stadssergeant eller gevaldiger, — en oundviklig Argus nästan i hvart hotell, — en högrest herre med väl putsade mustascher och en vördig brukspatrons-korpulens; hvarje hans rörelse är afmätt; när han talar, gestikulerar han som en Demosthenes, och hvart och ett ord framlägges så välbetänkt, så tydligt tvärsäkert, och så precist, som om det gick efter mé-

tronome. Det är, korteligen sagdt, från topp till tå hos mannen någonting pretiöst, som tar sig ofantligt komiskt ut, isynnerhet när man vet, att han i sjelfva verket är en ordentlig poltron — han är annars den enda fransos jag lärt känna som sådan, — hvilken, så länge Musards stormande karnavalsbaler räcka, gemenligen derstädes, i stället för att vidmagthålla ordningen, tar för hvarje qväll huden full af stryk, och den man endast behöfver hviska ordet »émeute» eller »révolution» i örat, för att från en högmyndig matador förvandla till den plattaste bild af en illa bekyttad och byxängslig stackare, färdig att få slag. Om morgnarna går han i en ljusblå stickad ylletröja och en hvit nattmössa på hufvudet; i denna kostym tittar han alltid in i matsalen, för att, i fall vär-

dinnan der befinner sig, hälsa henne godmorgon, hvilket då sker i en högtidlig och rhetorisk ton med följande ord: »Belle dame!..... j'ai....l' honneur.. de... vous... saluer... Comment... va...la... chère... santé?» Vid detta »santé» slår han gratiöst ut den högra armen och handen, med en knyck just vid den sidsta och accentuerade stafvelsen, och förblifver sedan stående som en staty i denna attityd, ända tills svar följer.

Den andra af de båda nämnda originalerna är en monsieur Victor, som gör blanksmörja och droppar att fördrifva väggohyra med, och annonserar sig genom ett kolossalt anslag i alla möjliga färger utanpå dörren såsom »M:r Victor, *Chimiste*.» Han är i hög grad intressant att språka med, denne »ke-

mist», öfver hvars upptäckter verlden en gång skall häpna. För närvarande studerar han synnerligen åskans fenomen från ståndpunkten af elektro-magnetismens och meteorologiens nyaste upptäckter och mest filosofiska hypoteser. Han tror sig ha kommit på spåren tvenne slags åskor, från hvarandra bestämdt åtskiljda; det ena slaget kallar han vattenåska, det andra svafvelåska... Men allt det der är saker, hvarom han sjelf skall i sinom tid göra franska vetenskaps-akademien och herr Arago underkunnige, när han väl fått sluta — en större beställning af blanksmörja, som i detta ögonblick står och jäser.

Med inbegripande af en liten spansk hynda, som tillhör kemisten, en engelsk dogg, som är insatt i pension hos artisten-culotteuren under frånvaro af ega-

ren, samt en värdinnan tillhörig, mjuk-ullig och beskedlig angora-katta, jemte några kanarie-foglar, företer hotellet en blandning af de flesta europeiska nationer och litet af de öfriga verldsdelarna på köpet. Det är ett Babel i miniatyr. Och dermed kan du hafva inhemtat nog om det ifrågavarande herberget, till hvars specificerande det på sin höjd behöfver ytterligare tilläggas, att det är beläget endast några stenkast från Louvren, Palais Royal och Tuilerierna och således verkligen kan anses såsom ett exempel ur den jemna medelklassen af parisiska hoteller.

PARISISKA STEREOTYPER.

Är dock sällsamt att betrakta denna ständigt rörliga, kaleidoskopiskt vexlande menniskomassa, som krälar öfver den stora staden gata upp och gata ner, denna myrstack af niohundratusen själar, som alla äro så beschäftiga och ha så mycket att tänka på, dessa oupphörligt nya grupperingar, utkastade på fri hand

af slumpen, bisarrerier för ögonblicket, men i sanning intressanta för långt mer än detta! Man kan icke annat än skratta, när man betänker hur nycken stundom vänder upp och ner på allt hvad rim och räson heter, hur den kastar om hvartannat elände och lycka, guld och trasor, gräslighet och skönhet, dygd och last, vän och fiende, svart och hvit, norr och söder, öster och vester!..... Man behöfver här blott sätta sig fem minuter i sitt fönster, föreställa sig att man har för sig en stor marionett-teater, och mönstra de olika dockor som under dessa ögonblick af hemliga trådar föras fram och sättas i rörelse på scenen. Detta är ofta mitt nöje, och jag tar dervid stundom ett blyertsstift och en bit papper, för att föra ett litet protokoll öfver hvad som företer sig.

Se här ett dylikt, som just händelsevis faller ut ur mina anteckningar!

»Rue Montmartre. Klockan 11 förmiddagen.

En käring, som skjuter framför sig en kärra med apelsiner och skriker ut sin vara med full hals.

En nationalgardist till häst.

En rad af fem gatsopare och trenne gatsoperskor efter hvarandra, alla samtligen i kippande trädskor och med qvastarna på axel, qvinnorna med kjorteln uppskörtad om lifvet medelst ett rep, en af dem med ett halft makulatur-ark i stället för duk till huckle om hufvudet.

En nygrek, med sin höga, blåa och röda, betofsade mössa, arm i arm med en student; man igenkänner den sednare på det yfviga håret, nerfallande i en lockig rikedom långt på axlar och

hals, ett litet skägg »Henri IV», hopvuxet med mustascherna, och en liten kritpipa i mund.

Tvenne eleganta damer, fräsande af siden.

En invalid, med en arm och trädben.

En dyngkörare; lasset är förspändt med en haltande krake och en ruggig åsna framför denna.

En monsieur med hederslegionens röda band i knapphålet.

Tvenne dandys på frustande fullblodshästar.

En omnibus, hvarur stiger en negrinna.

En hvitklädd amma, med ett par små, enligt landsens sed barbenta, herrskaps-barn, stiger dit upp i stället.

En grisett, med det uppstrukna håret hopsamladt under en liten gles,

svart näthufva med inflätade mörkröda band, kommer ur en modhandlerskas bod, för att gå bort i staden med någon beställd kartong.

Några tjufpojkar.

Några permitterade linjesoldater, eller, såsom de på skämt kallas, »tourlourous», med temligen korta röda byxor och tschakå-hakremmarna flaxande om öronen, säkerligen utgångna endast för att »flanera», det vill säga, gapa på bodarna och köpa rostade kastanjer här och der i gathörnen.

En smutsig beduin.

En auvergnare, som går och bjuder ut friskt vatten och ideligen klingar med sina bleckbägare mot den lilla portativa reservoaren.

En herre i lång hvit klädesrock, hakan nergömd i den höga röda hals-

duken, hatten ner på nacken. Det är utan tvifvel en engelsk lord.

En savojardpojke med en gammal qvast. Han vill göra väl och sopa litet rent för Hans Herrlighet, som ernar sig tvärs öfver gatan, men bär sig klumpigt åt, stänker ner den långa hvita rocken och får i stället för ett soustycke en blick såsom af ett vredgadt lejon.

En landå med ett ensamt, af juveler blixtrande fruntimmer. Kanhända markisinnan Aguado, den rika bankirens fru, kanske ock någon dansös vid stora operan!

En hund, bra nersmutsad och utan svans. Kommer med i parentes!

En fattig, krokryggig och gulblek hustru, dragande ett positiv på ett litet underrede med fyra hjul. Framför på

detta åkdon sitter dessutom en gosse utan fötter, och bakpå ett två, tre års flickebarn, instoppadt i en söndrig korg.

En binga muntra konskriberade, i borgerliga bluser, men med hattarna omvirade med långa fladdrande band af alla färger. Det har förmodligen i dag dragits till lott för den årliga konskriptionen.

Den egna mössan och det myckna snörmakeriet! Det är en polack. Arma man! hvilken lidande uppsyn, och hur rocken är sliten! Den har dock kanske sett sina bättre dagar i en så dråplig fursteborg, som trots någon.

En ostronsäljerska. Åh, skrik åt fanders, bästa mamsell!

. . . .

. . . .

Och så vidare, in infinitum! Det

är ett virrvarr utan ända, der ni åtminstone i första början förgäfves söker någonting att redigt fästa er vid, och det dansar dervid nästan omkring för er hjerna, som när man spritter yrvaken upp i ett kolmörker.

Det finnes likväl verkligen, vid längre betraktande, i denna kaotiska oreda vissa fasta punkter, kring hvilka allt det andra liksom kristalliserar sig. Det är vissa, skarpt betecknade figurer, som i den allmänna förbistringen ständigt återkomma och förblifva ständigt oförändrade. De äro för Paris hvad vissa grundfraser, talesätt, idiomer, äro för ett språk, och det är de, som först göra de parisiska gatorna, käerna, promenaderna, till god och äkta parisiska.

En dylik grundtyp, och en af de märkligaste, är till exempel »le canard.»

Det är en fysionomi, som tillhör egentligen qvällen. Ni vandrar helt beskedligt er trottoar fram vid klockan sju, åtta, då er uppmärksamhet plötsligt blir tagen i anspråk af en monoton och något hes stämma, som ännu på afstånd höres med en munvighet utan like och utan ringaste uppehåll uppläsa en lång lexa, himmelen vete hvad! Ni urskiljer likväl genast att det icke är någon af de simpla tidnings-utroparne, som gå omkring och sjunga sitt: »l'Moniteur, journal du soir!» Rösten kommer imedlertid närmare. Det är en person, man eller qvinna, — ty det finnes äfven »la canarde», — som med en tjock pappersbundt under armen, och oupphörligt hviftande med ett löst blad, vandrar gatan långsamt upp, adresserande sig till hund och katt med det förföriska: »Mes-

sieurs et mesdames! cela ne se vend qu'un sou! Demandez, messieurs et mesdames!» Ni känner efter i er ficka, om ni har något småmynt, för att göra er till egare af denna litterära produkt, som »endast kostar en sou.» Så pass ni kan skönja vid lyktskenet, är det likväl ett respektabelt blad, nära nog stort som en vanlig affisch och tryckt på båda sidorna. Under tiden fortsätter mannen obehindradt upprepandet af sin utanlexa, — det är bladets innehållsförteckning, på konstspråket benämnd »le boliment», — lydande, till exempel, så här: »Mina herrar och damer, kom och begär! det är någonting alldeles splitter nytt och färskt, det är kuriöst, intressant, »fameux»! alltsammans kostar blott en sou! — Utdrag ur Monitören för i dag. — Assis-dom-

stolens utslag, som dömmer till lifsstraff den för rån och mord anklagade och öfverbevisade N. N. — Hiskliga detaljer om detta afskyvärda brott; scen på kyrkogården. — Brottslingens sidsta tänkvärda ord på schavotten. — Arrestering af ett band smugglare, romantiskt äfventyr i bergen. — En lifstidsfånges rymning; förfärlig strid mellan honom och vakten. — En ung flicka, anklagad för trulldom. Uppträde à la Macbeth en stormig höstafton. — Ett utomordentligt fenomen, observeradt i öppna sjön på höjden af Manilla, ett vidunder med fyra stjertar och drakvingar; en besättning af sextio man obarmhertigt uppslukad af detta ofantliga och barbariska djur; en endas underbara räddning genom sin röda mössa; noggranna detaljer om de olyckliga offrens

lidande. — Ett barn med tvenne hufvuden, framfödt af en bondhustru i Aix; föräldrarnas gränslösa sorg, bryderi vid dopet och lärd strid inom presterskapet i anledning häraf; skola båda hufvudena döpas, eller, om endast det ena, hvilket af de två, det till höger eller det till venster? — etc. etc. Kom och begär, mina herrar och damer! kostar endast en sou!» Och det ena soustycket efter det andra vandrar omärkligt i mannens fickor, och pappersbundten blir allt tunnare under hans arm. Ett dylikt blad kallas »canard» och benämningen har sedan öfvergått till äfven den som utsäljer detsamma. Det är, om man så vill, ett slags tidning för den stora massan, ett ur de större och dyrare dagbladens afdelning för polismål och »blandade ämnen» gjordt utplock

af allt som kan synnerligast intressera grisetter och portvakterskor, hyrkuskar och skoflickare, hela denna vidsträckta publik, för hvilken »den stora hafsormen» är någonting förmer än kejsare och sultaner, och ett *godt* brott med aggraverande omständigheter nästan lika uppbyggligt som en vådevill på någon fyrasous-teater. Det är hufvudsakligast vid tillfälle af någon invecklad rättegång, någon »cause célèbre» med bra skandal uti, som kanarden gör god affär på sitt papper, heldst om detsamma då prydes af en liten vinjett i trädsnitt af detta artistiska slag, som ni säkert mången gång beundrat på konstridares och lindansares affischer, föreställande någon mustig scen ur ifrågavarande brottmålshistoria. Den politiska kanarden har vid sina tillfällen spelat en betydande

roll, men arten dör allt mer och mer ut, emedan nu för tiden prefekten merändels nekar sitt tillstånd till skriftens utgifvande. För öfrigt beror den lycka, ett dylikt blad kan göra, helt och hållet på »bolimentet» eller den innehållstablå, som kanarden eger att uppläsa kring gatorna; den måste vara kittlande, varierad, med mystiska och halfqvädna visor, högtrafvande, superlativa uttryck, den måste i få rader innehålla en aning om allt hvad gatorna eller vindskuporna i Paris kunna ega märkvärdigast af både tragedi, romantik och komedi, hvartill nödvändigt litet naturalhistoria bör komma, liksom för att lyfta de filosofiska mångelskefruarnas och hamnbusarnas tankar äfven utom menniskans hvardagliga sfer till den stora guds yttre verld, till universum. Det är en egen konst att

författa dylika innehållsförteckningar, och det gifves inom denna underordnade art af skriftställeri ordentliga reputationer; en talang i detta afseende är alltid säker om sin rundliga utkomst, och sådan liten kanardskribler finns det, som äter sin tvåfrancs-middag i Palais-Royal och derpå nere i trädgården hos Foy dricker sin halfkopp »café noir» med det tillhörande lilla spetsglaset konjak, under det hans mera äregiriga granne, som bråkar sin hjerna med ett epos öfver Napoleon eller en dram för Saint-Martins-teatern, får sitta hemma och svälta vid en brödkant och ett magert saladhufvud. Kanardförsäljarne äro auktoriserade af polisen till ett antal af tvåhundra. De blifva merändels med tiden förmöget folk, ty ehuru deras blad säljes för en lumpen sou, hafva de likväl

härpå en ganska god profit; det dåliga papperet, de gamla utnötta stilarna göra nemligen i förening med en ofantlig upplaga, att utgifvaren kan lemna dem det i första hand och på fast räkning för mindre än en fjerdedels sou exemplaret. När man rätt betänker, äro således de goda kanarderna några klippare, som rätt artigt veta pungslå sin publik! Hvem skulle tro det, när man hör dem med en så patetisk, nästan ömklig och beveklig ton sjunga det eviga omqvädet: »kostar blott en enda sou, mitt herrskap! blott *en enda* sou!»

Dégraisseuren, som med ett förbindligt »M'sieu!» rycker på er midt på gatan och med ett stort tvålstycke börjar ingnida er rockkrage, för att uttaga några helt och hållet imaginära fläckar, samt décrotteuren, hvilken med

sin skoborste passioneradt slår sig ner på era stöflor, så fort ni råkar för ett ögonblick stanna och se er litet omkring i ett gathörn, äro tvenne andra, sinsemellan befryndade, personligheter inom dessa stereotypslägten. Skoborstaren har sitt hufvudqvarter på Pontneuf; han delar dess trottoarer med hundklipperskorna, ett eget skrå af aktningsvärda madamer, hvilka här sitta hela dagarna på sina gamla trädstolar med den långa saxen vid sidan och med begärligt sneglande blickar på hvarje långullig pudel, som vandrar bron beskedligt fram i spåren af sin tjockmagade pustande herre. De skyltar dessa madamer bestå sig, — de utgöras af en bak på stolskarmen prentad inskrift, — äro kända för deras oöfverträffligt fria ortografi och sin egna fåordighet, såsom, till e-

xempel: »Bourgeois! tons lé chien coupe lé chât va en vile lessez votre adrece!» Deröfver ser man gemenligen målad en liten katt eller hund; ofantligt artistiskt, kan man föreställa sig!

Jag bör icke glömma de famösa lumpsamlarne, som med en korg på ryggen och en gammal lykta i handen sent om qvällarna smyga kring alla husknutar, med sin jernskodda pinne undersöka rännstenar och kloaker, leta i sophögar, snoka i de minsta vinklar och vrår. Det är verkligen märkvärdigt att se med hvilken öfvad skarpsynthet de uppspana allt, äfven det obetydligaste, som på ett eller annat sätt kan vara bra till någonting och kan komma till måtta, samt med hvilken skicklighet och säkerhet de kasta det öfver axeln in i korgen. De ha minsann icke tid att

vara långsamma i sina rörelser, der de, krokiga och framstupa, lunka gata upp och gata ner, äflandes att förekomma hvarandra och intaga de fördelaktigaste lokalerna, såsom bakportarna till restauranter, kaféer och hoteller, der de största skräphoparna vanligen befinnas utkastade. Ni skall besinna, att en god sophög ofta nog inbringar icke så obetydligt, och i allmänhet är i Paris chiffonierernas yrke långt ifrån att vara otacksamt. Det försäkras, att det finnes sådana vigilanta lump- och skräpsamlare, som äro i stånd att förtjena ända till sex, åtta tusen francs om året. Det är dervid att märka, att alla dyrbarare saker, som påträffas, anses utan samvetsförebråelse som god pris, och man vill ha gjort den kuriösa statistiska beräkningen, att endast af artikeln silfver-

skedar dagligen i Paris förloras ett halft dussin genom ovårdsamhet af kökspigor, hvilka låta dem utkastas med diskarna, och att gatsmutsen i denna stad innehåller ända till en femtedel jern, affall och afskaf från de otaliga hjuldon, som från morgon till sena qvällen i alla riktningar slita på de parisiska gatorna. Chiffoniererna äro för öfrigt icke synnerligt väl kända; ofta döljer sig under deras trasiga blus en lurande polisspion, ofta äro de endast öfvade tjufvar, som begagna yrket egentligen för att göra sig hemmastadda i alla vinklar af husen och gårdarna.

Gatsångare och gatmusikanter utgöra för sig en särskild och ganska vidsträckt familj, och de finnas af alla åldrar, alla fysionomier och skaplynnen, från dessa magra, gulbleka barn, som

med en fiol eller gitarr stå och qvintilera och sjunga på trottoarerna ända till sent på qvällen, med en öppen dosa utställd på gatan mellan ett par små ljusstumpar för mottagande af de sparsamma fyrkar medlidandet kastar åt dem, eller den blinda gubben, som vid en ung gosses hand skrider långsamt framåt, pinande hjertslitande toner ur en sorglig oboe, till den muntra gynnaren, som, utstyrd i en »costume de fantaisie» och litet emellanåt uppblandande sången och musiken med skäligen grofkorniga infall, orationer, anekdoter, samlar midt på gatan omkring sig en krets af åhörare, så att den fria framfarten för hela långa stunderna så godt som upphäfves, narrar soldater, pojkar och mångelskor att kikna af skratt och hela grannskapet att af nyfikenhet öppna sina fönster.

Liksom det bland dessa nödens späda barn, hvilka tvingas af sin hjelplösa belägenhet att sjunga slagdängor i gathörnen, — och, huru tragiskt! ju större hungern är, ju plågsammare kölden, desto vackrare gäller det att musicera, — liksom det bland dessa arma varelser icke sällan finnes anlag, som efter många pröfningar, efter en lång kurs i bekymrens och motgångarnes skola, en vacker dag utveckla sig till stora och ryktbara talanger, likaså träffar man i den sidsta kategorien äkta komiska och snillrikt burleska karakterer, hvilka man skulle unna en bättre skådebana, än gränderna, i fall de icke i sjelfva verket vore äfven der af så god effekt. En dylik gatmusikant, när han är af första sorten, behandlar äfven sin sak med ett visst artistiskt yttre sken, han har en

garderobe och består sig till och med ofta en uppvaktande slaf, som vefvar på ett positiv, dertill han sjelf, herr artisten och aktören, endast på fri hand, och allteftersom inspirationen kommer på honom, faller in med sin fiol. Ty han spelar gemenligen fiol, och hvilket spel, mina vänner!.... sällan håller han instrumentet som vanligt under hakan, oftast sätter han det framför magen och gnider derpå som på en violoncell, än spelar han det bakom ryggen, än öfver hufvudet, än mellan båda benen, än under det ena, upplyftadt i vädret; skulle Paganini kunnat göra dylikt efter? Hans drägt består af hvita strumpor och skor, röda kortbyxor, grön vest, en lång och gammalmodig gridelin sidenrock, trekantig hatt på tvären, och ett par oformligt stora glasögonsbågar utan glas. Med

hatten bugar han sig till höger och venster och gör sin kollekt kring laget, han förstår derjemte ganska skickligt att uppfånga hvarje soustycke, som kastas ner till honom från fönsterna och balkongerna, dervid han med en rörd min lägger handen på hjertat och ropar uppåt: »Messieurs et mesdames! det är med hela värman af en tacksamhet utan like, en tacksamhet, som endast kan förliknas vid den, jag hyser för monsieurs frikostighet, han derborta med den hjeltemodiga tschakåen.....» Han gör dervid en oförmodad vändning och utpekar satiriskt någon beskedlig tourlourou bland de kringstående, hvars försigtiga position långt bakom alla andra synes utvisa en afsigt att få se och höra för intet. För öfrigt har han sitt fria språk och adresserar sig oförbehåll–

samt till hvem, hans öga först faller på, det må vara en pojkvase eller en pär. Än är det en hederlig och stillfärdig gumma, som kommer gatan fram; utan betänkande är vår artist färdig att bjuda henne sin arm och följa henne till närmaste hörn; han öfverhöljer henne derunder med de utsöktaste artigheter och böjer ridderligt ett knä för henne, innan han säger farväl. Allt detta sker på ett oförargligt och humoristiskt sätt, att gumman måste storskratta sjelf med alla de öfriga. Än är det en ung, parfymerad sprätt med ett ordensband i knapphålet, — himmelens gud vete hvilka hemliga tjenster han gjort sitt fädernesland! — den uppmärksamma rolighetsmakaren drifver genast sina åhörare upp på ömse sidor af gatan, för att göra öppen plats åt Hans Nåd;

»det är den store markisen af Carabas!» hviskar han åt den ena och den andra, och tillägger högt med komisk högtidlighet den bekanta strofen ur Bérangers sång:

»Chapeau bas, chapeau bas!
Gloire au marquis de Carabas!»

Gatmusikanten är en afgjord folkets man, han gör satirer mot de förnäma, gnolar på marseljäsen, när någon grann offiser passerar förbi, och sträcker ut fingrarna till en lång näsa bakom gendarmernas rygg.

En af de intressantaste och mest älskvärda bilderna från de parisiska trottoarerna är blomstersäljerskan, »la bouquetière», »la marchande de violettes» eller »de quatre saisons», som hon äfven med rätta kallas, denna decembers som midsommarens eviga blomstergu-

dinna. I vackert väder och i fult, i solsken och i regn ser man henne alltid troget vid sitt hörn, vid sin trappa, med sina korgar och kålfat, fulla med doftande violer och törnrosor och nejlikor. Paris kan omöjligt vara utan blommor en dag, och detta är ett vackert karaktersdrag hos den goda staden. »Des violettes pour un sou!.... Fleurissez vous, madame!....Monsieur, embaumez vous! Achetez mes giroflées, mes oeuillets!» är hennes vanliga rop, och det är aldrig för tomma öron. En af hennes jemnaste kunder är grisetten; en grisett anser sig icke ha fullständigt gjort sin klädsel, om hon icke under bröstet i sitt förklädesband har en liten bukett af en rosenknopp, omgifven af några aromatiska violetter, också är bouquetièren hennes första visit, när hon

om morgonen kommer ut i staden för att gå till modhandlerskan eller sömmerskan, der hon har sitt arbete för dagen. Ungherrarna köpa af henne för hennes vackra ögons skull, om ej för annat, — ty hon är ofta en rätt täck unge, — damerna köpa af henne, för att ha någonting mellan de subtila fingrarna, medan de promenera, något att plocka på, medan de lyssna till sina beundrares smicker, höra litet musik eller se en komedi. Många blomstersäljerskor drifva sina affärer i ganska stor skala; de göra sina uppköp i parti vid de blomstermarknader, som vissa dagar i veckan hållas på »Marché aux fleurs» och andra torg, samt hos de trädgårdsmästare, hvilka till ett antal af mellan två- och trehundra finnas inom och närmast kring Paris, — flera af de kring huf-

vudstaden tätt belägna köpingar, såsom Puteaux och Fontenay aux Roses lefva dessutom helt och hållet på blomsterodling för Paris, — de hafva ordentliga butiker, vid bulevarderna, i Palais Royal och flerastädes, förse baler och soaréer med deras behof, och förtjena mycket pengar. Det saknas icke exempel på baler, dervid det till rummens prydande och till buketter åt de sköna åtgått blommor till ett värde af fem, sex tusen francs. Vid hertigens af Orléans förmälning bortslösades till stadshusets och stora operans blomsterklädsel tillsammans tretiotusen francs! Blommorna hafva blifvit en lyxartikel, Floras blyga barn dragas in i den stora verldens flärd, de skola göras till fröknar och mamseller, ifrån att vara endast naturbarn, de tvingas att lefva bland siden,

guld och kristaller, att höra dansmusik, i ställe för näktergalens sånger i lunden, och man söker kring jordens rund för att kunna skryta med de skönaste af dessa intressanta gäster under sitt tak; det har blifvit en lyx, men man måste medgifva, att det är af de mest poetiska, en af dem, för hvilken en verkligt vacker tanke ligger till grund. En blomsterhandlerskas butik företer en egen uppfriskande och intagande anblick; dessa brokiga buketter, instuckna i vida strutar af rent hvitt papper och upplagda, i ordning efter storlekarna, på hyllor och diskar, denna parterr af blomkrukor, med sina rika och yfviga stånd likaledes omsorgsfullt omvecklade med hvita pappersstrutar, allt är så ordentligt, städadt, trefligt och leende. Men inne i boden sitter bouquetièren omgifven af

stora kålfat med blommor, sysselsatt att binda nya buketter, för dem som efterhand bli försålda, hon tar för sig knäet fullt af nejlikor, resedor, törnrosor, levkojer, astrer, passionsblommor, hon plockar deraf ut dem som bäst harmoniera, hon försöker nya sammansättningar, knyter ihop, beskådar mot dagen, nickar bifall åt sin lyckliga uppfinningsförmåga eller förkastar. Hvem skulle tro att en stad som Paris verkligen eger sina idyller?

I fall jag icke nöjde mig med att endast framdraga ett och annat exempel af ganska många, utan gjorde anspråk på att fullständigt genomföra mitt ämne, skulle jag lätt kunna öka denna katalog till dubbelt och tredubbelt. Jag skulle då omtala

Pariserpojkarna, »les gamins» eller,

som de annars kallas, »les moutards», dessa sorglösa, lifliga, halft vilda, halft tama svalor mellan husen i Paris;

»Les dames de la Halle», dessa torgmadamer, som vid flera tillfällen, synnerligast under den gamla revolutionen, spelat en så betydande politisk roll, och som kanske än i dag skulle kunna göra det, men imedlertid under afvaktande på de stora händelserna inskränka sin manhaftighet till att, med armen i sidan och uppblåsta kinder från sin mångelskestol apostrofera oskyldiga prester och soldater, för hvilka sina båda värsta fiender de äro outtömliga i pittoreska öknamn, sådana som till exempel »edra fördömda lakritsfigurer», »edra kinesiska dockor», »edra gudsnådliga Jesus-karrikatyrer», »edra ihåliga vaxhelgon», »edra fem-sous-kavaljerer», »*koko-*

driller, »*evenemanger*», »skalade lök-ansigten, icke värda att komma ett ärbart fruntimmers *parsonnière* på en mil nära;»

Kastanjerostaren, som hela dagen står i portgångar och vid boddörrar, och pustar i sin lilla jernugn, rullande deröfver den på ett bleck utbredda frukten;

Pastej- och tårt-försäljaren, som på en kärra förer omkring sina präktiga »gateaux de Nanterre», »colifichets», »cornets», hvad de allt på konstspråket heta, dessa flottiga läckerheter, upptornade kring ett litet i botten nedsatt fyrfat, på det de må hålla sig ständigt ugnsvarma och förföriskt osande;

Savojard-ungarna med sina sopqvastar, positiver eller skorstensskrapor; Elsass-flickorna, med sina runda, fryntliga ansigten, sin pittoreska landtdrägt, den korta kjorteln, duken knuten under

hakan, och sina eviga hyfvelspånsborstar i handen till afsalu för »en liten sou»;

Försäljaren af gamla böcker, »l' antiquaire», som på käernas stenmurar utbreder sina dammiga bibliotek, eller uppställer dem under smala brädtak längs husväggarna, och hans frände konsthandlaren, som mellan träden i Champs Elysées eller på bulevarderna hänger ut sina gamla gravyrer, karikatyrer, musikaliska verk, på långa utspända snören;

Skoflickaren i hörnet, inom sin lilla bod af tre, fyra plankor, hopslagna mot väggen;

»L'écrivain rédacteur», kommissionsskrifvaren i sitt dylika anspråkslösa kontor i ett annat hörn, författande på fri hand åt hela verlden namnsdags-gratulationer, suppliker till ministrarna, inla–

gor till allmänna verken, annonser att införas i tidningarna;

Råttgifts-säljaren med ett par långa, gråa, döda magasinsråttor fästade som skylt på en hög stång; handelsmannen för gamla kläder, som med några utslitna persedlar hängande till åskådande öfver axeln, och med ett par buckliga hattar i den framräckta handen, öfverallt förkunnar sig genom ett med pipigt mål och i näsan uthållet: »marchand d'habits!» — eller rättare: »marchand d'bi-i-i!» —; den vandrande glasmästaren med sin låda på ryggen, och uppköparen af sönderslaget glas med korgen på armen; fruktmånglaren med sina valnötter och bergamotter; med en legio andra dylika, hvad de nu heta, alla dessa handelsmän och industririddare af den peripatetiska eller kring-

vandrande skolan, dessa anspråkslösa, men högljudda rännstens-Merkurier i blus och trädskor, som ifrån morgon till qväll uppfylla Paris med de hvarandra disharmoniskt korsande och öfverröstande skrik, hvarmed de utbjuda sitt kram...

Men min lista är ju redan så lång, att den, som Leporellos, når i backen, när jag rullar upp den! Och jag afstår från att uttömma mitt ämne, då jag på samma gång skulle uttömma ert tålamod.

EN-FRANCS-KONSERTER.

Till Hjerter Dam.

Du har önskat, förtjusande, att jag ville lemna dig några ords underrättelse om Musards konserter, som du så ofta hört flygtigt omnämnas eller sett i tidningar vidrörda, och med hvilkas dansmusik du gjort bekantskap på Herr

Lampas lysande börsbaler under förlidna vinter. Din vilja är min högsta lag, och jag går att hörsamma den. Likväl, som jag till och med i brefskrifning eger en lärd mans hela grundlighet och högtidlighet, samt älskar att alltid behandla ett ämne systematiskt, tager jag mig med din benägna tillåtelse friheten att icke inskränka mig till endast och allenast Herr Musard, utan något förtälja om hela det egna slag af musikaliska tillställningar, hvaraf bemälde herres konserter utgöra endast en del, ehuru denna i och för sig visserligen i många fall är företrädesvis anmärkningsvärd.

Vår tids anda, hvars berömvärda sträfvande är att popularisera allt, att göra allt för alla villkor tillgängligt, har antagit och med verkligen öfverra–

skande framgång och resultater på en mängd olika företag användt en industriell grundsats, som väl skulle kunna synas förskrifva sig ända från det gamla ordspråket: »Många bäckar små göra en stor å», men likväl aldrig tillförene varit betraktad ur en sådan omfattande synpunkt och i utöfning satt i en sådan riktning som nu, och hvilken derföre kan anses karakteristisk för epoken. Det är principen att för sin vinst beräkna endast litet på hvart håll, men deremot taga i anspråk en så mycket större publik. Det är den, som skapat restaurationer för tredjedels pris, omnibusar och kullbåtar, samt Herr Hjertas läsebibliothek. Det var en tid, då nio tiondedelar af en stor stads befolkning icke visste hur det kändes att åka i vagn; nu kan för några lumpna slantar

en skoflickare eller en svafvelsticks-madam göra denna angenäma erfarenhet i ett åkdon på vaggande fjedrar, med pösande ryggdynor och matta under fötterna. Förut trycktes af en förläggare endast några få hundra exemplar af en bok; de såldes så mycket dyrare, spriddes långsamt kring land och rike, stannade till största delen inom vissa bibliotek och blefvo med tiden rariteter, »libri rari» och »rarissimi.» I våra dagar upplägger man i Tyskland, Frankrike, England, editioner om femtio- till hundra-tusen exemplar, men man säljer dem för en fyrk, och det är endast bibliomanerne, som klaga häröfver. Det är den så kallade skillings-, eller för olika länder pfennig-, sou-, penny-principen, skillings-systemet, skillings-industrien, skillings-litteraturen! . . . . .

En fransysk musikus, — jag tror verkligen det var just Herr Musard, — som gifvit akt på detta den nyaste tidens fenomen, fick en vacker dag, bäst som han satt och funderade, en ganska ljus idé. »Det är någonting icke så rasande — sade han för sig sjelf — med alla dessa upplagor för godt köp af planschverk, af »oeuvres complets», af musikaliska biblioteker, af hvad vet jag allt! Principen är förträfflig. Ponera, att man på samma grunder företoge sig att göra en reform inom konsertsalens gebit! En skillings-upplaga af musik-soaréer, »à la portée de toutes les fortunes», såsom det heter i annons-språket, och på samma gång »à la portée de toutes les intelligences»! Hvaba?»

Mannen var af ett förslaget hufvud;

han kände sina landsmäns smak för musik, synnerligen för ett visst slag deraf, men han visste derjemte, att operett-uvertyrer äro för en uthungrad mage en ganska mager köttsoppa, Belliniska »pot-pourris» en ytterst ihålig »vol-au-vent», en Rossinis rulader samt och synnerligen icke värda en ärlig »rulad» från köks-spisen och sjelfva Beethovens stora sep-tett icke värd en karott grönsalad med en skifva bröd till, och att så länge ett musikaliskt mål kostade sex till tio eller tolf francs, de fleste måste försaka alla sådana för den mera oumbärliga bastantare födan för knif och gaffel. »Man måste låta det förträffliga folket äta salad och vol-au-vent och lägga på hullet, — så räsonnerade vår man, — och ändå sätta dem i stånd att äta litet musik deremellan! Se der den beniga

uppgift jag ämnar lösa!.... Hitåt, ohé! Alla, som vilja höra musik, god musik, skön musik, munter musik! Och lyssnen till det oerhörda jag säger er: priset.... *en* franc! Död åt sexfrancs-konserten! Ära och framgång åt den nya för tjugo sous!»

Och han begaf sig omedelbarligen till en boktryckare och lät på rödt papper trycka åt sig en kolossal affisch, med öfverst en massiv, kolsvart etta om två händers bredd och nära alns höjd, att varda uppklistrad på hvarenda knut i Paris.

Detta var början till »skillings-konserterna.» Folket såg den stora ettan, förundrade sig margfaldt, misstänkte nästan ett bedrägeri, men strömmade imedlertid i flockar till »Concerts Musard.» Dessa vunno snart ett allmänt deltagan-

de och blefvo på moden. Tillställaren hade beräknat sin sak efter riktiga grunder och spekulationen var en gång för alla lyckad.

Flera andra hafva sedan imiterat företaget; nya sådana uppstå hvart år. Det Musardska inträdes–priset, en franc, — i svenskt mynt icke fullt tjugofyra skillingar banko, — har bibehållit sig såsom ett minimum för alla, och de hafva, i stället för att härutinnan underbjuda hvarannan, sökt att öfverbjuda den ena den andra i val af repertorium, i lokalens lyx, i pikanta och omvexlande anordningar.

Af dessa olika en–francs–konserter äro Musards i många afseenden ännu alltid de förnämsta. Han har enkom härför uppbyggt på den präktiga gatan »Neuve Vivienne» nära den fashionabla

Boulevard Montmartre, ett slags mellanting mellan palats och tempel i en enkel men imponerande antik stil. Salongen, hvari man inkommer omedelbart genom en förstuga och en liten tambur, är inemot qvadratisk och betydligt större i areal än stora börssalen i Stockholm. Dess väggar äro nästan helt och hållet beklädda med trymåer från tak till golf; de få mellanrummen prunka med mästerliga arabesk-målningar. Taket är i götisk smak medelst upphöjda, tvärs öfver hvarandra löpande bjelklager, indeladt i rosett-rutor, alltsammans likaledes konstrikt orneradt med arabesker och förgyllningar, utom åtskilliga större och mindre plafondstycken, dem utmärktare konstnärers pensel icke försmått att fylla med allegoriska kompositioner; en krets af dylika målningar

löper dessutom under taklisten rundt kring hela rummet. En oöfverskådlig mängd af kristallkronor med gaslågor från imiterade vaxljus, på alla kanter fördubblade i de höga spegelglasen, uppfyller salen med ett slags atmosfer af meteorisk glans, som i ordets fulla bemärkelse förblindande slår emot den inträdande och kommer honom att för ett ögonblick ovillkorligt stanna vid dörren, innan han stiger närmare utför de sex, åtta korta trappsteg, hvilka mellan tvänne rader blomkrukor och små granar i lådor, — här en eftersökt och modern artikel, — leda ner till parketten. Midt i rummet är en upphöjd rotunda, ett luftigt tempel med glesa och moriskt spensliga pelare; detta är orkesterns plats. Hela golfvet rundt omkring är upptaget af stolar och bän-

kar, och endast en tillräckligt bred gång, belagd med halmmattor, lemnad fri för promenerande, nedanför de utefter väggarna löpande rödklädda bänkraderna.

Så fort sommarmånaderna inträda, borttages ur rummet en hel vägg, som är af träd och flyttbar, och salongen kommunicerar nu med en lång öppen plan, som i flygande hast blifvit förvandlad till en liten trädgård, medelst inflyttade otaliga krukvexter samt lager- och orange-träd i lårar, ordnade pittoreskt och verkligen illusoriskt till buskar och rabatter. En mängd små vattenkonster, sinnrikt anbragta bland dessa, spela om qvällarna och underhålla med sitt fina duggregn de omgifvande blommornas friska vällukt.....

Musards soaréer gifvas hvarenda dag hela året om, och det torde vara få

gånger deraf huset icke är ganska godt. Under karnavalstiden ger Musard här dessutom vissa dagar i veckan efter konsertens slut maskeradbaler, som isynnerhet för sina frenetiska galopader äro vidtbekanta och talrikt, oftast af alla dylika talrikast, besökta. Man ser att det är en man som icke sofver bort sin tid; också lär hans netto-behållning för året belöpa sig till en rätt artig summa, men som han spelar icke blott åtskilliga instrumenter, utan äfven kort, och sköter de sednare med lika mycken otur, som de förra med tur, lär alltsammans gå lika lätt som det kommer.

Orkestern består hos Musard af åttatio kapellister. Deras aflöning kan antagas till öfverhufvud omkring nittio, hundra francs i månaden; somliga hafva

derunder, andra, som sköta principalstämmorna, hafva något mera. Detta kan synas obetydligt betaldt, men så stort är tilloppet i Paris af musikidkare, att till och med en så måttlig summa, derföre att den är en bestämd, påräknelig månadspenning, utgör föremål för otaligas rivalitet. Utom detta ständiga kapell uppträda här äfven för särskildt arfvode, enligt öfverenskommelse, nybörjande solospelare, som afse blott att till en början göra sig kända af en större allmänhet, — många ryktbara artister hafva gjort sin anspråkslösa début på Musards soaréer, — och en och annan virtuos med redan stadgadt anseende låter till och med stundom här höra sig i en »fantaisie brillante», eller några »variations sur des motifs favoris». De föredragna orkestersakerna, ofta svå-

ra nog, utmärka sig i allmänhet för en fulländad ensemble och precision, en följd af det täta repeterandet, ty när en uvertyr eller kadrilj fått tonen för sig, spelas den gerna hvarenda qväll i flera veckors tid. Monsieur Musard, en oansenlig och nästan vidrig figur, med ett af koppärr jemmerligt tilltygadt ansigte, anför alltid sjelf, oupphörligt svängande sin taktpinne, än åt ett, än åt ett annat håll, och på samma gång med hela kroppen, med knyckningar på hufvudet, med miner och gester, med hyssjningar och långtänjda »ps!» bråkande att få uttryckta alla finesser i de olika stämmorna, alla nyanser i det hela. En synnerlig roll spela härvid hans stora ögon med de buskiga ögonbrynen; än, vid en kadans eller ett decrescendo, kniper han ihop dem, så att han blir röd i synen och allde-

les förställd; bäst som det är, — pukorna ha en not eller det är ett forte, som skall med all gevalt attakeras af hela orkestern, — slår han i en blink gluggarna åter upp och spänner ut pupillerna, som om han ville äta upp hela sitt auditorium i ett enda andedrag. Det är rent af förfärligt att skåda!....

Under detta råder i salongen mycken frihet, och monsieur Musard har ofta nog liten belöning för det vackra nit och intresse han egnar sin sak. Många mästerligt utförda svårigheter, många lyckade effektställen passera tyvärr utan uppmärksamhet de flestes öron, och hela stunderna står han, den förträfflige anföraren, och blinkar med ögonen och gestikulerar och anfäktar sig, utan att någon enda af åhörarne ser ditåt och beundrar honom. Saken är

nemligen den, att man, ganska naturligt i öfrigt, icke anser detta mera anspråkslösa slags konserter på enahanda sätt med egentliga musikaliska högtidligheter, sådana, för hvilka Conservatoiren öppnar sin af idel klassicitet doftande helgedom, eller Henri Hertz' nya hotell sin förgyllda och sammetsklädda musiksal, med tillhörande koketta »boudoirer» och furstliga förmaker. Man kommer hit för att se folk, för att träffa bekanta, för att språka och skratta, musiken betyder här endast hälften, man hör på den stycktals, lemnar den åter ur tankarna, när det faller sig annorlunda; men man fördrifver sålunda sin afton behagligt och utan ceremoni. Ceremonien är en förnäm gudinna och håller sig alltför god att besöka ställen för en franc! Något psykologiskt snille

har enkom för denna sorts soaréer uppfunnit det så trefliga och pikanta bruket af den stora ronden. På den härför öppnade gången mellan bänkarna ser man från konsertens början till dess slut en oafbruten och tätt sluten kedja af promenerande skrida långsamt framåt, det ena hvarfvet omkring salen efter det andra, kavaljerer med lornjetten för ögat, för att spionera efter vackra fruntimmer, damer med tillbakakastade mantiljer och schalar, för att ega den tillfredsställelsen få en utsökt klädsel bemärkt af verlden. Rundtomkring orkestern bilda de otaliga små korgfläk-taburetterna oregelbundna grupper, den ena tätt invid den andra, och här tisslas och tasslas, och politiceras, och talas anekdoter, och sqvallras, och kurtiseras, och hviskas hemligheter, och gö-

ras ordlekar. Det är endast när någon synnerligt liflig vals eller kadrilj spelas upp, eller annars någon favoritmelodi ur nyaste operan, eller några öfverraskande solotakter för ett ovanligare instrument, som uppmärksamheten fästas mera uteslutande vid Herr Musard och hans orkester; det blir då några ögonblicks tystnad bland åhörarne, och den långa promenerande raden stannar antingen plötsligt af och gör en liten halt, eller påskyndar farten i takt efter den elektriserande musiken.

Det är annars en af Musards utmärkande förtjenster att kunna göra »programmer», hvilket är en svårare konst än mången föreställer sig. De äro alltid af en underhållande omvexling och beräknade på att ega någonting lockande och angenämt för hvarje

olika smak, först och sidst iakttaget den gamla regeln: »hors le genre ennuyeux». En väsendtlig beståndsdel utgöra de ryktbara Musardska kadriljerna, galoperna och valserna. Så fort en ny opera af någon förtjenst blifvit en eller två gånger gifven på en af Paris' musikteatrar, är Musard genast framme, plockar ur partituret de sångbaraste och populäraste melodierna, blandar dessa tillsammans med tillägg af litet mer trumma och triangel, ordnar det i en viss allmän form, sätter här och der en liten »touche» på eget bevåg, till lyftning af det hela, såsom en repris för säckpipa, ett infall för ringklocka, några takter för iphicloide, — denna långa grofröstade trädlur, hvarur presterna tuta i koret vid högtidliga gudstjenster, — eller, såsom i den beryk-

tade pistol-kadriljen, ett pistolskott till fortissimo; och en ny fransäs är färdig, hvilken efter sin härkomst blir uppkallad, »Bryggaren i Preston», »Régine», »Kärleksdrycken», »Guido och Ginevra», hvem kan uppräkna allt? Musard gör äfven originalsaker inom den dansande stilen, och dessa ofta i afseende på instrumentering och rythm af mycken effekt; det är valser, som kallas: »Les parisiennes», »Les valsantes» och dylikt, kadriljer, som heta: »Les rendez-vous de chasse», »La retraite», »La figurante», »La dame d' honneur», »La cloche sonne», galoper med idel pittoreska namn, såsom »La foudre», — Åskan, — eller »Le tourbillon», om hvilken en tidning yttrat, att det är en »hvirfvel», som på de Musardska karnavalsbalerna drar med sig allt hvad lif och anda har, till och med stadsser-

geanterna och municipalgardisterna, dessa ordningens flegmatiska vidmagthållare. Till bevis att »le concert Musard» verkligen jemte denna lättfotade musik erbjuder åtskilligt äfven för den, som älskar en litet mera stadig, behöfver jag endast anföra ett af dess programmer; se här, om det roar dig, det för i går aftons till exempel:

Första afdelningen.

Uvertyren till »Roberto Devereux». Donizetti.
»Les Parisiennes», valser. . . . Musard.
Uvertyren till »Friskytten» . . . Weber.
»Valsens behag», kadrilj . . . . Strauss.
Aria ur »Wilhelm Tell», exequerad på »cornet à piston» af Forestier d. y.. . . . . Rossini.
»Lady Melvil», kadrilj . . . . . Musard.

Andra afdelningen.

Uvertyren till »Wilhelm Tell» . Rossini.
»Till den skönaste», valser . . . Strauss.
Variationer för violin, exeque-
rade af Schwaederlé . . . . . Bériot.
»Falstaff», kadrilj . . . . Musard.
Uvertyren till »Fidelio» . . . Beethoven.
»Elisa», valser . . . . Labitsky.

Tolf numror, — det är det vanli-
ga antalet, — deribland fyra ypperliga
uvertyrer och tvenne solosaker, utförda
af virtuoser med berömda namn, —
Forestier, far och son, anses jemte Du-
frêne som de förnämsta exekutörer på
det moderna och vackra blåsinstrumen-
tet cornet à piston — kan man bil-
ligtvis mer begära för en franc? och
när man härtill lägger det verkligen an-
genäma och trefliga i sjelfva lokalen, en
af de mest lysande, men på samma

gång af en stel etikett minst besvärade, kan man för sitt nöje bättre använda dessa tjugu sous? ..... Jag har för dem hos Herr Musard andra qvällar fått höra delar af Beethovens c-molls- och f-durs-symfonier, och Långfredags-aftonen ingenting mer och ingenting mindre än Händels oratorium: »Messias.»

Under uppehållen mellan de särskilda numrorna har man tillfälle att förfriska sig, om man så behagar och vill kosta på sig, med en is eller en sorbet, i en med salongen omedelbart förenad kafé, en af de briljantaste i Paris. Eller köper man sig en aftontidning och sätter sig att studera. Ty, ser du, tidningarna, dessa tidningar, som du i hjertat hatar så mycket, det är nu en gång kommet derhän, att de

skola vara öfverallt och förfölja en, jag tror, in i andra verlden! Du har dem i hvartenda gathörn, du har dem kring dig, om du går att promenera i en offentlig trädgård, de stå vid vagnsdörren, om du på gården af ett »messagerie» stiger i en diligence, för att resa bort, de äro dig till mötes hvarthän du vänder dig för att dricka en kopp kaffe eller ett glas öl, de hänga dig i rockskörtet när du går in på operan och trängas om platsen med dig på parterren, de klappa dig på axeln och buga sig för dig, bäst du vid ljudet af Herr Musards galoper dansar i tankarna direkte in i elyséen. Och detta är bokstafligen sannt. Fiolerna i orkestern hafva icke väl dragit ut sista slutstråket af ett stycke, förrän tidningsbäraren, höjande sin entoniga stämma med det

vanliga: »L'Entre-acte! demandez L'Entre-acte, trois sous! Demandez Le Moniteur parisien, journal du soir, trois sous!» börjar sin rund kring salen, fläktande åt höger och venster med några blad till prof. Men täflande med honom att insinuera sig hos den ärade publiken, kryssar emellan bänkar och stolar en liten qvinlig varelse, nystärkt och nystruken, med den småskälmska hvita grisett-mössan och ett kort förkläde, en ung, täck »bouquetière», famn och händer fulla med friska doftande buketter i rena, omsorgsfullt hoprullade pappersstrutar, med hvilka hon niger för hvarenda kavaljer, som hon ser ha fruntimmer i sällskap med sig. »Ah, minsann! en alltför söt camellia!» utropar någon af de sköna, och sträcker sig, liksom afsigtslöst, men med en half blick på

sidan åt sin riddare, fram mot den erbjudna blomstruten; — det är dock någonting så romantiskt att sitta och uppsuga parfymen af en ros eller en violett, medan man lyssnar på vacker musik! — och kavaljeren tar upp sin börs och öfverräknar hastigt sina damer, de äro.....sju; han väljer då sju af blomsterflickans utsöktaste buketter och presenterar åt de nådiga hvar sin. ..... Fan besitta! det kostar pengar att vara en artig karl!

Detta om Musards soaréer. En värdig rival till dem är »le concert Valentino», äfven »concert S:t Honoré» kallad efter S:t Honoré-gatan der den har sin lokal. Dess orkester består äfvenledes af åttatio personer, står under en viss monsieur Valentino's ledning och är kanske öfverhufvud till och med me-

ra jemnt vald än Musards. Den har likväl icke lyckats vinna alldeles samma fart som Vivienne-gatans konserter, och häruti har utan tvifvel sjelfva salongen icke så liten del; från första början en förebild till Musards, är den nu gammal och i många stycken förfallen, förgyllningarna äro urblekta, och ornamenterna bevittna förgångna tiders mindre eleganta än präktiga smak. I en stad, der ytan betyder så mycket, som i Paris, är det naturligt, att sådant skall ega en vigt i vågskålen. Dessa konserters säsong inskränker sig till höst- och vintermånaderna. Hvarannan afton är inträdespriset en franc, och programmet anordnadt i likhet med Musards, eller med blandade uvertyrer, solosaker och dansmusik. De andra qvällarna lemnar herr Valentino kadriljerna å sido

och ger så kallade »grands concerts extraordinaires» för två francs, då man här får höra Gluckska uvertyrer samt andra klassiska stycken, och sednare afdelningen alltid utgöres af någon större symfoni hel och hållen, oftast någon bland Beethovens. Man griper sig till och med an med hans »Eroica». Det är en allmänt gjord anmärkning, att största delen af auditoriet dessa aftnar består af engelska familjer och andra utländningar. Parisaren har visserligen all aktning för Beethoven; och för en kort stund, välan, får gå! Men han kan aldrig komma på rätt förtrolig fot till honom, och att lefva ihop med honom en hel timma, åh!.... Nej! tacka vet jag: »Le postillon de mam' Ablou! tralle-ralle-ralla!»

Andra enfrancs-konserter ega rum

endast för sommaren; till detta slag höra de, som, dirigerade af monsieur Beaudouin, gifvas i den så kallade »Jardin Turc», en vid Temple-bulevarden belägen trädgård, — den har sitt namn af en turkisk kiosk, med fina arkader och fantastiska prydnader, som utgör dess medelpunkt och tjenar till plats för orkestern. De äro talrikt besökta. Och i sanning, du skulle älska dessa originella soaréer i fria luften. Föreställ dig denna trädgård, som, om man så vill, har det felet att vara för liten, men kanske just härigenom vinner en fördel, som den annars skulle sakna, den att vara hvad man kallar småtreflig och intim! Den utgöres nästan hel och hållen af små bersåer, den ena endast genom en smal gångstig skiljd från den andra, men hvar och en

tätt hopflätad med syrener, kaprifolier, murgrön och andra slingerväxter, och så knappt tilltagen, att på sin höjd trenne personer kring ett helt litet bord få rum derinne. När mörkret infaller — och hela sommaren är här redan skumt klockan sju, half åtta — tändas gas-lyktor här och der i trädgården och i kioskens arkader, i hvar och en af hvilka på samma gång en liten vattenkonst sättes i gång att spela; belysningen, som från dessa lyktor slår upp på de lummiga trädmassorna och de smärta popplarnas pyramider, hvilka häraf få en ljusgrön och sväfvande färgton, är af en verkligen magisk verkan, men in i de trånga bersåerna hittar icke detta ljus, utan här är ännu alltid samma halfdunkla, förtroliga skymning, denna skymning, som är så dyrbar för

tvenne älskande själar, som har så många ljufva otillåtna kyssar på sitt samvete, som gjort så utomordentligt lycklig mer än en djerf riddare vid en underskön prinsessas sida, mer än en Petrarca vid sin Lauras, mer än en intressant juris-studiosus från »quartier latin» vid en känslofull sötunges från en snusbod i »Passage des panoramas»! Äfven om man icke har någon snusbods-skönhet, mot hvars vackra axel man får luta sitt hufvud, hur är det icke en vällust, att här, en ljum sommarqväll, vid ett glas limonad, som man haft omtanka att beställa från den angränsande kafé-paviljongen, i ostördt lugn från sin blomsterångande boské höra på något afstånd en sprittande dansmusik, en briljant Rossinisk eller Aubersk uvertyr! Den moderna musiken, med sin dun-

drande, skramlande, effektsökande instrumentering, sina marsch-takter, sina koketterande balett-figurer, är här fullkomligt på sitt ställe, och det är här man skall höra den, för att fullt uppfatta och förstå dess popularitet. Jag har här blifvit försonad med triangeln, och jag har hållit på att omfamna pukslagaren.....

Den berömde Dufrêne har för sommaren slagit upp ett tabernakel under några kastanjer i »Champs Elysées», och ger der äfvenledes en-francs-soaréer. Greklands gudar hade inga bättre i *sin* elysé...................

LONGCHAMPS.

Det lefde i det trettonde seklet uti Frankrike en prinsessa, benämnd Isabella, syster till konung Ludvig den helige, densamme som gjorde det sista korståget, men i förtid afled under Afrikas palmer till omätlig sorg för riddare med radband och munkar med svärd. Denna furstinna var ofantligt

gudfruktig, såsom man kan tänka om en syster till en så gudfruktig bror. Ännu aldrig hade hon tillåtit en tapper konungason att till hennes ära bryta en lans, eller belönat en serenad med en från balkongen nedfälld törnros; trubadurens harpa kom aldrig in öfver hennes trösklar, och aldrig hade en romanciers fantastiska berättelser förkortat den långa vinterqvällen vid spiseln i hennes hof. Rysande för allt verldsligt, hade hon sin lust endast i bönen, i heliga legender och fromma mäns vishetsläror; och hon suckade dag och natt öfver uppbyggliga munkpergamenter, och utplånade deras grannt målade initialer med sin gudlighets heta tårar. En vacker dag fick hon så en ingifvelse, den ädla prinsessan, att bygga ett nunnekloster, som skulle bli ett mönster för

alla dylika inrättningar, och der hon ville sjelf offra sina dagar åt frälsarens tjenst och alla heliga helgons, så manliga som qvinliga. Hon valde för denna stiftelse en stilla och undangömd ort utanför Paris, benämnd Longchamps, på andra sidan om den stora skogsmark, hvars qvarlefvor i dag äro så vidtbekanta under namnet Boulognerskogen. Sjelf ingick hon verkligen i detta nya kloster som novis och afled der som sådan år 1269.

Longchamps fick snart ett utomordentligt rop om sig för sin stora helighet. Der skedde underverk af den otroligaste beskaffenhet, man såg der syner, som ännu ingen sett, man hörde der morgon, middag och qväll de herrligaste himmelska konserter af fullstämmig orkester med trumpet, basun och stränga-

spel. Dess nunnor voro en utkorad hjord af den ädlaste ull; deras messor hade dubbelt så mycken kraft som alla andras att lösa en fattig fan ur skärselden, deras förböner knackade aldrig förgäfves på himmelens port, och deras orakel voro sannspådda, som om de varit lästa i öppen bok.

Häraf hände det sig, att Longchamps med tiden blef en pilgrimsort för otaligt folk. Allt hvad af stora skälmar och syndare fanns, strömmade hit, att i säck och asko göra bättring, tända så och så många tvåfamnslånga vaxljus framför de undergörande bilderna, och såmedelst gå med lättadt bröst och andligen rentvagen tillbaka. Konungar och drottningar, furstar och potentater, de rike och »välbyrdige» trängdes för jemnan vid klostrets portar.

Allt gick sålunda en tid bortåt ganska heligt och gudaktigt tillväga. Men, som man lätt kan föreställa sig, skulle likväl i längden denna alltför fria verldsliga kommers nödvändigt urarta. En och annan hade till en början upptäckt, att bland jungfrustiftets fromma innevånare fanns mången, som under det hvita doket dolde de skönaste rosenkinder och ett par de eldigaste ögon, och kring hvars nyss utsprungna former den vida, fotsida nunnedrägten smög sig i alltför retande konturer, för att icke låta en ana någonting högst förföriskt. Efter hand såg man bland de trängtande pilgrimskaror, som stundligen belägrade Longchamps, blomman af hufvudstadens ridderliga ungdom, hofvets och salongernas mest lysande kavaljerer, mest utropade »verts-galants» i ett obe-

gripligt anfall af gudsfruktan trängas här framför alla andra. Sjelfva Henrik den fjerde, detta mönster för ridderlighet och dygd, drogs ofta hit af en oemotståndlig inre drift, och det påstås, att han af ren religiositet en vacker dag härifrån borttröfvade en för öfrigt rätt vacker tärna, den han från en ringa Kristi brud gjorde till..... abdissa i, jag minns icke hvad för ett annat stift....

Som jag säger, råkade pilgrimsfärderna till Longchamps med tiden urarta till en endast verldslig mod af unga glädtiga seigneurer, tagande sig en lagom lustridt för att se vackra flickor i en vacker natur. Det vidtfrejdade klostret hade ett ytterligare steg att taga från sin naturliga bestämmelse; dess metamorfos skulle blifva än mer offentlig.

Hela verlden känner hurusom andlig sång och musik från de äldsta tider varit ett af de hufvudsakliga klosterstudierna, och den katolska kyrkan har till och med fått ett enkom helgon till patronessa för denna sköna konst, den mångbeprisade Sancta Cecilia. Nåväl, nunnorna i Longchamps voro mycket snälla sångerskor. Detta hade hittills endast varit kändt af klosterkyrkans tystlåtna hvalf, som hvarje dag hörde de andäktiga barnen qväda sin latin. Men från den stund hufvudstadens ungherrar började sticka in både näsa och öra här och der i det blygsamma sångfogelnästet, var saken icke längre någon hemlighet för verlden. Den första af dessa doftande och pudrade unga markiser eller vikomter, som af någon mer eller mindre romanesk anledning

händelsevis kom att här bevista en »vêpres», sade för sig sjelf: »minsann! de små ungarna ha rätt vackra röster!» Den nästa, som, lockad utaf sqvallret, följde exemplet, utropade »sacrebleu! de sjunga à merveille!» Den tredje gaf dem helt högljudt det galanta vittnesbörd, att de sjöngo som ingenting mindre än englar. Nu var fältet uppgifvet. »Det heliga huset» i Longchamps, såsom dylika stiftelser kallades, blef småningom en operasalong och boudoir, dit icke mer endast hufvudstadens galanter och fashionabler, men hela den stora verlden, damer som kavaljerer, for ut att fördrifva en öfverflödig timma med åhörandet af en ypperlig musik, utförd af de intressantaste talanger. Detta var särskildt förhållandet hvarje år under de trenne så kallade heliga dagarna i påskveckan,

då de solenna passionsmessorna, »Stabat Mater» och »Les ténèbres,» exeqverades af nunnorna i stor skala, stundom med förstärkning af de yppersta artisterna från teatrarna i Paris. Vid dessa tillfällen belägrade redan många timmar förut en lång »queue» det gamla klostrets portar, och man nödgades armbågas om platserna. Det fanns icke i Paris en enda af tidens lättfärdiga, qvicka och fritänkande hofskönheter, som icke dessa dagar gjorde sig gudfruktig och hastade till Longchamps, att applådera den tragiska Kristuslegenden, så effektfull på de stora Italienska kyrkokomponisternas entusiastiska och patetiska språk. Ty man applåderade. Det var icke längre moden ens i det offentliga att snyfta och slå sig för bröstet; de sköna klappade i »små hvita hän-

der», och sprättande abbéer ropade, i stället för amen, »bis» och »dacapo», så att det genljudade i kyrkhvalfven.

På den tid då Diderot i sin »La Religieuse» företog sig att lemna en och annan skildring ur det inre af klostrens historia, voro Longchampskonserterna som bäst i sitt flor. Men en högvördig erkebiskoplig ordonnans gjorde ändtligen slut på dessa förlustelser och satte lås för abbayets gallerportar. Lustfärden ditut under den heliga veckan var imedlertid en mod af alltför gamla och förnäma anor, för att taga sig för när af några, himlens gud vete dessutom hur uppriktiga, prestskrupler. Och avenyerna kring Longchamps, äfvensom hela vägen dit, fortforo att under de trenne dagarna som hittills vara uppfyllda af otaliga från Paris utströmmande

promenerande. Fick man icke mer slippa in i helgedomen, kunde ju icke förbjudas att, så mycket man ville, beskåda den utanpå.....

De timmar, man förut uppoffrade på att sitta och pinas på en trång plats i någon vrå af den öfverfyllda och qvafheta kyrkan, blef det nu en sed att använda till en och annan tur i den närbelägna Boulognerskogen, i den uppfriskande vårluften, bland drillande foglar och de första fladdrande fjärilarna; och för att tala uppriktigt, förlorade man härvid så synnerligt?......Tungt pompösa, af förgylldt bildthuggeriarbete glimmande karosser, dragna af silfverskodda fålar, och koketta, med allahanda små allegoriska målningar brokigt utsirade »phaetons» och »whiskies» korsade hvarandra i de otaliga alléerna, eller bildade

långa saktmodigt framskridande filer från den ena ändan af parken till den andra. Det var prinsessor och baronessor, hertiginnor och markisinnor, i siden och diamanter, långa oändliga lif, nakna axlar, pudrade lockar under en liten spetsig, på sned fästad kastorhatt, samt genombrutna långhandskar och paljettbroderad solfjäder. Men rundtomkring dessa törnrosor fladdrade en oräknelig skara fjärilar i stångpiska och krås, gräddan af Frankrikes ridderskap och Martis adelsfana, fullblodiga junkrar på fullblodiga araber, skuttande och högljudda, kastande här och der in i vagnarna buketter, komplimanger och »bonsmots». Den höga solen, som ser så ofantligt rara saker, har säkerligen aldrig skådat inom en omkrets af några lieues församladt så mycket ståtligt och

förnämt, broderadt och förgyldt. Och hela Boulognerskogen doftade mysk flera månader derefter, oaktadt blåsväder och störtregn.....

Den fromma Isabellas kloster hade som allt annat sitt 1790, dess nunnor drefvos ut på bar backe, och jag vet icke till hvad profant ändamål dess heliga gemaker omskapades, kanske till stall, kanske till vedbodar. Longchamps-promenaderna upphörde med detsamma för någon tid. Den nya vind, som nu blåste, hade i ett ögonblick bortsopat all feodalistisk pomp och flärd. Den konstituerande församlingen hade upphäft alla titlar och adliga värdigheter; de lysande livréerna blefvo i afvaktan på mindre kinkiga tider upphängda i klädskåpen, och markiserna, vordna »medborgare», läto med tårar i ögonen måla

mörka skyar öfver sina illustra vapensköldar på vagnsdörrarna *......

De bättre tiderna kommo också på sätt och vis igen. Kejsardömet, hvilket lika mycket älskade att omgifva sig med allahanda grannlåt och aristokratisk pomp, som republiken afskytt allt dylikt, återställde äfven den gamla praktfulla Longchamps-promenaden. Vare sig imedlertid att de gamla markis-perukerna icke funno sig riktigt »à son aise» bredvid lagrarna från Wagram och Austerlitz, eller att epokens ständiga politiska rörelser icke lemnade dessa flärdens förlustelser tillräckligt i fred, nog af! man gjorde sig visserligen till att åter punktligen hvarje långfredag göra en tur genom »skogen» och att dervid utbreda så mycken lyx som möjligt, men nöjet var

* Historiskt.

tvunget, det var icke samma verve, samma fria galanteri som förr. Först efter restaurationen blef det litet mera lif i spelet, litet mera af den gamla entusiasmen. Intresset för Longchamps-promenaderna har sedan dess något så när bibehållit sig till närvarande ögonblick, och den parisiska långfredagen befinner sig sålunda ända derhän urartad från sin heliga bestämmelse, att den i stället för en kyrkans sepulkraliskt allvarsamma, allt verldsligt skyende fest, är blefven toaletternas och garderobernas stora årliga bemärkelse- och högtidsdag, fantastisk, yrande och kokett. Hvilket likväl, i förbigående sagdt, icke hindrar en och annan giktsjuk oldtmor eller annars verldsföraktande kär själ att fira den, såsom kristliga menniskor höfves, med fasta, hjertängslan och psalmodi.

I sjelfva verket, man skulle vara bra litet invigd i modernas mysterier, för att icke genast efter denna dag, »après Longchamps», upptäcka de mest pikanta förändringar i formen af en dandys halsduksrosett, i färgen på blommorna i en bankiersfrus tyllhatt, ja i fasonen på en diplomats landå, eller i det förgyllda betseltyget på hans ridhäst. Under de föregående veckorna till påsk äro i Paris tretusen oförtrutna modister i den utomordentligaste verksamhet. Sömmerskan tager dubbelt så stora styng som vanligt och bryter af dubbelt så många nålar. Brodösen hoppar öfver hvarannan qvist eller udd på sitt mönster. Och blomsterfabrikantskan, denna moderna Flora med sina karminkoppar och sina pappersstrimlor, gör i brådskan bockar mot botaniken, låter

taggiga törnrosblad växa kring en syrenklase, och violer och hvetax skjuta från samma stängel.

Men i de rika och sköna fruarnas »boudoirer» råder härunder mycken jäsning, som tid efter annan ger sig luft i envisa skärmytslingar och till och med öppna strider. Det uppstår skarpt uttalade partier; det ena som det andra värfvar sig anhang, fattar en allt mera hotande position och förskansar sig på bästa sätt. Tvedrägt hotar att åtskilja de mest lysande hus, upplösa de intressantaste förbindelser.....

En viss grefvinna, som eger alla upptänkliga behag och talanger, men händelsevis en något mager hals, har sett sig opartiskt i spegeln och upptäckt, att en sidenrobe, för att fullkomligt kläda en skönhet, måste gå högt

upp ända under hakan, och hon har heligt beslutat att vid instundande Longchamps gifva moden en riktning åt detta håll....

Men en viss liten fyllig generalsfru på fyratiotalet har haft det infallet att på en bal masqué visa sig kostymerad »à l'enfant», med blotta axlar och långlockigt hår, och en ung närgången roué har dervid misstagit henne för hennes systerdotter, och i ett gynnande ögonblick tryckt en varm kyss på hennes hvita ryggrad, hvarefter hon gjort ett löfte att till sidsta andedraget strida för de urringade lifven....

En ung fru, som skrifvit åtskilliga högt värderade poemer i den romantiska skolans anda, och har Byrons och Victor Hugos porträtter öfver sin toalett, har redan för instundande Long-

champs beställt en liten hatt eller så kallad »capote» af svart tyll med en ensam, mörkt purpurröd nejlika uti, och trenne af hennes beundrare på fruntimmerssidan hafva hastat att applådera denna melankoliskt sköna idé....

Men hon har en svärmor, för hvilken Florian är större än hvilken annan författare som heldst på jorden, och Chloé och Tirsis äro mycket vackrare namn än Esmeralda och Dona Sol; den goda gumman har längesedan i ordning en schäferhatt, som kostar femhundra francs, en äkta italiensk, för tusan! och öfverhöljd med en hel parterr af de yppigaste och ungdomligaste Provins-rosor; och hon hotar att aldrig mer träda inom sin sons tröskel, om han icke öfvertalar sin kära hälft att afstå från dylika äfventyrliga och fantastiska in-

fall som den röda nejlikan på svart botten.....

Alla dessa tvistigheter och hvarandra korsande intressen, hvad blifver då derutaf? Icke annat, det jag vet, än att man ännu i sidsta ögonblicket står på samma punkt som alltfrån det första! Och så stiger då ändtligen den stora dagen upp öfver ett chaos, hvarmed himmelen vete huru och på hvad sätt hon skall reda sig.

Det är de »Elyseiska fälten», hvarigenom vägen löper fram till triumfbågen »de l'Etoile» och vidare till den derutanför belägna Boulognerskogen, som nu för tiden utgöra den egentliga skådeplatsen för ifrågavarande högtidlighet. Också råder i den vida parken redan från bittida på förmiddagen mycken beställsamhet. Under det från

hufvudstadens alla kyrkor de graviteti-
ska klockljuden mana till långfredagens
heliga begängelse, är här ett hamrande
och slamrande, ett flängande och dän-
gande, som man skulle kunna kalla
högst syndigt. Det är en legio af
taskspelare, förevisare af marionett-tea-
trar, månglare och småkrögerskor, som
svettas att under de nyknoppade ka-
stanjeträden uppslå sina tält, baracker
och diskar, i beräkning på det under
dagen förväntade tillopp af menniskor
från stadens olika delar. Tusentals mer
eller mindre ålderstegna trädstolar radas
upp mellan trädstammarna på ömse si-
dor vägen längs hela sträckan af »Champs
Elysées», och uthyrarnes gälla stämma
ljuder redan hvart man kommer: »une
chaise bien placée! demandez une chaise
bien placée!» En och annan gammal

trött matrona eller en förpaktarfru från provinsen, utstyrd i en alnshög hufvudbonad af stärkt, bländhvit tyll och behängd kring hals och bröst, om armarna och i öronen med oformliga, massiva guldstycken, ett familjearf från sjuttonhundratalet, väljer sig också i god tid en förmånlig plats för tvenne sous, och slår sig ned med ena benet uppkastadt öfver det andra, att i allsköns ro invänta hvad som komma skall. Vid hennes sida infinner sig en liten småklippsk grisett, bjuden på en stol af sin »prétendu», som med papperssigaretten i mund fattar stånd derbakom och för hvarenda ryttare eller åkande, som ilar förbi i dammet, stöter den sköna i ryggen med ett förnöjdt påpekande »tiens!...» »dites donc! voilà!» Men en person, som man genast vid första

ögonkastet igenkänner vara en åskådare »par préférence» vid detta spektakel, mer än både landtfrun med den alnshöga mössan och den lilla fiffiga grisetten, är en monsieur, som just nu helt andtruten anländer, skjuter fram en stol åt sig så nära inpå vägen som möjligt, rycker upp en teaterkikare, torkar af glasen med sin silkesnäsduk, och med armbågen öfver stolskarmen fattar en imponerande ställning, lik mönsterherren vid sitt bord inför en mängd rekryter. Det är redaktören af en inflytelserik modsjurnal, som redan i morgon nödvändigt måste innehålla en lärd och detaljerad öfversigt af hvad innevarande »Longchamps» företett intressant och originellt; eller är det någon af dessa många modhandlare från London eller de stora tyska städerna, som årligen till

denna högtid ankomma till Paris, för att efter de nya moderna göra sina beställningar och uppköp för sommaren....

Imedlertid är det middag. Klockan blir ett, hon blir tu. En mängd folk, som varit och afhört de herrliga messorna i kyrkan Saint Roch eller i Saint Eustache, eller i Notre Dame för att få bekika den granna erkebiskopen af Paris, som derstädes denna dag sjelf talar gudsord ur sin purpursammetskåpa och nickar amen med sin guldbrokatsmössa, strömmar nu hitut i täta svärmar. Ekipascherna blifva på samma gång allt flera, och hundratals »gulhandskar» hoppa om hvarandra på sina fullblodsklippare, lyckliga som gudar i sina nya sommarpantalonger. Först vid fyratiden är likväl promenadens glans i sin middagshöjd. Landåer, kabrioletter,

droskor, af alla möjliga fasoner och färger, jaga då hvarandra i oändliga filer längs den breda vägen, liksom genom ett tudeladt haf af menniskor, och den myckna herrligheten blandar sig för ögat tillsamman i ett brokigt, oredigt hvimmel, som gör en sjösjuk. Såsom en påminnelse, om man annars skulle glömma det, att man befinner sig i sjelfva Momi hufvud- och residensstad, der intet undflyr gycklet, förvillar sig här och der bland de elegantaste ekipascherna äfven en och annan »folie caricaturale», såsom till exempel en af några muntergökar kuskad vagnsstomme, halffärdig och omålad tagen från vagnmakaren, med uppslagen sufflett, mellan hvars refben, — ty det är endast det oöfverklädda skelettet, — en klunga af skrattande ansigten tittar fram och nickar åt de förbi-

vandrande, eller helt simpelt ett underrede på fyra hjul, draget af ett par halta krakar med stora, fladdrande plymascher mellan öronen.... Och några tjog pojkar springa hurrande omkring och svänga med mössorna.

De åkande begifva sig, för mesta delen, icke längre ut än till triumfbågen »de l'Etoile», den de fara omkring och så vända samma väg tillbaka, bildande en motsatt ström till de alltjemnt från staden utrullande nya promenerande. Flera fortsätta dock lustfärden, efter gammalt bruk, ett stycke in i Boulognerskogen. Också, om vid den tid påsken gemenligen infaller, landsbygden visserligen icke ännu företer någon synnerligt färgrik idyll, eger den icke desto mindre nog behag, för att belöna åtminstone ett ögonkast utom stadens

murar. Tufvorna hafva längesedan färdig åtminstone ränningen till sin sammetsglänsande gräsmatta, och en och annan liten stellaria sitter redan inväfd deri; den knoppade ungskogens massor visa en ljusgrön tapet, och här och der gungar redan en löfvad qvist i afvenbokens eller kastanjens toppar. Och sedan blåser här ute genom det solskensrika landskapet den uppfriskande vårvinden, hvarefter man så förgäfves drager andan derinne mellan husen, der evigt samma dimmiga och ohälsosamma luft utan spelrum sqvalpar gata upp och gata ner, som ett flegmatiskt träskvatten....

Några tjog ekipascher göra således, åtminstone som hastigast, en visit hos Boulognerskogens småtäcka dryader, ehuru det visserligen icke för dylika landt-

lollor till guddomligheter lönar mödan att visa sig inför en toalett från de förnämsta magasinerna på Rue Vivienne. Hur olika likväl detta, dessa få enstaka promenerande, som bli helt förvånade att stöta på hvarandra, en och en, uti korsvägarna eller rotundorna, emot den lifliga och lysande verld, som här ännu för femtio år sedan på denna dag rörde sig! Och äfven det lilla, som återstår, säges för hvarje ny vår alltmer aftaga. Boulognerskogen skall snart icke mer ega ens spåret af sin gamla omtyckta Longchampspromenad. Sic transit gloria mundi. Och de arma voffel-försäljarne, som tillförene vid detta tillfälle gjorde en rätt vacker marknad i de af tusentals vandrande uppfyllda lunderna, skola hädanefter med sin presenterbricka och tillhörande bleck-

ask med strösocker, gå förgäfves allé upp och allé ner, och utskrika sitt »demandez des gateaux à deux sous!» för skogens skrattande skator.

KARNAVALEN.

Bland allt det orimliga och dumma, katolicismen uppfunnit, kan väl näppeligen någonting vara mera påtagligt befängdt, än det gamla bigotteriet, att för vissa erkeheliga och högtidliga tillfällen sätta sig utan tvingande nöd på förknappad kost, eller, såsom det kallas »späka sitt kött». Den stora-

svältkuren veckorna före påska förtjenar utan tvifvel att härutinnan i främsta rummet rekommenderas till utgallring. Det är svårt att inse det naturliga deri, att man skall magra ut sig på spenat och en gammal ostkant, under det de läckraste kalkoner spatsera på hönsgården utanför ens fönster, de förträffligaste rapphöns flaxa kring ens öron, och de frodigaste kalfkotletter böla från kohuset; ett dylikt kostförakt är till och med en verklig hädelse mot den moderliga naturen, som låtit stekar af allahanda slag födas till verlden och en gödd kapun smaka lika bra den ena dagen som den andra! . . . . .

Hvad som likväl i någon mån är egnadt att blidka ens förtrytelse öfver detta så olyckligt originella påhitt, är den qvicka och humoristiska inrätt-

ningen af en den ängsliga påskfastan föregående fröjdetid, då man »in dulci jubilo» må njuta af lifvet och lägga på hullet, så att man utan alltför mycken risk för sin arma lekamen skall kunna gå den instundande persen till mötes. Det är en andans tillåtna eftergift åt köttet, som bevisar, att vår herre verkligen i sina fordringar är nästan lika nådig och barmhertig som Hans Helighet påfven.

Karnavalen, såsom dessa sötebröds-dagar kallas, ingår redan med tretton-dagen och slutar med fettisdagen. Det är väl ingen enda natt under hela denna mellantid, på hvilken icke i Paris ett par tusen dansskor bli utslitna och några hundra studenter eller andra glada ynglingar bli satta i kurran, eller, som det skämtsamt heter, »au violon», för det de under masken sagt en objuden

stads-sergeant ett litet stickord eller i fransäsen tillåtit sig några turer af det slag, som bland de invigde kallas »cancans» och »saint-simonienne», men på det officiella språket benämnes »sårande för sederna». Hvartenda qvarter, ja hvarje gränd har sina picknicker. De många teatrarna söka för sina maskrader öfverbjuda hvarandra med antalet af bländande gaslågor, med rikedomen af speglar och förgyllningar, med pikanta mellanrätter, såsom loterier, marknader, taskspelarupptåg. Och Herr Musard komponerar enkom för sina stormande »fêtes de nuit» en mängd splitternya kadriljer och galoper med de vildaste och förflugnaste effekter. Det är från den första dagen till den sidsta så godt som en enda dans, likt dessa våra oändliga slängpolskor, som i en uttänjd ked-

ja rasa genom alla de olika rummen af en stor våning.

Karnavalen i inskränkt mening, eller den från Italien lånade maskraden på öppna gator, eger deremot rum endast tvenne dagar, fettisdagen samt söndagen före denna eller fet-söndagen. Det är då den pompösa processionen med »den feta oxen» äfven försiggår.

Redan bittida på förmiddagen äro alla de gator, der den stora oxen, enligt förut utfärdadt ceremoniel, skall ifrån slagtarhuset passera, uppfyllda längs trottoarerna af tusentals nyfikna. Man skulle tro att det väntades på någon tillbedd monark, görande sin eriksgata, eller någon synnerligt stor bof, gående till sina synders belöning. Då och då anländer en kurir, helt andtruten, förkunnande att tåget *just nu* befinner sig

på den och den gatan, och att man således snart eger att få se herrligheten komma fram. Alla jemka sig ut på trottoarens kant i tredubbla leder, och en högtidlig tystnad inträder. »Voilà!» der viker någonting om hörnet! en skock pojkar springer framför. Det är oxen! .... Men det är icke oxen; det är en trupp kyirassierer, som rider ut att sätta poster i gathörnen till ordningens vidmagthållande. »Voilà!» der kommer på nytt någonting förunderligt, der längst borta! Det är oxen!..... Men det är ändå icke oxen; det är en kärra med några masker, de första för dagen, som rulla förbi under stoj och allahanda jovialiska glåpord till de på ömse sidor hopträngda åskådarne. Och det blir att åter ställa sig med armarna i kors och gnola på sin väntans slagdänga.

Ändtligen förnimmas aflägsna ljud såsom af pipor och trummor. En svärm af förelöpare, »moutarder», arbetsfolk, mångelskor, talrikare än Egyptens gräshoppor, uppfyller gatans hela bredd. Derefter nalkas i sakta mak den originella processionen. Den öppnas af en härold till fots, grannare än den grannaste »af konungens kansli»; i hvitt och rosenrödt randade pantalonger, broderad löparmössa, och en präktig staf i handen! Denne lysande herre efterföljes af ett detaschemang kyirassierer, och vidare af en regementsmusik till fots, kostymerad efter fri smak och fantasi och arbetande med all gevalt på sina kalfläder och i sina trummeter. Detta är endast förspelet till någonting ännu vida ståtligare, en brokig ryttareskara af allahanda karaktersmasker, beduiner, turkar,

kineser, medeltidsriddare, anförda af en rundmagad slagtarpatron, hvars svarta frack och runda hatt bland allt det omgifvande krimskramset taga sig högst ärevördigt och redbart ut, alldeles som på ett gästabudsbord ett stadigt stekfat bland en mängd krokaner och syltskålar. Men hvem är denna hvitklädda, snutfagre pilt med blommor i håret och pil och båge, guppande på en liten krake af aldraminsta slaget? Det är Amor till häst; kärleksguden har gifvit sig in vid kavalleriet och blifvit kornett. Och alla små grisetter och pigor längs husen, käerna och broarna upprepa för hvarandra, allteftersom han skrider framåt, »oh, comme il est gentil!» Nu först hafva vi högtidens hjelte, dagens konung, den feta oxen, af en opartisk och allvarsam kommitté utvald bland

kompetente sökande från olika landsändar. Det är med möda han på de korta benen förmår kanka fram sin vidunderliga välmåga; han pustar och stånkar och hänger hufvudet, så det är ängsligt att se derpå. Men grann är han, det må man bekänna. Om den breda bringan bär han en kommendörskedja af de bjertaste och yppigaste blommor, hornen äro belagda med lysande bladguld, och från ryggen släpar ända ner i backen en furstlig skarlakansröd mantel. Han ledes vid rosenröda band af ett par präktiga teatervildar i liffärgade trikåer, ett skynke kring medjan, fjäderkrona på hufvudet och Herkulesklubba i hand. Dylika herrar utgöra äfvenledes hans hofsvit. Arma storhet! Du anar icke att detta triumftåg leder dig på tusen krokvägar endast till »abat-

toirens» bakgård, der samma hand, som i detta ögonblick så vänligt smeker dig, skall inom några timmar stöta dolken, jag vill säga, slagtarknifven i ditt hjerta. Hvarefter du, rådbråkad och styckad, skall försändas till hofvets och de förnämas kök, att anrättas såsom den sidsta »feta» läckerbiten före den inträdande »magra» tiden, och all denna herrlighet, denna gyldene hufvudprydnad, denna kommendörskedja, denna purpurmantel, skall upplösa sig i en »rosbif» eller en »boeuf à la mode». Arma, alltför beklagansvärda storhet!....

Eftertroppen utgöres af åtskilliga ofantliga, heldst i rödt och guld brokigt utmålade vagnar, i form af ett slags charer eller nästan rättare galejor på fyra hjul med en liten paviljong eller turkisk kiosk i aktern, och dragna

af flera spann hästar. Den första bär på ömse sidor stora förgyllda standarer med inskrift: »Le commerce de la boucherie»; det är slagtarskråets stats-ekipasch, och man ser deri en hel olymp af krigs- eller slagtargudar med herkuliska klubbor och vilda skägg, Aphroditer från Rue Traversière och börsplatsen med fladdrande lockar och blottade behag, bevingade genier, och så vidare. De öfriga äro uppfyllda af mindre öfverjordiska masker och kostymer, af arlekiner, bönder, soldater, pajasser, och dylikt; gemenligen äro der inpackade ända till tretio, fyratio personer af båda könen, huller om buller. Somliga vagnar äro behängda längs sidorna med långa röda täcken, alla ha de sina fanor och standarer med olika inskrifter, såsom: »Les enfans de la folie», »les chevaliers sans

pleures et sans reproche.» Från en och annan skallar en charivarisk musik af alla möjliga instrumenter, hvarvid isynnerhet ett slags långa jagthorn med sina gälla och falska, likt papper skramlande toner spela en stor roll. Flera tusen menniskor till fots bilda en ytterligare svans, som, ständigt växande, slingrar sig efter, i alla de krokar processionen gör gata upp och gata ner.

Imedlertid har det börjat blifva lifligt på bulevarderna, och den, som redan sett sig mätt på det majestätiska underdjuret med förgylda hornen, drager sig så småningom hit. Det är här man skall åskåda den egentliga karnavalen, maskraden under bar himmel.

Det vill synas som denna urgamla förlustelse någothvarstädes sett sina bästa dagar. Från sjelfva Italien klagas

öfver att karnavalen icke mera är hvad den fordom var. I Frankrike är den tid åtminstone förfluten, då karnavals-upptågen voro på moden och upptagna under den fina verldens patronat. De högre kretsarna hafva så godt som lemnat hela festen åt sitt öde. Medelklassen åter har i våra dagar för mycket allvarsamt att bestyra och tänka på, för att rätt obekymradt och mera allmänt kunna öfverlemna sig deråt. Deraf har händt, att den parisiska karnavalen hufvudsakligast, — jag säger: hufvudsakligast, — råkat i händerna på en mängd löst folk, som det icke är lätt att i massa definiera, folk imedlertid, som lefver för dagen och har god tid för alla slags lustbarheter, såsom den större mängden af studenter, artister och småkrafslitteratörer, samt framför allt den sannskyldiga pöbeln.

Om karnavalen i Paris alltså icke längre är särdeles förnäm, får ni imedlertid taga den sådan den är, och ni beger er fördenskuld, såsom sagdt är, upp åt bulevarderna.

Rörelsen är redan allmän. Man måste armbåga sig fram på de breda trottoarerna. Hvarenda en af de hundratals utsatta stolarna är längesedan i besittning tagen, och i sanning, den som varit nog lycklig att ett gång få stiga upp på en dylik, är icke nog enfaldig att lemna er sin plats, om det också fordrar sin lilla konst att rätt balansera derpå vid alla knuffningar af de förbikryssande. Anblicken af sjelfva husen är icke mindre liflig än den af gatan. I alla fönster ända upp till fjerde, femte våningen ser man brokiga buketter af åskådare utaf båda könen; i öfra våningen

på de stora kaféerna, såsom »Café de Paris», »Tortoni», »Café Véron», har man slagit fönsterna upp på vid gafvel, en glad musik klingar derifrån, och en hop rustande fashionabler, några rika markis- eller bankier-söner, eller, hvad vet jag? kanske endast ett sällskap »roués» af den litterata klassen, ett tjog unga feuilleton- och dramförfattare, med herr Alexandre Dumas i spetsen, titta ut under högljuddt glam och skratt, hängande på hvarandras axlar, samt kasta flitigt hela näfvar af blommor, konfityrer och frukter ner på de sköna i de passerande ekipascherna.

Jag har sagt ekipascher. Jag vet likväl icke om man rätteligen så kan kalla dessa temligt ruskiga och högt öfver hjulen nersmutsade »coucous», — ett slags schäs för icke mindre än nio personer,

efter en enda mager, linkande åkarmärr — dessa icke mindre blygsamma »tapissièrer», — tvätterske-skråets patenterade transportkärror, med det på fyra hörnstolpar uppspända blåa lärftstaket, — dessa ännu betänkligare åkor, tillhörande de flärdfria gaturenhållnings-entrepriserna, alla dessa i grunden högs plebejiska och oståtliga hjuldon af mångahanda slag, som för tillfället blifvit af kreti och pleti upphöjda till värdighet och rätt att spela en roll i stora verlden, och hvilka utgöra den ansenliga pluraliteten vid festen. Ty, som redan blifvit sagdt, de högre klasserna göra icke numera stor affär af hela högtidligheten, och om af egentliga herrskapsvagnar en och annan visar sig på promenaden, så är det mestadels endast barnkammaren, som blifvit under en mabonnes uppsigt skickad

ut att roa sig litet och med detsamma hemta frisk luft, småherrar och smådamer lillgammalt utspökade i sjuttonhundratalets kostymer, och maskerade medelst en mängd små muscher öfver kinder och panna. Hvad nu skönheterna i ofvannämnda något egna paradvagnar beträffar, så finner ni lätt att äfven här saken icke får tagas så strängt efter bokstafven. Det ena är efter det andra. Béranger har i sina visor mycket att göra med någonting, som han på sitt småklipskt förblommerade språk kallar »dessa demoiseller.» Höra de ifrågavarande till denna kategori? Likagodt! Det ges vissa sorter behag, som icke taga sig fullkomligt väl ut vid dagsljus. Men på en glad stund, och betraktade genom upprymdhetens rosenfärgade glas! Dessutom, om nu en och annan af

»dessa demoiseller» skulle vara åtminstone halfmaskerade, hvad gör icke tron? hvad har den icke gjort, alltsedan i romerska mytologien en närsynt älskare tog molnet för gudinnan!

Den ändlösa filen af dessa mer och mindre prydliga åkdon om hvarandra, denna nobless af promenad-kabrioletter, giggar, karosser och landåer, detta pack af tapissièrer, kärror, coucous, hyrkusk-kupéer, till och med skottkärror, tillväxer med hvarje ögonblick genom nya åkande, som på alla håll från de närbelägna gatorna skynda upp på bulevarderna och förena sig i den stora strömmen; och det är stundtals en sådan trängsel att vagnarna måste sluta upp i led, tre, fyra jemte hvarannan. De äro, med få undantag, alldeles öfverfyllda med karlar och qvinnfolk, såväl

kostymerade som icke, såväl med som utan mask. I en trång tapissière ser man ofta öfver dussinet inpackade, och nästan lika många hängande utanpå, och på en gammal, vådligt linkande sufflett-vagn sitta likaledes, utom herrskapet in-uti, en fyra, fem glada själar hopkrup-na uppe på sjelfva den nerslagna suf-fletten, diverse par bakpå hundsfotten, hvarförutan en och annan balanserar på fotstegen. Då och då anländer nå-got ekipasch af mera ovanlig och under-lig fysionomi, eller utmärkt genom nå-gra synnerliga karaktersmasker, och ett sorl af förvåning eller bifall löper hela vägen framför denna »drôle de machine» eller »fameux phénomène», såsom man hör yttras i högen. Än är det ett säll-skap muntergökar, från topp till tå kostymerade i enfärgade gråa trasor, än

ett sådant i långa kåpor, öfversydda med idel spelkort; än är det en hvit björn, som åbäkar sig för menigheten och harangerar den med hela ledigheten af en fransysk tunga; än en romanesk trubadur, som, upprätt i vagnen, knäpper med den mest hjertrörande pathos på sin gitarr, medan en kamrat vid hans fötter af alla krafter ackompanjerar honom medelst hamrande i en skrällig jerngryta; än en figur med fogelhufvud, som öfver vagnsdörren lutar sig ut med en vidunderligt lång näbb, och flitigt behackar hvem han kommer åt; än är det något gammalt exemplar af ett slags långa täckta transportvagnar, kuskadt af den allestädesvarande Robert Macaire och förseddt på alla sidor med gigantiska inskriptioner, hänsyftande på någon ny »exploitation» i hans kända

smak; än är det detta, än ett annat! . . . . .

Härmed blanda sig åtskilliga ridande, här en kavalkad af unga eleganta seigneurer, utkomna mera som åskådare än egentligen agerande i farcen, der några trashankar, hojtande och bråkande med armarna och hela kroppen, och oupphörligt med hälen eggande sina eländiga krattar, här några »postillons de Lonjumeau», igenkända på långt håll genom sina täta och väldiga piskklatschar, der en »fameux phénomène» af tvenne personer med ryggarna mot hvarandra på en häst, eller en käring på en åsna; lägg härtill slutligen dessa humoristiska ryttare, som galoppera manhaftigt gatan fram gränsle öfver en käpphäst, eller strutta omkring med benen instuckna tvärsigenom ett stort uppstop-

padt fogelbeläte! Man kan icke hinna med att minnas alla otaliga variationer i samma stil.

Men mellan hästben och hjul hvimlar utaf fotgängare som en myrstack, och här drifva masker och upptågsmakare sitt fria spel i högen. Gif akt! der skallar ett gapskratt från hundra halsar. Det är en lång herkulisk karlfigur, utklädd till fruntimmer, i en gammal söndrig urblekt sidenkjortel, snäft åtsittande kring vissa nästan hyperboliskt framhållna former; med tillgjorda steg trippar han öfver stenarna, behagsjukt kråmande sig och blinkande åt ömse sidor. En Gilles, i sin hvita kostym och kritad i synen, följer den sköna i hamn och häl, kallande henne vid de ljufvaste namn, såsom: »petite friponnette» och »petite chatte de mon coeur!» och är

slutligen nog närgången att kärleksfullt smyga sin arm om hennes breda ron. Men härvid blir den ärbara sköna alldeles utom sig af förtrytelse, och man skall se hur hon sätter armarna i sidan och med en knuff skiljer sig från sin enträgna kurtisör! »Au *guiabe*, (diable) vilaine race, va!» utbrister hon med rynkade ögonbryn och skyndar sig undan i trängseln. Ännu kastar hon dock på afstånd en vredgad blick tillbaka och apostroferar den arma Gilles; »Est il charmant, ce *cupidon* manqué! ..... La belle figure de *prosopopée*!» En förnyad skrattsalva af de kringstående belönar det skickliga spelet. Det fanders qvickhufvudet med sitt »prosopopée»! .....

På andra håll lyckas en trollkarl med yfvigt hvitt skägg och en lång spet–

sig guldpappersstrut till hatt, en positivdrejare med hundhufvud, och en Lucifer, målad med cinnober i fysionomien, tillvinna sig hvad de franska vådevill-recensenterna kalla en »succès de fou rire». Jag vet ej, om icke en annan fantastisk figur med blåfärgadt ansigte, underligt framtittande öfver en hvitluden fårskinnsmantel, likväl tillvinner sig priset framför både Lucifer, hundhufvudet och guldpappersstruten .... Eller måhända tillhör det slutligen denna något beskänkta gamla dam, hvilken, för att också fira karnavalen och vara med i lustbarheten, just som bäst är sysselsatt i hörnet af en trottoar med att af en kringvandrande mustasch- och kindskägg-försäljare tillhandla sig ett par »bien jolies moustaches de bal et de théâtre à deux sous!».....

Och allt större och större växer denna skrattande, hurrande, galande, hojtande, sjungande, pratande, hoppande, dansande, trampande, skuffande, bråkande folkmängd, detta vilda hullerombuller af masker och åskådare, af åkande, ridande och fotgängare, af björnar i vagn och hundhufvuden med positiver, af kavaljerer på frustande hingstar och skönheter på borickor, af djéflar, både röda och blå, af trollkarlar, arlekiner, postiljoner, trubadurer och gatsoperskor! Allt långsammare och med allt längre pauser rör sig, till följe af den tilltagande trängseln, både den vandrande massan på trottoarerna och den blandade der ute på den breda gatan. Slutligen inträffar ett ögonblick, då alltsammans rentaf stannar af; det är omsider så packadt. som det kan bli, och det

tillhör nu de i alla tillstötande gathörn utposterade häst-gendarmer att med öfvad konst och matematisk öfverblick laga så, att någorstädes ett aflopp, till en början för en och annan vagn, öppnas, hvarigenom det blir möjligt för hela resten att småningom komma vidare antingen fram eller tillbaka.

Imedlertid står man der man står....

Vid detta laget upptäcker ni att klockan alltredan obemärkt hunnit fram åt femtiden. Icke som skulle ni lyckats få så stort utrymme för edra armar, som för att taga upp och se på ert ur, långt derifrån! men ni, som en annan, har edra vissa gastronomiska märken. Dessutom har ni sett nog af rariteten och önskar att ju förr desto heldre få draga andan litet friare. Det börjar dessutom falla litet duskregn.

Nåväl, passa då på att smyga er in på första tvärgata, som öppnar sig för er, under det folkströmmen åter sakteligen skrider fram, en fot i minuten! Er ginaste väg vore väl kanske bulevarden tillbaka igen, men om ni lyder mitt råd, väljer ni heldre en halftimmas krokväg, och ni skall vara en halftimma förr framme.

Farväl, alltså, glada karnaval! . . .

. . . .

. . . .

. . . .

Fettisdags-oxen har lyktat sitt triumftåg och abattoirens port är tillsluten efter honom; den hvita björnen från bulevarden sitter med god aptit hos en »marchand de vin» och omrörer med trädslefven en terrin salad till ett stycke kalkon, som redan osar på di-

sken. Festen är förbi. Så har allt sin ända.

Med nästa sol hur är allt förändradt! Den obarmhertiga askonsdagen har i ett krack! brutit nacken af hela glädjen. Icke mer några maskrader, icke mer några baler! Det är, som om ett spöke plötsligen med ett långt steg klifvit öfver tröskeln midt in i danssalen, dervid Terpsichore af bara förskräckelse vrickat foten ur led och gigospelarna fått slag i högra handen. De sköna stänga med en suck in i garderoben den mystiska dominon, den luftiga och koketta balklädningen, och svepa förtrytsamt en sedesam schal kring sina mjällhvita skuldror. Man skall nu bli helig. I kyrkan går presten omkring med ett litet fat aska af högtidligt brända och signade buxbomsqvistar,

doppar tummen i det hvita stoftet och stryker dermed ett kors i pannan på hela församlingen. Så är den invigd och osar sedan gudaktighet i veckors tid. Och mångelskorna upplägga på sina bräden utanför boden stora kålfat med blodfärgade hårdkokta ägg, — se der den katholska symboliken, använd äfven i kok-konst! — med hvilken spis, utom alla de andliga målen af böner och kristliga betraktelser, man bör uppehålla sitt lif ända till påska.

Likväl, — det vore orättvist att förglömma det, — det ges någonting, som kallas midfasta, »la mi-carême». Det är en förträfflig inrättning, liksom ett godt värdshus midt på vägen öfver en öcken. Dessa tjugofyra timmar är gärdet åter uppgifvet. Man eger att interfoliera sin fromhet med litet kanin-

stek, man kan med en liten dans få räta ut benen efter de många knäfallen för krusifixet, sjelfva maskraderna äro för qvällen åter i full gång. Det är denna dag till och med en liten ordentlig karnaval, ehuru den egentligen är en specialitet för en viss korporation, hvars årsfest infaller just på midfastan, nemligen de hedervärda tvättarne och tvätterskorna i Paris och närmast tillgränsande småstäder. Redan emot middagen hvimlar det utanför Paris' tullar på de stora vägarna af hundratals tapissièrer, som, lastade med idel väl tvättade, stärkta och strukna tvätterskor samt den till professionen hörande manliga personalen i sina stora hvita mössor, anlända från Meudon, Issy, Vaugirard, Vanvy, Vincennes, Montreuil, Suresne, Puteaux, Passy, Boulogne, hvad

de allt heta, dessa otaliga småstäder om en tusen eller par tusen innevånare, belägna inom Paris' »banlieue» och lefvande på hufvudstaden genom en eller annan industri, såsom till exempel den att hålla de Parisiska incroyablerna med rena krås och manschetter. Prydda med fanor och standarer, och under musik af ett horn eller en »mirliton», — ett slags flöjt med en tunn hinna för båda ändar, hvarigenom ett skrällande eller brummande ljud uppkommer, — flacka dessa vagnar gata upp och gata ner, till dess hela sällskapet slutligen sammanträffar på bulevarden till en promenad, hvari en mängd andra ekipascher med masker och musik snart förena sig, och hvilken, om lyckan är god, slutar med samma villervalla och uppståndelse som om fettisdagen. Nere

på käerna har man härunder att beskåda en annan raritet, nemligen de långa raderna af flytande tvättstugor eller skjul ute på Seinen, som dagen till ära blifvit utstyrda med vimplar, band och en sorts majstänger uppe på taken, halfalns höga granar, fullsatta med hundratals små trefärgade flaggor. Hela qvällen ljuder härifrån musik, skratt, dans och stoj. Det är hufvudstadens tvätterskor, som, under det småstads-herrskapet på hemfärden gemenligen stannar på krogarna vid barriörerna, göra sig en glad stund *hemma hos sig*, dervid stadens vattenbärare, kokett och festligt sirade med band och rosetter förutan all ända, figurera som tritoner bland de gästvänliga flodgudinnorna......

För öfrigt, — för att återgå till vår gamla fettisdag, — hafva vi ju än-

nu hela natten qvar, några korta timmar, det är sannt! men de gladaste, de öfvergifnaste, de mest excentriska af hela den glada karnavalen, och sedan den ojemnförliga derpå följande morgonen, den makalösa »descente de la Courtille»! ..... Oh, ni vet icke hvad det vill säga, någonting sådant som »la descente de la Courtille»!

LA DESCENTE DE LA COURTILLE.

La Courtille är en liten köping, belägen på en höjd straxt utanför Barrière du Temple, en af Paris' femtionio tullar. Dess »guinguetter», anspråkslösa utvärdshus egentligen för en publik af tredje, fjerde ordningen, hafva i långliga tider varit synnerligen renommerade och stått i samma öfvervägande yn-

nest hos de lägre borgare- och handtverksklasserna, hvilka här gemenligen hålla sina bröllop och andra storkalaser, som den på en annan ända af staden befintliga Grande Chaumière hos studenter och deras vederlikar. En urgammal plägsed har bland nyssnämnda lägre folk-klasser stadgat, att man gerna åtminstone en gång om året, fettisdagen, skall derstädes slå sig lös och tömma några buteljer superfint tolfskillingsvin. Många begifva sig dit redan söndagen förut och taga hus för trenne dygn, hvilka då utgöra en enda oafbruten dans-, sång- och dryckes-orgie.

Man hade hela veckorna förut förberedt mig på det originella skådespel, som efter vanan skulle erbjuda sig om askonsdags-morgonen, då vid fastans ingång de tusentals menniskor, som firat

karnavalen i la Courtille, åter komme utför till Paris, för att hvar och en efter bästa förmåga leta sig hemåt. Jag var således denna morgon redan klockan sex uppe på benen och påklädd, jag kastade en gammal kappa kring mig, väckte portvakten med ett ljudligt: »l'cordon, s'il vous plait!» och utsläpptes på gatan.

Det var ännu kolmörkt. Reverbererna lyste med sömnigt sken. Ett vått och kyligt nederslag fyllde luften. En äkta parisisk vintermorgon! Det lider intet tvifvel, att jag ju skulle funnit det ganska otrefligt, så vida icke den märkvärdiga lifligbet, som rådde på alla gator, genast gifvit mig annat att fästa mig vid. Ekipascher korsade hvarandra härs och tvärs, trottoarerna hvimlade af folk. Det var allt sådana, som kommo

från de offentliga maskradbalerna och dansat karnavalen ut.

Man har gjort ett öfverslag af de publika baler, som denna fettisdag gifvits inom Paris. De skola belöpa sig till omkring fyrahundrade!..... Och man kommer på statistisk väg till det resultatet, att de goda Parisarne på denna enda natt dansat bort, endast dansat bort, — ty hvem räknar hvad som åtgått för kostymer, handskar, buketter, glasser och dessa små ojemnförliga maskradsupéer tête à tête? — inemot en half miljon svenskt banko, emedan de tio procent af biljettförsäljningen, hvilka afgå till hospitalerna, utgöra en bokförd summa af 87,000 francs. En half miljon endast i figyréer, promenader och »entrechats!»

Antalet af nattvandrare ökades ju

mer jag nalkades bulevarderna, på hvilkas linje och i hvilkas grannskap de största och förnämsta bal-lokalerna befinna sig. På bulevarderna sjelfva tycktes morgonen vara förvandlad till en aftonstund. Alla deras många briljanta kaféer voro fullständigt eklärerade och lyste på långt håll med sina otaliga bländande gasljus; och hela sällskapet hade, iakttagande epikureernas glada lefnadsregel att njuta så länge man kan få, förflyttat sig från balsalongen direkte in till de hvita marmorborden i dessa moderna fépalatser. Jag tittade i förbigående in i ett och fick mig som hastigast en »demi-tasse de café»; garçonerna hade så brådtom, att de icke ens gåfvo sig tid att gäspa; gäster fyllde hvarenda vrå, och uppför den lilla spiraltrappan till öfra våningen var ett

evigt spring. Vid bordet bredvid mig satt ett litet förtroligt koteri kring en bål brinnande konjakspunsch. Det var trenne unga herrar i skjortärmarna, helt otvunget! samt en liten andalusisk bondflicka i svart sammets-spens, ganska språksam och yr; en femte kamrat i hvita långbyxor och en nätt blå jacka med silfvergaloner satt bakom dem, lutad mot ett soffhörn, och sof i allsköns ro, med de trötta armarna hängande nedför sidorna, en vissnad bukett i ena handen, masken i den andra, barretten nerfallen på golfvet; stackars gosse, så utdansad, så blek om kinden! Aj, fan! det var minsann vid närmare påseende — st! tala aldrig om det! — en flicka, den med!.... För öfrigt voro fönsterna, såsom under gårdagens karnaval, till största delen öppnade, oaktadt

det mindre blida vädret, och man underhöll derifrån långa konversationer, jag tror till och med pokulationer med de förbigående maskerna.

Och dessa masker! ......

O, för en Callots etsnål, för en Teniers pensel hvilka ypperliga ämnen! hvilka dråpliga karaktersbilder af hvad man kallar ett »uppgifvet gärde», en humoristisk förbistring, ett pittoreskt sjelfsvåld, en naiv liknöjdhet och öfvermättnad!

En intressant arkadisk herdinna i schäferhatt och med staf i hand, som ännu för fem minuter sedan svăfvade, snörd och subtil och kokett, öfver danssalens tiljor och narrade folk att löpa efter hennes vackra hårflätor, sågs nu, — i sanning en ojemförlig Chloe! — med fullkomligt åsidosättande af all af-

fektation, med hårpiskorna i kjolsäcken, den trånga korsetten uppsnörd, och en sigarr i munnen, ganska manhaftigt taga ut stegen på hemväg till.... skall ni tro det? till sin gamla studentkammare och sina tråkiga lagböcker i Quartier Latin! En ung krigare hade tagit af sig den tunga och yfviga kamullsperuken, dervid ett långt naturligt hår fallit ut, som nu flaxade vårdslöst öfver epåletterna, förrådande en »jungfru, förklädd till hjelte.» En »gros moustache», hvilken förmodligen som ett slags Lunkentus nyss gjort furore på maskraden, vandrade nu, liknöjd för all storhet, med styltorna vackert under armen och den ofantliga kåpan släpande efter honom i smutsen. På alla hängde kläderna löst och oordentligt, en och annan tråckling var till och med i rätt

betänklig mån uppsluppen, utur band, vippor och skärp voro knappnålarna urfallna, och tockerna höllo på att tappa sina tuppfjädrar. Tacka gud, man icke höll på att tappa mycket annat!

För en, som njutit sina goda sex, sju timmars sömn efter en nykter supé af litet »riz au lait» med sockervatten, var allt detta ganska pusserligt att skåda.....

En hel mängd af dessa promenerande maskradgäster följde samma väg som jag, eller uppåt Faubourg du Temple, genom hvilken malm en lång gata leder rakt fram till la Courtille. Lika många rullade dessutom åstad i hyrkusk-kajsor, dertill äfven blandade sig några af dessa väldiga och högtidliga spannvagnar, som dagen förut spelade en så stor roll med sina fanor och si-

na skrällande jagthorn. Dessa sednare saknades ej heller nu, utan hälsade den gryende dagen med de hjertligaste och outtröttligaste missljud.

Redan vid första inträdet till faubourgen möttes man af enstaka förelöpare till det väntade tåget, och innan man hunnit kanske hälften af gatan, voro de båda strömmarna af folk, den uppgående och den från la Courtille nerkommande, i fullkomlig kollision med hvarannan, hvarigenom villervallan inom få ögonblick bragtes till sin höjd. Jag gjorde väl ett försök att längs husraderna stjäla mig väg ett stycke upp i backen, men nödgades snart fatta posto i ett hörn på trappan till en »marchand de vin» eller traktör.

Den rörliga tafla, som nu här exponerades till allmän åskådning, före-

föll mig till sjelfva kompositionen i hufvudsaken ganska snarlik med den af föregående dagens karnaval, men hvad kolorit och stil beträffar, var den sednare utan all fråga en briljant miniatyrmålning vid sidan af den närvarandes sannskyldiga plankstrykar-färger och grofpenseldrag. Det var samma tapissièrer, samma coucous, samma gatsoparkärror, öfverfyllda med menniskor, karlar och qvinnfolk om hvarannan; men hvilka menniskor! bararmade, barbröstade, barhufvade, med sönderrifna bluser, mången äfven med sönderrifvet ansigte, maskerade, om ni så vill, men utaf smuts från hufvud till fötter, nerblötta, nerstänkta, och dertill fulla, svindlande, oregerliga! Det var samma olyckliga musik af pipor, trummor och horn, men nästan öfverröstad af det vildaste skrik,

af svordomar och anfäktelser. Det var ändtligen samma bombardemang på sitt italienska vis från fönstrar och portgångar, äfvensom de åkande sjelfve emellan, men i stället för konfekt och blommor vankades här allt hvad man kom öfver af gement skräp, mest likväl hela näfvarna af mjöl, äfvensom mer eller mindre skickligt måttade mundtliga projektiler med tillhörande grimaser och åtbörder af temligen vederstygglig art. Korteligen, det var en bild af den fullkomligaste förödelsens styggelse, af liderderligheten, snuskigheten, tygellösheten, i deras högsta potens. Man bör ha sett sådant, för att ega ett begrepp om hvad en pöbel vill säga i dess äkta djuriska och lössläppta lynne. Och jag vill icke säga, att man ser det med en känsla, beröfvad allt slags intresse. Äfven

detta slags skådespel, när det icke är medelmåttans klåperi, utan arten i sin fulländning, i sitt non plus ultra, eger en viss grad af poesi; det är, på fullt allvar taladt, någonting befryndadt med den sublimitet, som hänför oss i elementernas raseri, i en storm, vid en frossande eldsvåda. Det är i denna massornas frenesi, denna bacchantiska entusiasm, den må nu bära hvad pregel som heldst i öfrigt, någonting som verkligen elektriserar och verkar smittande; och när det här haglade som bäst af ruttna apelsiner, och hela vagnarna blefvo alldeles inyrade af mjöl-laviner, behöfde man i sanning vara en så pass stadig och återhållsam ung man, som jag berömmer mig af att vara, för att icke ovillkorligt svänga hatten i luften och ropa: »bravo gossar! . . . ju galnare ju bättre!»

Uppe i första våningen hos traktören, vid hvars port jag tagit min plats, var imedlertid församladt ett litet honett sällskap, som länge under högljudd munterhet med pastejer och äpplen underhållit en jemn eld mot de förbiskojande. Vare sig att dessa guds gåfvor en gång tagit slut eller att man tyckte sig härmed icke uträtta tillräckligt, nog af, man hade ändtligen fått sig upp en hel mjölsäck, och började nu härur med en otrolig hastighet vräka näfve på näfve ut öfver menigheten. Som det lätta mjölet härvid af luftdraget fördes ikring åt alla håll och mycket dessutom vid sjelfva utkastandet spilldes ner, råkade jag och några, som jemte mig stodo derunder, blifva oskyldiga offer och sågo oss inom få ögonblick komplett inpudrade. Så mycket

jag tyckte äfventyret vara lustigt nog, nödgades jag härigenom slutligen retirera från stället, skakande af mig, så godt ske kunde, det värsta dammet.

Lyckligtvis hade det redan blifvit ljus dag, så att man såg hvart man tog vägen, och jag hade sålunda den turen att redan efter en halftimma eller så åter komma ner på den breda bulevarden, utan att ha blifvit nertrampad eller öfverkörd, det sednare annars så mycket lättare gjordt, som en hop smått byke af »moutarder» uppbjödo all sin flit att skrämma hästarna och åstadkomma förvirring bland de åkande, medelst att springa omkring som smådjeflar med påtänd halm, den de här och der kastade mellan hästfötterna och läto sedan ligga och röka på gatstenarna både länge och väl.

På bulevarden ströfvade det efterhand anlända nermjölade och ruskiga Courtille-följet omkring i spridda grupper, fram och tillbaka; här och der var en stor krets bildad, inom hvilken ett par hjerte-bröder, kanske blott på narri! bultade hvarannan tappert i skallen, eller en »pierrot» dref sitt fria gyckel med en stackars oskyldig gumma, som råkat oförhappandes komma i hans väg. På den breda trottoaren kring den vackra sprutande brunnen »Château d' eau» sågos en pajass med flaxande hvita ärmar och en dam i trädskor och ett huckle knutet om pannan dansa »cancan» emot hvarandra, dervid den sköna ackompanjerade sig med en gammal tambour de basque.....

PARISISKA SMÅBLAD.

Det finnes i Paris, utom de otaliga dagligen utkommande mer eller mindre grandiosa foliotidningarna, en hel massa af småblad, som likt ett slägte af dvärgar surra kring det större herrskapet och mestadels hålla ett stoj och väsen, att göra en yr i hufvudet. Det är en lust och gamman att se hvilket

lif, hvilken kryhet och ungdomlighet råder hos dessa lättfotade miniatyrvarelser. Under det den hedervärda foliantsjurnalismen med sina tre, fyra spalters korpulens rörer sig med afmätta steg och utan fjesk, såsom det anstår gammalt och med hederslegionen dekoreradt folk, finner man dessa smärtare och endast en något stor oktav höga pysslingar fnaska och stöka i hvarenda vrå och vinkel, såsom sannskyldiga »gamins», göra hela verlden tusen spratt, sätta krokben för den stoltserande förnämheten och fästa karrikatyrer bakom ryggen på det fnysande snusförnuftet. De stora tidningarna skåda med mycket förakt på det der småkrypet, men de små besvara det med ett ganska trankilt: »je m' en moque pas mal!» och tagande på sig sin lilla sarkastiska min, apostrofera

de ständigt foliobladen med tillnamnet »les journaux sérieux;» en *allvarsam* tidning — heter det alltid i »Le Charivari» eller »Le Corsaire», — har yttrat så och så, en *allvarsam* tidning försäkrar det och det.»

Den nyssnämnda »Charivari» (Kattmusiken) är bland dessa småtidningar den bäst redigerade och på samma gång den af vederbörande mest hatade. Ni behöfver blott nämna dess namn inför en renhårig och lojal man, och ni får ett par ögon, som om han ville äta upp er. Tala icke till mig, — så svarar han, — om dessa »oförskämdheter», dessa »pojkaktigheter», dessa «grinare!» Alldeles som hos oss, så fort någon understår sig att dra på munnen åt en högtbetrodd dårskap, en kraschanerad ömklighet. De skrymtarne! Liksom de

finna sanningen mindre förhatlig, om framförd på ett mera »värdigt» och »sansadt» språk! Man borde i sjelfva verket hålla denna »Charivari» räkning för mycket, emedan den åtminstone alltid eger den förtjensten att handla utan mannamån, att aldrig förnedra någon för att på dess bekostnad uppphöja en annan. Det är af alla de Parisiska tidningarna för ögonblicket nära nog den enda som bedömer sakerna fullkomligt opartiskt, ty den är just icke nöjd med något. Och, om ni lägger handen på samvetet, hur mycket har egentligen funnits älskvärdt eller beundransvärdt hos den nya landsfaderliga fransyska styrelsen, hos systemet som hos de agerande? Charivari är en tidning, som icke eger några illusioner, och som också derföre icke, såsom de flesta bland hennes större kamrater, blir dy-

perad vid hvarje månskifte. Intet namn, inga förhållanden äro tillräckliga att slå henne dunster i ögonen. Hvar heldst en dumhet, en orättvisa, en svaghet träder upp i det offentliga, vare sig af hvilken beskaffenhet som heldst, »politisk, litterär eller kommerciell», der är Charivari på ögonblicket framme att med en liten serenad, som skär någorlunda i öronen, väcka upp den så saliga sjelfbelåtenhetens eller den officiella förgudningens slummer. För sådant ändamål är hon af naturen begåfvad med ett synnerligt godt humör, ständigt på flink fot att vara den första om ett upptåg, och fyndig framför alla andra att hitta på dylika.

Äfven de som mest bära afsky för Charivari, kunna svårligen undandraga sig att erkänna, det hon är skrifven med icke vanlig talang och qvickhet. De äro

för mycket fransoser för att icke finna det. Och det är ingalunda endast ordlekar och bons-mots, hvartill dess genre är inskränkt eller hvari dess styrka ligger. Man träffar der, och detta alldeles icke sällan, stycken af verkligen äkta komik, något af en Börnes uddhvassa och på håret träffande persifflage, satirer i en mästerlig hållning. Man frågar sig, huru det är möjligt att åstadkomma en tidning, sådan som denna, hvilken ständigt kan vara vid samma briljanta lynne, samma otröttliga verve trehundrasextiofem dagar om året och den trehundrasextiosjette hvarje skottår. Härvid länder till upplysning ett ord om sättet, hvarpå denna tidning redigeras.

Klockan är omkring åtta på qvällen. Kring ett stort bord, i ett rikt upplyst rum, sitta eller snarare ligga ett

dussin unga män i beqväma ställningar, hufvudet baklutadt mot fåtöljen, rockärmarna uppvikta, vesten öppnad. Herrarna hafva nyss stigit upp från en borgerlig, men väl lagad och framförallt lätt middag. Litet rapphöns »aux truffes», litet fina grönsaker från Provence, en smältande »omelette aux fines herbes», se der ett anspråkslöst middagsmål, om någonsin ett sådant funnits, kryddadt med några buteljer »vin de Cahors» och en tarflig dessert af persikor och aprikoser! Också tyckas messieurs i lekamlig måtto njuta af en säll belåtenhet, utan att vara egentligen öfvermättade, och matsmältningen försiggår högst behagligt. Diskussionen af dagens frågor och företelser, som börjats vid middagsbordet, fortsättes alltjemt, med ständigt interfolierande från den enas eller andras sida

af anekdoter och småsqvaller ur det inre af ögonblickets historia.

»Eh bien, mine herrar!» utbrister slutligen någon af sällskapet och reser sig dervid något litet ur länstolen: »hvad för mjöl skola vi ta att baka bullar af för morgondagen? Ministèren har i sednaste kammarsessionen framkastat ordet »gloire»; vi få icke låta det förfalla obegagnadt, heldst som vår boktryckare just för ögonblicket har sina trädsnidt lediga ur Don Quixote . . .»

»Sannt!» svarar en annan: »men påminnom oss att vi i morgon ha sista dagen i veckan och tänkom på pappa Dupin! Det är ingalunda för mycket att han åtminstone en gång i veckan får en liten påstötning; jag vill säga det är alldeles nödvändigt, på det hans lydtidningar icke må sätta näsan för högt i vädret.»

»Vi uppskjuta med »la gloire!» Dupin fram!» ropar den tredje.

»A la *Dupinade*! à la Dupinade!» ljuder en allmän korus.

Och man skyndar att laga sig i ordning till den förestundande *dupinaden*. Stolarna flyttas närmare bordet. En bok skrifpapper kastas fram. Gif akt! Redaktionen af Charivari formerar sina pennor. Och en garçon bär in.... det stora publicistiska bläckhornet? Nej..... ett halft dussin champagnebuteljer.

»Tag hufvan af mamsellen!» Den första korken springer i luften och glasen fyllas.

»A monsieur Dupin!»

»Monsieur Dupin!..... Monsieur Dupin!»

Men en af kamraterna får i detsamma ett infall. Det är champagnen, som

redan gör verkan, första glaset. »Men håll, mine herrar! — säger han; — hafva vi icke för i dag ett ännu ädlare ämne än Herr Dupin, och ära den som äras bör! Det kan icke hafva undfallit er, hurusom de »allvarsamma» tidningarna i gemen, och de kammarherrliga och »cavalcadour»-bladen i synnerhet kappas med hvarandra om att framställa vår gamla guffar, korporal Soult, såsom en, den der genom sina hjeltebragder, — de spanska klosterna veta, i förbigående sagdt, derom att tala, — vore egnad att lemna en osviklig borgen för en ny gyllene tid. Det är nu fjorton dagar, som de med anledning af förslaget, att göra honom till ministèrpresident, från morgon till qväll intet annat tala om, än den »illystra värjan» och »la bataille de Toulouse.» Det der

är dock tillräckligt löjligt, n'est ce pas.»

»Träffadt! Detta går framför allt! Dupin till i morgon! i dag Soult!»

»Alldeles! Låt gå för Soult!...Och mer champagne!»

Det serveras på nytt. En af redaktörerne viker marginal på ett pappersark och doppar sin penna. Han gör tjenst som sekreter. Hvar och en har för öfrigt ordet fritt att föra till förslag hvad som faller honom in.

»Titeln blir sålunda helt enkelt: En illyster värja.»

»Bifallet!»

»Och första raden kommer att lyda sålunda: »Jag vet icke om ni någonsin hört omtalas »la bataille de Toulouse»...»

»Förträffligt! ty ett »allvarsamt» ämne måste allvarsamt behandlas.

......»Denna märkliga batalj, vid hvilken man hittills kanske för litet uppehållit sig..... etc. etc.»

Artikeln fullföljes nu under den lifligaste munterhet och ett skäligen friskt pokulerande. Det går till och med ganska fort, sedan författareådran på detta sätt kommit i gång, och inom ett par timmar är tidningen för morgonen färdig. Det återstår nu endast att hos boktryckaren välja ut passande små trädsnidt för anmärkta ställen i texten; — dylika här och der instuckna trädgravyrer äro karakteristiska för de flesta småbladen och äro deras halfva jag. — Som den boktryckare, från hvars press Charivari utgår, derjemte trycker en stor mängd så kallade illustrerade arbeten, har han just af detta slags små typer ett ofantligt förråd att välja på, så att

man gerna, utan synnerligt bråk, finner sådana, hvilka passa fullkomligt in på textens andemening. Dessutom har redaktionen så anordnat, att den i nödfall eger till sitt val de flesta andra större boktryckarnes förlager af trädsnidtstyper.

Charivari, liksom ett par andra likartade tidningar, lemnar dessutom dagligen en litografi, aftryckt på ena innansidan. Man skulle tycka, att detta för en liten tidning borde i längden falla sig något dyrt. Men dessa blad stå alla i förbindelse med hvarandra och i kompani om samma litografi, så att stenen cirkulerar till dem och aftryckes den ena dagen hos den ena, den andra dagen hos den andra. Den karrikatyr, jag i dag har i Charivari, finner jag sålunda i morgon eller öfvermorgon i Figaro.

Dessutom har artisten rättighet att förut afdraga vissa de vackraste exemplaren till särskildt afsalu, hvarföre han kan prestera de öfriga åt tidningarna för en temligen lumpen styfver.

»Le Corsaire» är något mera grofkornig och dess skämt ofta nog mera plumpt än qvickt. Äfven denna tidning skrifves imedlertid med en outtröttlig, ungdomlig kryhet och nerf.

»Figaro» spelade straxt efter Julirevolutionen en lysande roll som politiskt blad. Dess redaktion lefde ståteliga och hade kollektift ett prunkande ekipasch i likhet med den famösa »calèche de la Revue de Paris,» hvilken, vid denna tidskrifts början, i icke liten mån bidrog att göra dess lycka. Figaro tappade likväl, oaktadt sin calesch, småningom af och lade sig så en vacker dag att or–

dentligt dö. Nu har den plötsligen för kort sedan åter uppstått från de döda. Men den har tagit sin hand från republiken och politiken och egnar sig helt och hållet åt ett guerillakrig mot de litterära excellenserna för dagen. Jules Janin blir der icke skonad och Alexandre Dumas, »Alexander Dumasius I:mus», får mer dråpslag än en menniska synes kunna stå ut med. Bladet är, liksom Charivari, ganska qvickt skrifvet.

En annan klass af dessa småtidningar utgöres af de många programblad, som vid ingången till alla konserter och spektakler, samt, mellan akterna, äfven inomhus i logerna och på parterren utbjudas för tre sous med det högljudda och enformiga skriket: »Demandez *L'Entr'acte*, programme des théâtres et des concerts! Demandez *Vert-Vert*, programme des

théâtres, les noms des acteurs! Demandez *L'Eclair*! Demandez *Le Tamtam!* Demandez *Jovial!*» Dessa små blad äro egentligen ämnade att för qvällen meddela ett sammandrag af samtliga teater- och konsertprogrammer och finna också egentligen härför sin afsättning, hvilken i parentes sagdt är ganska stor, men de innehålla likväl derjemte litet att mellan akterna eller afdelningarna andligen taga till lifs, ett slags litterär konfityr eller limonad, ett lätt och flygtigt lappri, men tillräckligt att för ögonblicket ha något att sysselsätta sig med. Det är små anekdoter, små konstnyheter, små revyer af teatrarna, små uppsatser öfver ingenting eller öfver allt ting, öfver »näsans fysiologi» eller gårdagens starka dimma, öfver mamsell Rachels pekfinger eller Monsieur Balzacs historiska käpp. Alla dessa små

uppsatser äro bagateller, som man hinner genomläsa på tre minuter, men det är verkligen förunderligt hur mycken spiritualitet, hur mycken talang att berätta oftast är slösad på dylikt plåtter. L'Entr'acte och Vert-Vert utgöra också en verklig delis, när man en timmas tid stått i «queue» i en teaterförstuga, och reverbererna ändtligen tändas, så att man i skenet af dess älskvärda gaslåga får taga i lag med sin tre-sous-lektyr. O, huru man träget studerar dessa anekdoter, hvart infall, hvarje fras, hur mau läser om dem och åter börjar på dem, under den långa timma, som ännu är qvar, innan biljettluckan öppnas! Man lär sig utantill programmet för de pjeser, som skola gifvas; man håller till och med till godo med annonserna på sidsta sidan, och man erkänner tacksamt i sitt

hjerta det välgörande af en tidningslitteratur.

»Jovial» skiljer sig icke allenast från sina kamrater, utan från hela verldens tidningar genom en den mest vågade originalitet. Den är nemligen från början till slut, med undantag likväl af teaterprogrammet, skrifven — på vers. Den innehåller icke blott små poemer och anekdoter på vers, utan teaterrecensioner på vers, domstolsscener på vers, — nemligen dramatiserade i vederbörlig alexandrinform, — bokhandelsbulletiner på vers, med mera dylikt. Versvurmen sträcker sig konseqvent ända till den öfliga underskriften utaf ansvariga redaktören samt boktryckaren och tryckeriorten. Se här huru detta låter:

»Les lois veulent un nom au bas de
cette page;

Amen, j'y mets le mien! Voyez *Charles*
Lepage!»

Detta är utgifvaren. Följer boktryckaren:

»Des presses *Pollet*, imprimeur en renom,
Demeurant passage *Lemoine*,
Dans la rue à laquelle un patriarche,
un moine,
Un grand saint, né *Dénis*, fit présent
de son nom.»

O, Seseman! O, Haqvin Bager!

Tidningens motto är: »J'ai fait une chanson là-dessus,» — »Jag har gjort en visa om det!» — Och deröfver ser man i trädsnidt Herr Jovial sjelf, äfven hos oss så allmänt och väl känd från Djurgårdsteatern, den värda »stadstjenaren-poeten» med fryntlig fysionomi, fyllig mage, munnen öppnad till sång och hatten sprättaktigt i hand, liksom för att

komplimentera det lof- och hedervärda, eller, såsom det vanligen heter, »hög- och respektive publikum.»

En tredje art, som hit hörer, äro de egentliga annonsbladen, »Les journaux des petites affiches.» Dessa äro i Paris icke många, och de som finnas, äro på köpet kanske de minsta af alla. Ett nytt litet annonsblad uppträdde nyligen under namn af »Annonces Pittoresques.» Det är *Puffen* i sin fulländning, puffen »sådan han bör vara,» likväl ganska oskyldig, emedan den icke ger sig ut för annat än hvad den är. Hvarje annons åtföljes här af en liten motsvarande bild i trädsnidt, men de äro samtliga, icke som vanligt, sins emellan åtskilda och stående hvar för sig på egen botten, utan af redaktionen förenade på lämpligt vis till ett slags sammanhängande förnuftigt helt, i form

af bref, af eskisser, af historietter. »Min söta tante! — heter det, — jag har efter bästa förmåga sökt uträtta edra kommissioner. Den begärda hufvan, (här insereras ett litet trädsnidt, föreställande en hufva,) är med diligencen afskickad. Jag tog den hos *Madame Dorsay*, *Rue Traversière* N:o 4. Hennes magasin är för ögonblicket mer än något annat i »vogue», hennes nya snidt af kolleretter har i synnerhet förskaffat henne hela den eleganta verldens »patronage.» Jag hoppas att tante, när hon erhåller denna sin moderna toalett, inser hur mycket skäl det vore att på någon liten tid komma in till Paris. Tante skall bo hos oss; jag vet af gammalt ni älskar ogement ert morgonschokolad; nåväl! jag har i detta afseende att bjuda er någonting utmärkt, jag vill sjelf hvarje morgon ta-

ga er på sängen med litet »chocolat-Voltaire au café», som jag varit nog lycklig att öfverkomma hos *Monsieur Brière*, *Rue Mouffetard*, N:o 266, och hvartill jag, just enkom i hopp om er ankomst hit, anskaffat mig de mest smånätta och deliciösa ostindiska koppar från *Monsieur Carles* magasiner, *Rue Petit Carreau*, N:o 92. (Här insättes en liten typ, föreställande en person, som bär fram en servis.) o. s. v.» Som allt detta är uppblandadt med åtskilliga infall och tokroligheter, så finner det utan tvifvel läsare mer än vanliga annonser; de införda trädgravyrerna äro dessutom till största delen verkligen små mästerstycken, så att man icke kastar bort bladet, äfven sedan det är läst, och idéen är sålunda temligen fullständigt genomförd för att få en mängd annonser, hvar

för sig, bemärkta och bibehållna i åtanka.

Slutligen kunna hit hänföras de olika modsjurnalerna, de elegantaste af alla; egentligen ingå de likväl på tidskrifternas område, de flesta utkomma nemligen endast en gång i månaden, några likväl i hvarje vecka. De redigeras ofta af fruntimmer. Det är icke nog, att dessa tidningar åtföljas af planscher öfver de modernaste kostymer och möbler, utan man har påfunnit någonting, som kallas »figurines», bestående af små i papper fint och noggrannt utklippta mönster af hvarje plagg särskildt, de der sedan blifvit i kanten nätt hopklistrade två och två, framsida och baksida på hvarannan, så att de kunna både på- och afklädas en liten likaledes i papper utklippt menniskofigur. Detta är för att göra sakerna

handgripliga och ännu mera tydliga. Jag minnes hurusom man som barn roade sig att på detta sätt bekläda hela regementen af små pappershussarer. Men det synes att gammalt folk icke heller förmår leken.

En mängd af dessa småblad hafva på sidsta tiderna påhittat de mest originella utvägar att uppdrifva sin prenumeration. Den nyssnämnda »Figaro» lemnar hvarje subskribent ett qvitto, som i vissa krambodar, med hvilka redaktionen står i förbindelse, mottages i afräkning på betalningen för hvad heldst man der önskar köpa, och man erhåller alltså utom sjelfva tidningen en modern halsduk, ett paraply, ett dussin handskar, vissa flaskor luktvatten, lika godt! Andra tidningar lemna på köpet ett helt litet bibliotek af kuranta arbeten, och åter andra en

omgång biljetter till en följd af konserter, soaréer, baler. Någon har med anledning häraf yttrat, att man rättnu skall utgifva tidningar, åtföljda af en sigarr och ett glas sockervatten; och hvem vet?.....

INNEHÅLL.

UPSAL. BIBL. REG. UNIV.

169
258f
II

UPPSALA UNIVERSITETSBIBLIOTEK
16000 001601146
V

ORVAR ODD.

En Utflygt ur Boet.

I. II.